

QUADERNS

8

ABRIL 2010

D'ACCIÓ SOCIAL I CIUTADANIA

REVISTA D'INFORMACIÓ, ANÀLISI I INVESTIGACIÓ SOCIALS

RECERCA I INNOVACIÓ EN L'ÀMBIT SOCIAL

ANÀLISIS EXPERTES

JOAN ANTON BRUNA

JORDI CARTANYÀ

JUDIT CASTELLÀ

CLÀUDIA CEDÓ

TERESA CRESPO

CARLES FONT

IOLANDA FONT DE RUBINAT

ARIEL GUERSENZVAIG

JOAN CARLES JEREZ

RICARD HUGUET

JOAN MAJÓ

ARIANNA MAZZEO

VICTÒRIA MIQUEL

NICOLAU RUBIO

ENRIQUE SACANELL

ROSER SALVAT

DIÀLEG

ANDREU MAS-COLELL, SECRETARI GENERAL DEL
CONSELL EUROPEU DE RECERCA

ENTORNS

- L'INSTITUT GUTTMANN: AJUDANT A COMENÇAR NOVES VIDES
- INNOVAR EN L'ATENCIÓ A LA INFÀNCIA EN RISC D'EXCLUSIÓ:
LA FONT DE LA PÓLVORA

8

QUADERNS

D'ACCIÓ SOCIAL

I CIUTADANIA

REVISTA D'INFORMACIÓ, ANÀLISI I INVESTIGACIÓ SOCIALS

Generalitat de Catalunya
Departament d'Acci3 Social
i Ciutadania

President del Consell Editorial:

Jordi Rustullet i Tallada

Direcció:

Vicenç Relats i Casas

Consell Editorial:

Oriol Amorós, Carolina Homar, Josep González-Cambray, Imma Pérez, Carme Porta, Marta Selva, Àdam Tomàs, Jordi Tous, Carles Vèga, Eugeni Villabí, Laura Juanola, Macià Serra i Josep Viñas

Coordinació editorial:

M. Carme Rodés i Marta Andilla

Correcció:

Remei Sala i Anna Almenar

Han col·laborat en aquest número:

Joan Anton Bruna, Jordi Cartanyà, Judit Castellà, Clàudia Cedó, Teresa Crespo, Carles Font, Iolanda Font de Rubinat, Ariel Guersenzvaig, Ricard Huguet, Joan Carles Jerez, Joan Majó, Arianna Mazzeo, Inés Milà, Victòria Miquel, Joan Molinet, Sònia Pau, Nicolau Rubio, Enrique Sacanell, Roser Salvat.

Fotografia:

Ivan Giménez-Costa, Fundació Vicente Ferrer

© Generalitat de Catalunya
Departament d'Acció Social i Ciutadania
1a edició: maig de 2010

Disseny i maquetació:

Ramon Vilageliu. *Scripta manent*
ramon.scripta@gmail.com

Impressió i enquadernació: Agpograf Impressors

Tiratge: 5.000 exemplars

Dipòsit legal: B/22876-08

ISSN: 1888-4636

Redacció:

Departament d'Acció Social i Ciutadania
Pl. Pau Vila, 1
08039 BARCELONA

El contingut dels articles és responsabilitat dels autors i només el que es diu al davant és l'opinió de la revista. *Quaderns d'Acció Social i Ciutadania* és una publicació quadrimestral.

Els continguts d'aquesta revista estan subjectes a una llicència Reconeixement 2.5 de Creative Commons, si no s'hi indica el contrari. Se'n permet la reproducció,

la distribució, la comunicació pública i la transformació per generar una obra derivada, sense cap restricció sempre que se'n citi el titular dels drets (autor, revista *Quaderns d'Acció Social i Ciutadania*, Generalitat de Catalunya). La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/es/legalcode.ca>.

SUMARI

6 DAVANTAL

Recerca i innovació, apostes imprescindibles
per *Jordi Rustullet*

8 A FONTS

L'R+D+I, element clau per al desenvolupament del sector social
La cohesió social, un repte per al Pla de recerca i innovació 2010-2013
per *Vicenç Relats*

18 L'ESCÀNER

Innovació, recerca i noves necessitats socials
per *Nicolau Rubio*

25 L'ANÀLISI

Articles de Jordi Cartanyà, Judit Castellà, Enrique Sacanell, Joan Majó, Teresa Crespo, Carles Font, Iolanda Font de Rubinat, Victòria Miquel, Ariel Guersenzvaig, Arianna Mazzeo, Joan Carles Jerez, Roser Salvat, Joan Anton Bruna, Ricard Huguet, Clàudia Cedó

72 REFERÈNCIES DOCUMENTALS

Elaborat per DIXIT, Centre de Documentació de Serveis Socials

76 ENTORNS

Tecnologia per recuperar autonomia
per *Sònia Pau*

Innovació en l'atenció a menors en risc al Centre Font de la Pólvora
per *Joan Molinet*

89 DIÀLEG

Andreu Mas-Colell: Un reconegut economista català al front de la recerca europea
per *Vicenç Relats*

100 PUNT I A PART

Vicenç Ferrer: una vida dedicada a eradicar la pobresa
per *Inés Milà*

108 BONES PRÀCTIQUES INTERNACIONALS

Elaborat per DIXIT, Centre de Documentació de Serveis Socials

DAVANTAL

Q

RECERCA I INNOVACIÓ EN SERVEIS SOCIALS: L'APOSTA IMPRESCINDIBLE

En la presentació del Pacte Nacional per a la Recerca i la Innovació (PNRI), es definia com l'esforç nacional de tot un país el fet de consensuar un full de ruta en matèria de recerca i innovació per als propers quinze anys. El mateix PNRI identifica que la recerca i la innovació són essencials per a la prosperitat social i econòmica i la qualitat de vida dels ciutadans, que són claus per comptar amb una societat més dinàmica i creativa, capaç de fer front als reptes i aprofitar les oportunitats per encarar el futur. La mateixa Llei 12/2007 de serveis socials identifica que la innovació i la recerca s'han de tenir ben presents en el Sistema català de serveis socials.

El número 8 de *Quaderns d'Acció Social i Ciutadania* vol contribuir –aquesta és la seva missió– a aportar mirades diferents al voltant dels conceptes d'innovació i recerca en l'àmbit dels serveis socials, a complementar també l'aportació que el Departament d'Acció Social i Ciutadania (DASC) fa dins del PNRI a través del Pla director d'innovació i recerca en serveis socials, que ben aviat es presentarà, i, sobretot, a aprendre dels que més en saben, dels que més tenen més experiència o que brillen en el camp de la innovació.

Com a sistema tenim moltes fortaleses, però també debilitats. Una d'aquestes debilitats és l'enorme dispersió i compartició del coneixement generat al llarg dels anys (el DIXIT és una bona eina per combatre-ho) i també la poca tradició en innovació i recerca –dins dels estàndards europeus i/o internacionals– en general. El coneixement molt pràctic dels nostres professionals sobre les problemàtiques i/o entorns en què treballen ha provocat el cicle pervers d'invertir poc temps a escriure, reflexionar, fer recerca, etc. També cal dir que hi ha experiències interessantíssimes d'innovació i recerca en l'àmbit dels serveis socials, lamentablement poc conegudes.

Quaderns aposta per posar la innovació i recerca en els serveis socials a l'agenda política de manera ordenada i és des del rol de revista d'informació, anàlisi i investigació socials que hi volem contribuir.

Jordi Rustullet, secretari general del Departament d'Acció Social i Ciutadania

A FONS

Q

La recerca i la innovació, claus per desenvolupar els serveis socials

■ **La innovació va més enllà de la tecnologia i també inclou nous serveis i mètodes d'intervenció, segons els experts** ■ **El Pla director d'innovació i recerca en serveis socials (detecta com una debilitat del sector l'aversion al risc i als errors dels seus professionals**

Per *Vicenç Relats*, periodista
Fotografies: *Ivan Giménez*

Enmig d'una crisi econòmica de grans incerteses com l'actual, la recerca i la innovació apareixen com dues grans apostes indiscutibles per al present i el futur, imprescindibles per aconseguir resultats millors d'eficiència i competitivitat en tots els sectors productius –també en l'àmbit social i dels serveis socials–, en un món globalitzat que canvia a un ritme vertiginós i que requereix grans dosis de creativitat i cert sentit d'emprenedoria i de risc.

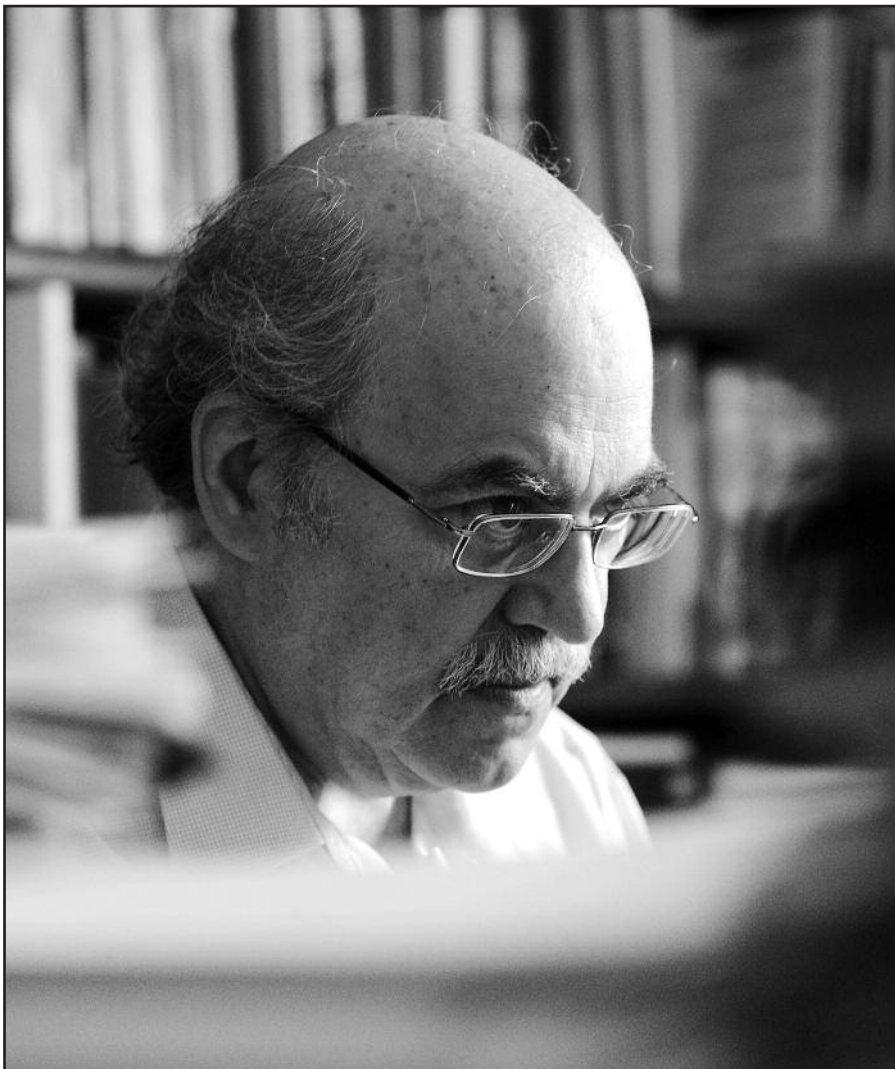
Si l'ordinador, inventat amb finalitats militars, va ser el gran avenç tecnològic del segle XX i el seu ús es va acabar universalitzant en tots els àmbits de la vida de la manera que hem vist, la robòtica, fins ara plenament implantada en l'àmbit industrial, es beslluma com la futura gran extensió tecnològica en la societat de consum i de la vida quotidiana dels propers decennis, fins a extrems que ara no podem ni imaginar.

Una professional manipulant un sistema de rehabilitació a l'Institut Guttmann.

Les noves tecnologies també estan avançant en diversos àmbits i, ben adaptades, poden ser de gran utilitat per millorar la vida quotidiana i convertir-se en una ajuda important per a les persones dependents i discapacitades, millorar la seva qualitat de vida i augmentar la seva autonomia en aspectes com ara la seguretat, la comunicació o la mobilitat.

L'exconseller Andreu Mas-Colell, actual secretari general del Consell Europeu de Recerca.

Aquest és un pronòstic més, que a hores d'ara està per veure... Amb tot, encara que sovint s'hi associï, la innovació no és només tecnologia, i encara menys quan es pretén aplicar a l'àmbit social. Així ho admet el prestigiós catedràtic d'economia Andreu Mas-Colell, que actualment dirigeix el Consell Europeu de Recerca de la Unió Europea. "La innovació no és tota tecnològica ni tota es basa en recerca de les ciències tradicionals com la física i la química, sinó que hi ha un paper molt gran per a les ciències socials i per a les polítiques socials", assegura qui va ser el primer conseller d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació de la Generalitat de Catalunya (2000-2003).

Així, en una entrevista que es pot llegir en aquestes mateixes pàgines, Mas-Colell adverteix que en les polítiques d'atenció a la dependència, a més d'un component substancial d'innovació tecnològica, també caldrà experimentar amb noves formes d'intervenció i trobar elements innovadors a l'hora d'assegurar-ne el finançament, tot advertint que "convé una embranzida en la recerca en ciències socials".

Una embranzida que ja s'ha començat a experimentar els darrers anys, tal com ho evidencia el fet que l'any 2009, a la convocatòria de suport als grups de recerca (SGR) de la Direcció General de Recerca de la Generalitat, es van presentar més del doble de projectes vinculats a l'àmbit de l'acció social i els drets de ciutadania (82) en comparació amb els 38 presentats en l'edició anterior del 2005, fet que suposa haver passat d'un total de 467 persones investiga-

El Centre de la Vida Independent, un referent tecnològic per a la dependència

La necessitat de promoure tecnologies i ajudes tècniques amb la finalitat de millorar la qualitat de vida de les persones dependents i discapacitades —que a Catalunya n'hi ha unes 360.000—, ha portat a la creació de diferents iniciatives innovadores. Una d'espacialment referencial és el Centre per a la Vida Independent (CVI), impulsat a Barcelona per l'Associació per la Vida Independent (AVI), una entitat privada sense afany de lucre, creada per les mútues Mutuam i Mutual Mèdica —que avui també té com a socis Grup Aliança i Agrupació Mútua—, la qual pretén millorar l'autonomia de les persones dependents o discapacitades usant noves tecnologies.

EL CVI dona servei a persones grans amb dependència utilitzant les eines que les noves tecnologies posen al seu abast. Disposa d'un pis totalment domotitzat que mostra als usuaris les tecnologies disponibles per a persones amb discapacitat, on els seus equips professionals interdisciplinaris poden avaluar i prescriure els aparells que més els podrien convenir al seu habitatge.

L'habitatge digital accessible és la peça clau del centre, que vol ser el referent català en la promoció de l'autonomia personal amb productes de suport, tant assistencials com de recerca, desenvolupament i innovació. Destaca el fet que les situacions de relació amb el medi que es generen en un entorn real es vinculen a l'anomenada “intel·ligència ambiental”, que pretén aconseguir que l'ambient s'adapti a l'usuari.

El Centre de Vida Independent posa en contacte el col·lectiu de persones usuàries amb dependència amb les empreses i els centres de recerca. L'àrea d'habitatge del centre reproduïx de manera fidedigna l'entorn d'un habitatge amb els seus diferents espais i ambients: les activitats diürnes (accés, rebedor, sala d'estar, menjador, zona d'estudi i terrassa); les activitats de descans i higiene (dormitori, bany complet i lavabo amb dutxa) i els serveis. Aquest últim ambient inclou la cuina (amb la preparació, la cocció, el rentat i l'emmagatzematge), el tractament de la roba (rentat, assecat, planxat) i les instal·lacions (caldera, sistemes de control, etc.).

L'àrea d'atenció personalitzada consta d'un despatx d'atenció individual i una sala per a activitats en grup i reunions, mentre que l'àrea tècnica i de serveis inclou la recepció general del centre, un taller-laboratori i un magatzem per als productes de suport. Al taller-laboratori s'hi porten a terme les activitats de recerca, desenvolupament i innovació, i inclou el control dels elements informàtics i domòtics.

Empreses, usuaris i universitat

La recerca i la innovació fan un paper central en el projecte, que relaciona empreses, usuaris i universitat. El CVI compta amb un laboratori de recerca per posar a l'abast dels usuaris i professionals la tecnologia ja disponible en el mercat o bé la que es troba en un estat de desenvolupament molt avançat, que pugui tenir aplicacions concretes a persones amb manca d'autonomia. El laboratori fa recerca a dos nivells: en la integració i adaptació de tecnologies existents per reduir la dependència i en la recerca i el desenvolupament de productes nous que posteriorment es puguin comercialitzar; coopera amb altres centres de referència en domòtica i tecnologia accessible i amb laboratoris similars de la resta de l'Estat; ofereix les seves instal·lacions per valorar prototips que estiguin en desenvolupament a la universitat i trasllada a la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) les idees i els projectes innovadors que consideri adequats per millorar l'autonomia de les persones amb dependència que requereixin recerca aplicada.

De fet, el laboratori del CVI ofereix serveis a usuaris dependents i a empreses i institucions. Els usuaris tenen la possibilitat de provar ajudes tècniques i poden sol·licitar productes que millorin la seva autonomia i que, una vegada desenvolupats, es poden oferir a una empresa sòcia del centre per a la seva comercialització. Aquesta bidireccionalitat de les relacions s'estableix de forma especialment significativa amb la UPC. La Càtedra d'Accessibilitat i l'Oficina d'Igualtat d'Oportunitats de la UPC, que gestionen els projectes relacionats amb la dependència a la universitat, canalitzen la comunicació dels diferents departaments i grups de recerca de la UPC amb el CVI, que està en contacte amb les empreses que desenvolupen tecnologies aplicables a l'atenció a la dependència.

Si el Sistema català de serveis socials té com a objectius promoure resultats positius per a les persones que els utilitzen, aquesta és també la missió d'una estratègia de recerca i innovació en aquest àmbit, tal com estableix el Pla de recerca i innovació en serveis socials.

dores a 1.179. Per àmbits temàtics, també s'observa un canvi, ja que si l'any 2005 la majoria s'agrupaven al voltant d'aspectes sobre dones, immigració, infància i famílies o cohesió social, l'any 2009 es detecta un increment considerable de grups de recerca que defineixen la seva activitat en l'àmbit dels serveis

socials (21 dels 68 grups reconeguts), un sector que entra amb empenta en el món de la recerca, en el qual també hi ha una xifra notable –16 de 68– de grups de recerca identificats en àmbits més interdisciplinaris i globals com la inclusió i la cohesió social. (Vegeu més informació a les pàgines 48-61.)

Debilitat i fortaleces del Sistema de serveis socials

El foment de la innovació té molt camí a córrer dins del Sistema català de serveis socials, tal com observa el Pla director de recerca i innovació en serveis socials (PDRISS) 2010-2013, que detecta com una debilitat del sector l'aversió al risc i als errors per part de les seves organitzacions i professionals. Per contra, una fortaleza que el mateix Pla detecta en els professionals és que tenen un coneixement molt pràctic de les problemàtiques que tracten.

Els darrers anys, la legislació catalana ha anat adoptant mesures tendents a afavorir un envelliment confortable i a retardar la dependència associada a l'envelliment, fent especial atenció a les malalties

Una cuidadora fa fer exercicis de psicomotricitat i memòria a una anciana.

neurodegeneratives i a les lesions cerebrals. La Llei 12/2007, de serveis socials, estableix principis en matèria de recerca i innovació per primer cop en aquest àmbit. “Les actuacions en matèria de recerca i innovació tecnològica tenen com a finalitat essencial la realització d’estudis sobre les necessitats actuals i futures d’atenció social, les causes i els factors que incideixen sobre la demanda de serveis, així com l’avaluació dels sistemes organitzatius, de gestió i econòmics del funcionament dels serveis socials existents i d’aquells que es poden implantar en el futur”, indica.

Certament, les noves tecnologies també estan avançant en diversos àmbits i, ben adaptades, poden ser de gran utilitat per millorar la vida quotidiana i convertir-se en una ajuda important per a les persones dependents i discapacitades, millorar la seva qualitat de vida i augmentar la seva autonomia en aspectes com ara la seguretat, la comunicació o la mobilitat.

Si el Sistema català de serveis socials té com a objectius promoure resultats positius per a les persones que els utilitzen, aquesta és també la missió d’una estratègia de recerca i innovació en aquest àmbit, tal com estableix el Pla director de recerca i innovació en serveis socials. “En el món social, la innovació, i especialment la innovació oberta, és un element indispensable per dinamitzar un Sistema català de serveis socials sovint massa atomitzat, en què la recerca d’estàndards i nous models esdevé un element bàsic”, indica el Pla, que detecta

La recerca en ciències socials creix, com ho demostra que a la convocatòria de suport als grups de recerca del 2009 es van presentar més del doble de projectes vinculats a l’àmbit de l’acció social, 82, en comparació amb els 38 presentats en l’edició anterior del 2005.

L'exministre Joan Majó, president del Cercle per al Coneixement.

que actualment “no hi ha una direcció clara ni unes prioritats explícites per orientar i focalitzar la recerca i la innovació”.

El Pla també indica que “cal ampliar el concepte d’innovació al qual estem habituats”, ja que “la innovació no és només crear nous productes”, sinó que “en la innovació en l’àmbit dels serveis socials es tracta de crear nous models d’intervenció o processos d’actuació i nous models d’interacció”.

En un mateix sentit, s’expressa l’expert facilitador del canvi en serveis socials Enrique Sacanell, que

indica que encara que en l’àmbit de l’acció social hi ha una innovació tecnològica per fer com la que es deriva de la teleassistència per afrontar millor les discapacitats, hi ha també una innovació necessària en l’elaboració de productes i serveis socials, així com en els processos organitzatius, legislatius i de gestió de les organitzacions socials.

Una visió més àmplia de la innovació en l’àmbit social que també subscriuen el president del Cercle per al Coneixement, l’exministre Joan Majó, i la presidenta d’Entitats Catalanes d’Acció Social, Teresa

Crespo, que sostenen que “l’adequada i selectiva aplicació de principis innovadors en l’acció social pot augmentar extraordinàriament la seva eficàcia, assegurant un millor servei i la seva eficiència i permetent un estalvi de recursos”. Uns elements, aquests, que seran clau els propers anys, durant els quals “caldrà atendre moltes més necessitats amb menys disponibilitat de recursos públics, fins que la nostra societat no hagi fet l’ajust necessari per sortir de l’enlluernament i l’engany financer en què hem viscut durant més d’una dècada” (vegeu l’article de la pàgina 42-44) [Q](#)

La cohesió social, un repte per al Pla de recerca i innovació 2010-2013

■ El Govern aprova un Pla que vol invertir més de 5.000 milions d'euros en 17 focus estratègics d'R+D+I ■ Es preveu una estratègia territorial de coneixement per potenciar les capacitats d'innovació arreu del país

Per marcar les polítiques públiques que han de portar cap a un nou model de l'economia catalana basat en l'educació, el coneixement i la innovació, el Govern de Catalunya va aprovar, el 6 d'abril passat, el Pla de recerca i innovació de Catalunya (PRI) 2010-2013, que invertirà 5.308 milions d'euros els propers quatre anys, amb l'objectiu de complir els compromisos acordats en el marc del Pacte nacional per a la recerca i la innovació.

Al document s'hi identifiquen els 17 focus estratègics de recerca que han de liderar aquest canvi de model de l'economia. Al costat de l'eficiència energètica, l'aposta per les energies renovables, la gestió de l'aigua o la mobilitat sostenible, entre d'altres; el PRI també esmenta els edificis adaptats a les noves necessitats socials, com ara la dependència. Entre els reptes per a les persones i la societat que es proposa assolir hi ha la cohesió social i la gestió de la complexitat social per generar oportunitats.

Un grup de pacients de l'Institut Guttmann fent rehabilitació.

L'envelliment, la discapacitat, la immigració, el multilingüisme, l'equitat de gènere i la joventut són descrits com a reptes i alhora oportunitats d'incorporació de noves tecnologies i noves formes organit-

zatives empresarials i del tercer sector per donar resposta a necessitats creixents en aquests àmbits. També són reptes i oportunitats les infraestructures socials, el sistema de serveis socials i el sistema eco-

L'envelliment, la discapacitat, la immigració, el multilingüisme, l'equitat de gènere i la joventut són descrits com a reptes i alhora oportunitats d'incorporació de noves tecnologies i noves formes organitzatives empresarials i del tercer sector per donar resposta a necessitats creixents en aquests àmbits.

nòmic i d'activitats que actuïn de motor de desenvolupament social fomentant la cohesió, la inclusió i la pertinença a la comunitat, aprofitant la complexitat i la diversitat com a valor afegit.

Per afrontar aquests reptes per a les persones i la societat, el PRI posa en relleu que són necessàries totes les ciències, amb un especial èmfasi en les ciències humanes i socials, i també en les enginyeries i la seva confluència amb els sectors productius, el sector públic i el tercer sector, per als quals aquests reptes suposen una oportunitat estratègica per ser més competents i competitius.

Per prioritzar els esforços públics en els focus estratègics, es tindrà en consideració l'estat de la situació inicial de cadascun en R+D+I, la relació cost-benefici i la fortalesa de la implicació, tant pública com privada, per impulsar-los. Així mateix, el Pla preveu una estratègia territorial de coneixement i innovació per possibilitar i potenciar les capacitats per incorporar coneixement i innovació arreu del país. En aquest sentit, el

PRI vol garantir que els diferents entorns i territoris de Catalunya puguin desenvolupar, a partir de la seva realitat socioeconòmica, les capacitats diferencials que els permetin convertir el coneixement i la innovació en motor de progrés i benestar.

Per a aquesta finalitat, el PRI 2010-2013 defineix tres tipologies d'àmbits funcionals de l'estratègia territorial d'R+D+I: *Regions del coneixement* (7), on conflueixen, amb la implicació rellevant de les universitats, els actors del sistema d'R+D+I mitjançant una visió compartida i una governança eficaç a partir de les quals desenvolupen projectes tractors, fomentant l'especialització estratègica territorial en els focus del PRI i la creació de capacitats per esdevenir regions aprenents; *Ciutats i pols urbans innovadors*, com a ecosistemes on s'integren activitats creatives, innovació social i activitats productives innovadores concentrades en espais concrets, i *Entorns d'innovació rurals* com a sistemes d'innovació estratègics per a l'equilibri territorial i el progrés sostenible de Catalunya.

Més de 5.000 milions d'euros els propers quatre anys

El Govern planteja un escenari de despesa en R+D per al període 2010-2013 que comporta increments anuals d'entre el 15 i el 20%. Segons aquestes previsions, el 2013 es podria assolir una quantitat de despesa en R+D de 1.340 milions d'euros, la qual cosa implica una despesa total per al període 2010-2013 de 4.497 milions d'euros. Pel que fa a la inversió en el foment de la innovació, es preveu, per al període 2010-2013, una quantitat total de 811 milions d'euros. En total, doncs, els recursos per a R+D+I sumen una quantitat de 5.308 milions d'euros. D'aquests, 2.209 corresponen a personal dedicat a la recerca en el sistema universitari i assistencial.

Per facilitar la implementació del PRI es disposarà d'un pla anual interdepartamental d'actuacions, de plans d'actuació departamentals i contractes programa (o altres formes d'interacció) dels departaments amb les agències de finançament de la recerca i la innovació i els organismes i els ens adscrits als departaments [Q](#).

INFORMACIÓ/REFERÈNCIA/
CONSULTA/ESPAI VIRTUAL
HTTP://DIXIT.GENCAT.CAT/BA-
SES DE DADES ACTUALITZADES/
OBTENCIÓ DE DOCUMENTS/
PRÉSTEC PERSONAL I PRÉSTEC
INTERBIBLIOTECARI/FONS
DOCUMENTAL INTEGRAT/
PRODUCTES DOCUMENTALS/
DOSSIERS TEMÀTICS/SERVEI
D'ALERTES/INTERCANVI
D'EXPERIÈNCIES AMB ALTRES
PROFESSIONALS/
ACCÉS AL CLUB DIXIT/CONFE-
RÈNCIES PER A PROFESSIONALS/
VISITES GUIADES/CONEIXEMENT
ACTUALITZAT A LA XARXA/
16 PUNTS DE LECTURA/
4 ORDINADORS AMB CONNEXIÓ
A INTERNET/SERVEI WI-FI/TELE-
VISOR/DVD/VÍDEO/PROJECTOR/
AUTOSERVEI DE
REPROGRAFIA

DIXIT

CENTRE DE
DOCUMENTACIÓ
DE SERVEIS
SOCIALS

Plaça Pau Vila, 1
08039 Barcelona
Tel. 93 551 76 99
<http://dixit.gencat.cat>
dixit.dasc@gencat.cat

Carrer Bernat Boades, 68
17005 Girona
Tel. 972 106 122
<http://dixit.gencat.cat>
dixit.girona@campusarnau.org

L'ESCÀNER

A large, stylized white letter 'Q' is positioned in the bottom-left corner of the page. It is set against a dark blue triangular background that overlaps the main light blue area of the page.

Innovació, recerca i noves necessitats socials

Per **Nicolau Rubio**, polític

L'aprovació de la Llei 12/2007, d'11 d'octubre, de serveis socials i el coneixement dels possibles canvis a la societat actual ens han d'ajudar a actuar per prevenir situacions de tensió social i econòmica en un futur no gaire llunyà. La recerca i la innovació esdevenen factors clau en el disseny i desenvolupament de polítiques públiques efectives. En altres paraules, no cal esperar al futur, sinó que mitjançant la recerca i la innovació, el Sistema català de serveis socials pot enfortir-se per prevenir els efectes de les necessitats socials, sempre des de la cooperació entre tots els actors que hi prenen part.

Diversos organismes internacionals i nacionals, com la Comissió Europea, l'Organització de Cooperació i Desenvolupament Econòmic (OCDE) o l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT), han identificat tendències de futur que ens poden ajudar a fer una idea de com pot evolucionar el món, i, per tant, la societat catalana. Aquestes tendències configuren reptes i tots tenen un vessant social important. Les tendències demogràfiques i els nous tipus de família fan que no sigui estrany trobar famílies que inclouen quatre generacions i on hi ha més membres majors de seixanta-cinc anys que membres menors de quinze.

Aquest efecte és degut bàsicament a l'augment de l'esperança de vida, la baixa natalitat i a l'envelliment de la població. Segons les projeccions demogràfiques de l'IDESCAT,¹ el 2040, un de cada quatre ciutadans de Catalunya pot tenir més de 65 anys, fet que ens portaria a redefinir la vellesa perquè sembla evident que no podem anomenar igual una persona de 65 anys que una de 90. En paral·lel, l'envelliment de la població provoca que la despesa pública en protecció social augmenti, posant sobre la taula la qüestió del finançament futur de la cobertura social.

La disminució de la població, la medicalització de les problemàtiques socials, la redefinició del concepte de discapacitat, la gestió del risc i l'aparició de nous consumidors, són altres reptes que poden canviar radicalment l'escenari on estem vivint. Els mercats, els productes i els serveis s'hauran d'adaptar a un nou perfil d'usuari, amb noves tendències de consum, i amb unes demandes de serveis socials diferents a les actuals.

Els serveis socials també canvien

L'aprovació de la Llei catalana de serveis socials ha engegat un període de desplegament de diversos instruments que, d'una banda, han de donar resposta a la universalitat de l'accés als serveis socials, i, de l'altra, han d'ajudar a estructurar el Sistema català de serveis socials. Aquesta visió sistèmica planteja un escenari on diversos actors, amb diferents eines, interactuen cadascun amb el seus interessos, però amb un objectiu comú: la millora de les condicions de vida de la ciutadania de Catalunya.

Per assolir aquesta fita es fa necessari conèixer l'entorn global i local per saber quins són els reptes de futur amb

què el Sistema català de serveis socials es trobarà properament. Reptes als quals s'haurà de donar resposta de forma satisfactòria per assegurar el benestar de la ciutadania. Des de l'òptica de la proactivitat de l'acció social, pren importància la recerca i la innovació en l'àmbit dels serveis socials, partint d'una òptica social, però també d'una mirada oberta cap a altres sistemes i sectors de Catalunya i del món.

En una època en què la tecnologia avança molt ràpidament, ens movem entre paradigmes antics. Hi ha una distància important entre les estructures actuals i les noves necessitats socials. Així, els nous paradigmes tendiran a aparèixer allà on s'està més obert a adoptar-los.

El coneixement dels possibles canvis a la societat actual ens ha d'ajudar a actuar per prevenir situacions de tensió social i econòmica en un futur no gaire llunyà. La recerca i la innovació esdevenen factors clau en el disseny i el desenvolupament de polítiques públiques efectives. En altres paraules, no cal esperar al futur, sinó que mitjançant la recerca i la innovació, el Sistema català de serveis socials pot enfortir-se per prevenir els efectes de les noves necessitats socials a les quals s'intenta donar resposta a través de models que van quedant obsolets i esdevenen ineficients. La recerca de noves metodologies d'intervenció adaptades a les noves necessitats socials ha de permetre fer més eficients les polítiques públiques.

“El coneixement dels possibles canvis a la societat actual ens ha d'ajudar a actuar per prevenir situacions de tensió social i econòmica en un futur no gaire llunyà. La recerca i la innovació esdevenen factors clau en el disseny i el desenvolupament de polítiques públiques efectives.”

Tots aquests canvis que estem vivint i que viurem fan impossible tornar a la situació inicial, no és possible tornar enrere. Només experimentant nous serveis, productes i mètodes es podrà saber com actuar davant d'una societat envellida, però a la vegada més educada, més sana i amb ciutadans cada cop més tecnològics, digitals i individualistes.

Les noves necessitats socials

Durant les últimes dècades, les institucions i els governs s'han centrat bàsicament a resoldre les necessitats materials de la ciutadania. El resultat final és molt positiu, la majoria de la població resident a Catalunya té un sostre on viure, el suficient per menjar, llum i aigua corrent, diners suficients per sobreviure, per moure's... I no es preveu que cap d'aquestes necessitats es pugui veure desatesa properament. Però s'han desatès les necessitats emocionals, d'atenció i interacció social. En definitiva, necessitats intangibles i difícils de mesurar com la felicitat, l'estrès, la depressió i l'ansietat.

Partint de l'evidència que l'ésser humà necessita interacció social per desenvolupar-se, es pot afirmar que les noves necessitats socials seran primordialment necessitats emocionals, molt relacionades amb la manca d'interacció i de relació social.

Tradicionalment han preocupat més les necessitats materials i econòmiques i un exemple d'això el trobem en el disseny de les ciutats. Sota la premissa que tothom tingui un sostre on viure, s'ha treballat amb uns models urbanístics que han construït, massa sovint, aïllament i no interacció social.

La recerca, la innovació i els serveis socials

El Sistema català de serveis socials està en un moment de construcció i de consolidació pel qual altres sistemes públics, com l'educatiu o el de salut, ja han passat anteriorment. És en aquest moment de creixement, que la recerca i la innovació esdevenen elements fonamentals per construir un sistema de protecció social sòlid i eficient davant els canvis socials globals i locals.

Tal com diu Geoff Mulgan,² la innovació social apareix amb força a l'agenda política durant els últims anys per l'aparició de reptes que generen tensions a les quals les polítiques públiques i les estructures actuals són incapaces de donar resposta.

En el nostre cas, el més important és que tots els actors del sistema siguin conscients dels reptes del moment i del futur, i que hi hagi una estratègia clara i comuna, que ofereixi una visió a llarg termini i amb una òptica global que permeti adaptar-se als canvis i a les situacions complexes.

“Cal dir que les polítiques de foment de la recerca i la innovació del futur són les que busquen reduir les diferències de coordinació entre els diferents sistemes. La necessitat de polítiques integrades a fi de no trencar la cadena de la innovació, fa que al Sistema català de serveis socials li calgui col·laborar i cooperar amb altres sistemes, com, per exemple, el Sistema de salut o el Sistema educatiu.”

Cal dir que les polítiques de foment de la recerca i la innovació del futur són les que busquen reduir les diferències de coordinació entre els diferents sistemes. La necessitat de polítiques integrades a fi de no trencar la cadena de la innovació, fa que al Sistema català de serveis socials li calgui col·laborar i cooperar amb altres sistemes, com, per exemple, el Sistema de salut o el Sistema educatiu. Alhora, les fronteres entre sistemes tampoc no són prou clares, les àrees comunes són diverses i això fa necessària una actuació coordinada per fomentar la creació i la transferència de coneixement social en l'àmbit dels serveis socials.

En aquest context d'interacció d'actors, el Departament d'Acció Social i Ciutadania de la Generalitat de Catalunya pot prendre un rol de direcció estratègica del Sistema cap a dinàmiques d'innovació i recerca a fi d'enfortir els procediments, les metodologies i els instruments de treball al servei de persones professionals i directives dels serveis socials de Catalunya.

A la vegada és important crear sinergies amb sectors no tradicionalment relacionats amb els serveis socials. Noves visions, metodologies i reflexions que poden ajudar a repensar els serveis socials des d'òptiques diferents, però molt enriquidores.

El sector privat també esdevé un actor important en el foment de la innovació en l'àmbit social. I ho és perquè els serveis socials es configuren cada dia més com una indústria emergent. Tenint en compte l'envelliment previst de la població, l'atenció social, els serveis i els productes per a la gent gran es convertiran en un mercat creixent.

Professionals, recursos i distàncies

La innovació social fa referència a aquelles idees que poden ser productes, serveis i models; que busquen resoldre necessitats socials. Aquestes idees no han de ser noves ni han de funcionar a la primera. És necessari fer vista enrere i aprendre de l'experiència dels qui anteriorment s'han pogut trobar en una situació semblant. També és important saber aprendre dels errors, i es fa difícil, en un context en què només es premia l'èxit i mai el fet d'intentar-ho. Aquesta aversió al risc debilita molt el sorgiment d'innovacions i dificulta l'inici d'aventures emprenedores en un sector no avesat a reconèixer el component d'èxit d'un error.

La innovació social es diferencia d'altres tipus d'innovació pel valor afegit del benefici social que aporta. La innovació de tipus comercial o tecnològica té un indicador bàsic per mesurar el seu èxit: el benefici econòmic que genera. L'èxit de la innovació social també es pot mesurar a través del benefici econòmic, però hi hem d'afegir un altre indicador: el benefici social. El valor públic de la innovació social és difícil de mesurar en contraposició a la mesura de l'impacte econòmic que es calcula bàsicament amb diners. La subjectivitat del valor públic fa difícil mesurar el benefici social, no existeixen indicadors universals i unívocs.

Esmerçar esforços a fomentar la recerca en l'àmbit social ha d'ajudar els i les professionals dels serveis socials a actuar des de l'evidència que la metodologia d'intervenció pot tenir èxit. Actuar i governar des de les dades i des de l'evidència d'experiències anteriors, pot reforçar i millorar l'actuació professional.

Una estratègia de recerca i innovació en serveis socials no pot prioritzar el finançament d'interessos individuals, sinó que pot ser una resposta a un objectiu explícit i compartit. Per tant, no és recomanable aplicar un model que només aporti benefici privat mitjançant inversió pública, sinó que es pot orientar cap a la creació de benefici públic. És més,

“La innovació social es diferencia d'altres tipus d'innovació pel valor afegit del benefici social que aporta. La innovació de tipus comercial o tecnològica té un indicador bàsic per mesurar el seu èxit: el benefici econòmic que genera. L'èxit de la innovació social també es pot mesurar a través del benefici econòmic, però hi hem d'afegir un altre indicador: el benefici social.”

una estratègia de recerca i innovació en serveis socials pot fer reflexionar sobre el valor públic i el benefici social als sectors privats. Seria un pas endavant important el fet que persones emprenedores encetessin aventures empresarials en sectors socials, prenent un benefici privat i alhora un benefici social.

La focalització de recursos i esforços entorn de la recerca i la innovació en l'àmbit dels serveis socials pot ajudar a reduir la distància existent entre l'àmbit universitari, creador de coneixement per excel·lència, i l'àmbit professional dels serveis socials. Les línies d'investigació dels centres de recerca de l'àmbit universitari, sovint se centren en els interessos dels mateixos investigadors i en les oportunitats de finançament, i no en les problemàtiques i els reptes que les persones professionals de serveis socials afronten en el seu dia a dia, i per a les quals es necessiten respostes basades en l'evidència. Així mateix, l'àmbit professional no té oportunitats per conèixer la recerca que es genera a l'àmbit universitari, ni té accés al coneixement més actual. Una forma de millorar la relació, seria disposar d'espais d'interacció entre els dos àmbits, tant per l'orientació de les línies de recerca com per transferir el coneixement més recent als qui més profit pràctic en poden treure.

I no sols es pot reduir la distància entre el món universitari i les persones professionals de serveis socials, també és pot reduir la distància amb l'àmbit de la iniciativa empresarial i la comercialització. Amb la creació d'un marc adequat de relació d'actors es poden obtenir uns avantatges econòmics importants en el futur. Per exemple, engegar un projecte de recerca entorn del model de transport per a població envellida, que posi en relació universitats, empreses d'enginyeria, transports i persones professionals de serveis socials, podria donar com a resultat productes amb un valor econòmic i social molt important.

La innovació i les noves visions

La innovació social, com altres innovacions, és mètode. No és només sort, inspiració o alquímia. Ni tampoc és fruit d'individualitats brillants. La innovació pot ser dirigida, planificada i fomentada sempre des de la cooperació entre els actors del Sistema català de serveis socials. Recentment, els grans avenços en els negocis i la ciència ja no depenen de l'obstinació de certs individus, sinó que són fruit d'enfocaments més sistemàtics. Es tracta de crear oportunitats per fer sorgir innovacions i per trobar evidències que permetin millorar la pràctica professional a través de la recerca.

L'ANÀLISI

A large, stylized white letter 'Q' is positioned in the bottom-left corner of the page. It is set against a dark blue, triangular background that overlaps the main light blue area of the page.

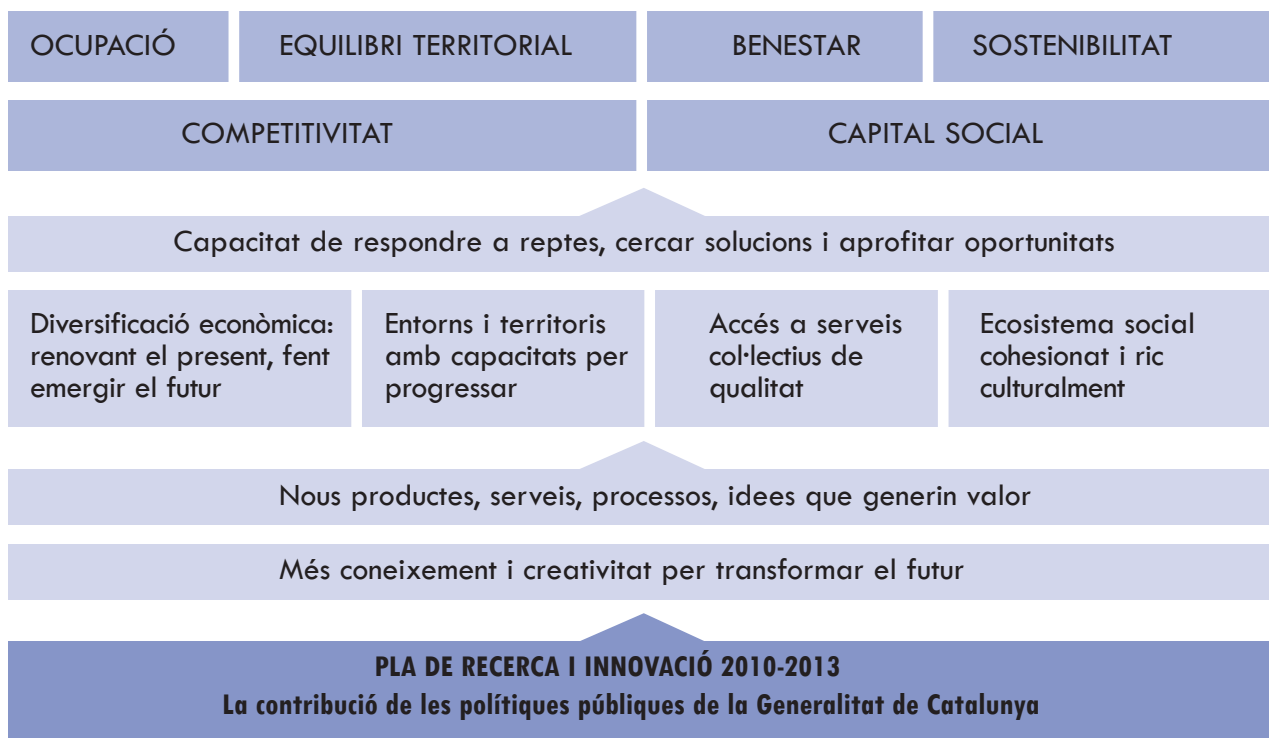
Recerca i innovació, prioritats per al futur de Catalunya

Per *Jordi Cartanyà*, director general de l'Oficina de Coordinació en Recerca i Innovació del Govern de la Generalitat

El Pacte Nacional per a la Recerca i la Innovació (PNRI), impulsat pel Govern i signat amb un amplíssim consens polític i social, posa la recerca i la innovació com a prioritats estratègiques del país i bases, junt amb l'edu-

cació, per una Catalunya amb alts nivells de prosperitat i benestar en el marc d'una societat avançada que visqui dins d'uns límits ambientals sostenibles.

Ara, amb la profunda crisi econòmica que estem vivint

“El Pla de recerca i innovació (PRI) 2010-2013 de Catalunya respon als compromisos de l'Administració de la Generalitat en el PNRI i esdevé per primera vegada un pla vertaderament interdepartamental en què recerca i innovació s'integren transversalment en l'acció de Govern.”

i els reptes socials i mediambientals de gran magnitud als quals ens enfrontem, el PNRI té encara més sentit i el seu desenvolupament és crucial per al nostre futur.

El Pla de recerca i innovació (PRI) 2010-2013 de Catalunya respon als compromisos de l'Administració de la Generalitat en el PNRI i esdevé per primera vegada un pla vertaderament interdepartamental en què recerca i innovació s'integren transversalment en l'acció de Govern. El PRI 2010-2013 representa, mirat en el seu conjunt, un canvi radical en les polítiques públiques de

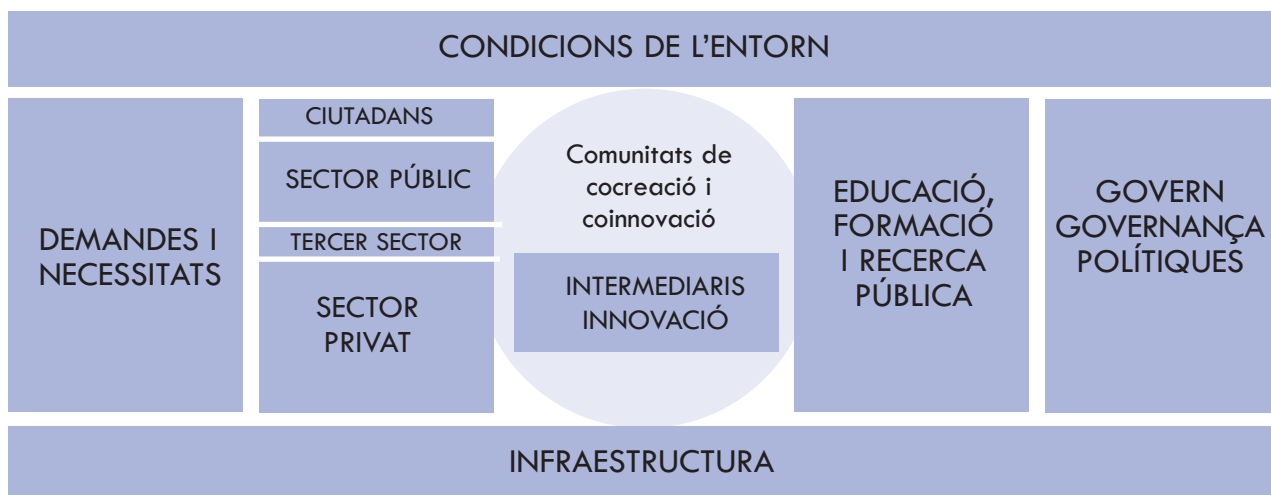

Jordi Cartanyà i Solé és doctor en ciències químiques per la Universitat de Barcelona, ha estat professor i investigador de bioquímica i biologia molecular a la Universitat Rovira i Virgili (URV) i investigador postdoctoral a la Facultat de Medicina del Saint George's Hospital de la Universitat de Londres. Posteriorment es va especialitzar en direcció estratègica d'universitats, ocupant diferents llocs a la

URV i la Fundació URV, on va dirigir la posada en marxa dels parcs científics i tecnològics vinculats a la Universitat. Més recentment, es va incorporar al Departament d'Innovació, Universitats i Empresa de la Generalitat de Catalunya, on ha dirigit el Pacte Nacional per a la Recerca i la Innovació i, posteriorment, en el lloc actual que ocupa com a director general de l'Oficina de Coordinació en Recerca i Innovació del Govern, ha estat responsable de l'elaboració del Pla de recerca i innovació 2010-2013 de Catalunya. També exerceix de secretari executiu del Consell Català de Recerca i Innovació. Actualment els seus interessos professionals estan relacionats amb les polítiques públiques de recerca i innovació, especialment, a escala regional i subregional, i el desenvolupament dels sistemes de governança.

recerca i innovació de Catalunya, posant-les entre les més avançades que existeixen.

El PRI 2010-2013 parteix, seguint les bases del PNRI, de concebre un “nou camp de joc” per al sistema de recerca i innovació, com es pot veure en la figura següent:

El PRI 2010-2013 adopta una visió estratègica per a les polítiques que cal desenvolupar basada en els punts següents:

- Visió sistèmica: impulsar un ecosistema format per una sòlida base de generació de coneixement, una activitat productiva i un sector públic innovadors, i una societat i uns ciutadans actius que, tenint com a base el talent, cocreen i coinnoven en comunitats de coneixement i innovació locals i globals. Aquest sistema es dota d'uns recursos suficients i d'una governança adient per impulsar els projectes i per acomodar els interessos de tots en benefici comú, amb eficiència i eficàcia.

- Visió orientada: focalitzar la generació de nous coneixements, productes, serveis i processos en demandes i necessitats reals que responguin a reptes rellevants, i fer confluïr el valor socioeconòmic del coneixement i la innovació en els diferents entorns i territoris de Catalunya.

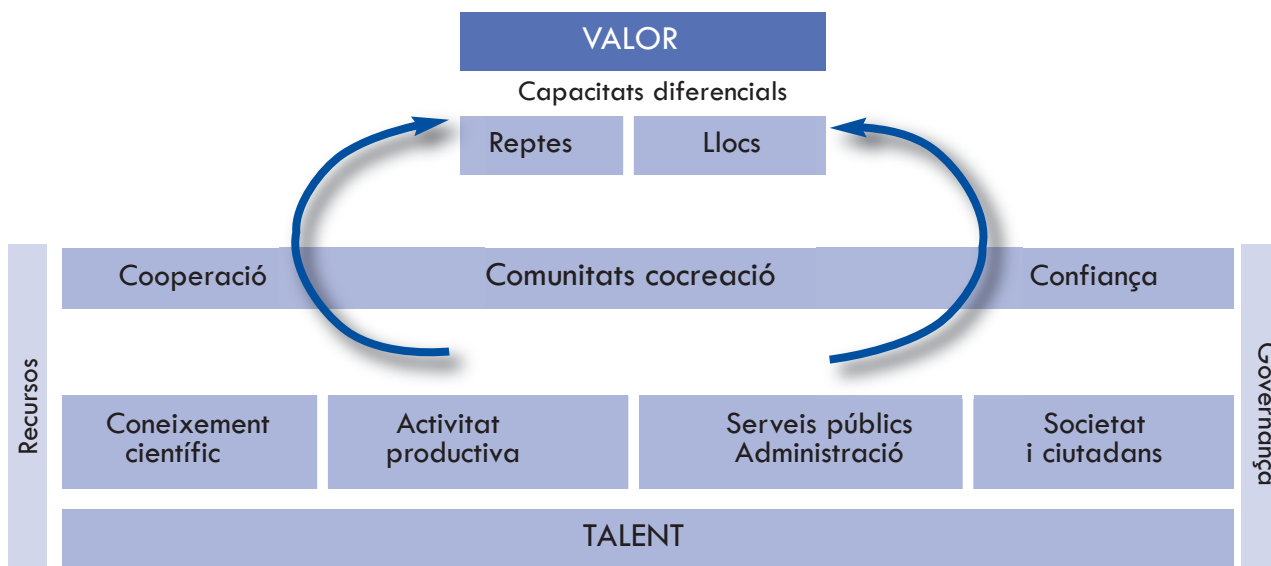
Objectius estratègics de les polítiques i actuacions del PRI 2010-2013

Les polítiques i actuacions del PRI 2010-2013 s'articulen en deu objectius estratègics, que són els següents:

“Per aconseguir un sector públic innovador cal reforçar i desenvolupar plans d’R+D+I en tots els serveis públics; potenciar la innovació, l’ús de la ciència en els departaments del Govern; desenvolupar una estratègia per fer de la compra pública un element tractor d’innovació i establir mecanismes que garanteixin que les regulacions tinguin impactes innovadors positius.”

1. El millor talent científic, creatiu, innovador i emprenedor

Es tracta d'incorporar en els projectes educatius i formatius, en tots els nivells, els elements que permetin maximitzar les competències científiques, creatives, innovadores i emprenedores. Cal generar una oferta formativa que respongui als reptes interdisciplinaris existents; transformar el doctorat en element clau del sistema de

recerca i innovació; reforçar els programes de captació i retenció de talent científic i innovador, i incorporar la mobilitat com un element estratègic del sistema de recerca i innovació català.

2. Sistema públic de recerca fort, connectat a la creació de valor

Es pretén reforçar el finançament dels agents públics de recerca; promoure l'excel·lència en la direcció i gestió de la recerca; desenvolupar un procés d'ordenació, articulació i alineament dels agents públics de recerca; reforçar la missió de transferència de coneixement; incrementar el finançament per a infraestructures científiques i tecnològiques, i impulsar projectes estratègics d'R+D+I de gran abast vinculats a reptes de país.

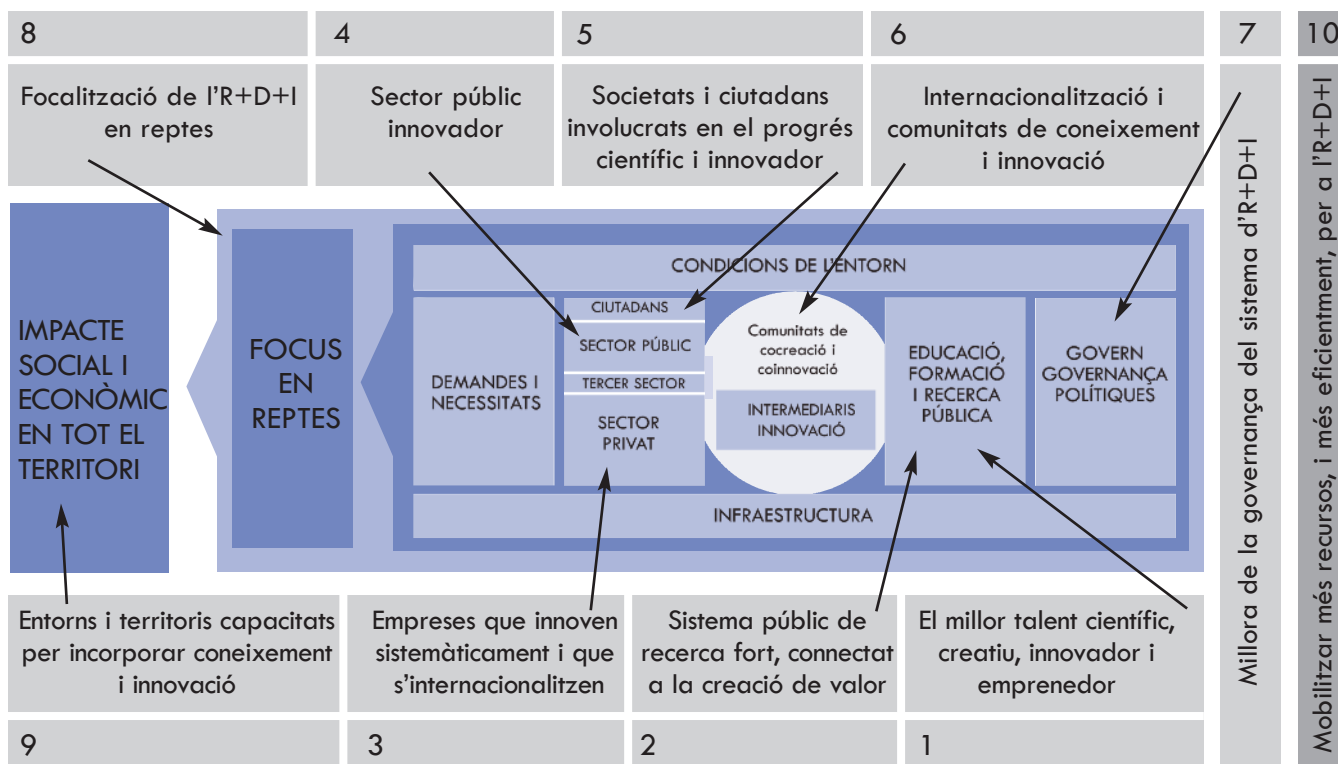
3. Empreses (incloent-hi el tercer sector) que innoven sistemàticament i que s'internacionalitzen

Cal reforçar els programes de suport per capacitar les empreses, especialment les PIME; potenciar el desenvolupament de la xarxa tecnològica de Catalunya TECNIO;

crear un organisme per a la valorització i comercialització dels resultats de la recerca; finançar projectes tractors cooperatius d'R+D+I empresarial alineats en reptes; desenvolupar un ampli suport al foment de la innovació no tecnològica; potenciar els fons de capital risc especialitzat (incloent el suport a l'emprenedoria social); promoure l'accés i adaptació a nous mercats internacionals i reforçar el suport a la creació de noves empreses intenses en coneixement. També cal atraure i retenir activitats empresarials intenses en R+D+I.

4. Sector públic innovador

Per aconseguir un sector públic innovador cal reforçar i desenvolupar plans d'R+D+I en tots els serveis públics; potenciar la innovació, l'ús de la ciència en els departaments del Govern; desenvolupar una estratègia per fer de la compra pública un element tractor d'innovació i establir mecanismes que garanteixin que les regulacions tinguin impactes innovadors positius. També es tracta d'incorporar l'R+D+I a tots els plans i estratègies sectorials que aprovi el Govern.

9. Entorns i territoris capacitats per incorporar coneixement i innovació

Garantir que els diferents entorns i territoris de Catalunya puguin desenvolupar, a partir de la seva realitat i potencialitat, les capacitats diferencials necessàries per aprofitar el coneixement i la innovació com a motor de progrés i benestar. Per a aquesta finalitat, el PRI 2010-2013 defineix tres tipologies d'àmbits funcionals de l'estratègia territorial d'R+D+I:

“Es tracta d’orientar les polítiques públiques de recerca i innovació a reptes socioeconòmics rellevants on Catalunya té capacitats i/o necessitats. Es destaquen disset focus en què són indispensables la confluència de les ciències i les tecnologies i els sectors productius, el sector públic i el tercer sector per als quals aquests reptes suposen una oportunitat estratègica per ser més competents i competitius.”

ÀMBITS		Agents
REGIONS DEL CONEIXEMENT	El territori com a vector i espai socioeconòmic on conflueixen els actors del sistema de recerca i innovació	<p>7 regions: Desenvolupament de sistemes d'innovació en àmbits territorials on conflueixen actors del coneixement i esforç públic d'inversió en infraestructures de coneixement i innovació</p> <ul style="list-style-type: none"> - Administracions locals - Universitats - PCT - Empreses - Sector públic - Altres agents R+D+I (CT...) - Generalitat - Agents socioeconòmics Emprenedors (emprenedors socials)
CIUTATS I POLS URBANS INNOVADORS	Els entorns urbans i les ciutats com a ecosistemes on es produeixen relacions de proximitat entre persones i organitzacions per generar, difondre i aprofitar el coneixement que generi valor	<p>Ciutats i pols urbans:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Desenvolupament d'entorns urbans intensius en coneixement i innovació. - Ciutats creatives i innovadores econòmicament, socialment i mediambientalment
ENTORNS D'INNOVACIÓ RURAL	L'entorn rural com a sistema d'innovació estratègic per a l'equilibri territorial i progrés sostenible de Catalunya	<p>Desenvolupament de sistemes de coneixement i innovació en entorns rurals vinculats a les especificitats del territori</p> <ul style="list-style-type: none"> - Administracions locals - Explotacions agràries, ramaderes, forestals... - Generalitat - Empreses

10. Mobilitzar més recursos, i més eficientment, per a l'R+D+I

Cal acomplir l'escenari d'inversió de la Generalitat en R+D+I previst en el PNRI.

Per aconseguir aquest escenari d'inversió s'han d'establir sinergies i acords de cooperació en R+D+I per incrementar l'eficiència i l'impacte dels recursos amb l'Estat, les administracions locals i supralocals i els agents socioeconòmics. També cal incrementar els recursos externs per al desenvolupament de polítiques pròpies: a) alinear i aplicar els fons FEDER i FSE juntament amb els objectius del PRI; b) captar recursos de la UE on l'Administració sigui un ens elegible per desenvolupar polítiques pròpies.

També serà necessari incrementar el finançament de l'Estat en R+D+I a Catalunya, a través d'infraestructures, centres del CSIC, etc. Per aconseguir-ho, s'han de reforçar les actuacions de suport a la participació dels agents del sistema de recerca en programes de l'Estat, la UE i altres organismes internacionals. Cal implementar

“Serà necessari incrementar el finançament de l'Estat en R+D+I a Catalunya, a través d'infraestructures, centres del CSIC, etc. Per aconseguir-ho, s'han de reforçar les actuacions de suport a la participació dels agents del sistema de recerca en programes de l'Estat, la UE i altres organismes internacionals.”

nous mecanismes innovadors de cofinançament publicoprivat de l'R+D+I; desenvolupar un pla per incrementar el mecenatge per l'R+D+I i atraure fons per a l'R+D+I d'altres regions i països mitjançant la implantació a l'exterior.

PROGRAMACIÓ ECONÒMICA DEL PRI 2010-2013

DESPESES	2010	2011	2012	2013	Total
<i>xifres en milions d'euros</i>					
Personal universitats amb dedicació a la recerca	310	322	342	362	1.336
Personal assistencial (salut) amb dedicació a la recerca	190	197	205	214	806
Inversions universitàries dedicades a la recerca	15	16	16	20	67
Talent científic, innovador i emprenedor	58	65	72	80	275
Sistema públic recerca connectat a amb la generalització de valor	206	221	267	353	1.047
Tranferència, innovació i internacionalització empresarial	272	288	343	384	1.287
Sector públic innovador	5	7	12	15	39
Societat i ciutadania innovadora	5	6	9	10	30
Internacionalització i comunitats locals i globals	5	7	10	20	42
Millora de la governança del sistema d'R+D+I	2	3	4	5	14
Focalització de l'R+D+I (inclou fons interdepartamental focus)	2	60	95	135	292
Estratègia territorial d'innovació	7	9	22	35	73

Aquesta programació no inclou despeses vinculades al PRI que no computen com a RDI segons els estàndards internacionals com els programes de foment de vocacions científiques o de detecció de talent científic. Les actuacions d'internacionalització empresarial s'entenen com a instruments de foment de la innovació no tecnològica.

El PRI 2010-2013 i la innovació social

El PRI 2010-2013 posa per primera vegada la innovació social com un element important de l'estratègia de recerca i innovació de Catalunya equiparant-ho amb els altres dos pilars, la innovació amb finalitats econòmiques i ambientals.

La innovació social està inclosa en diferents focus de recerca i innovació que responen a reptes. Reptes socials que generen també oportunitats econòmiques.

La innovació social és també un element determinant per al sector públic, el qual també, per primera vegada, s'incorpora en els plans de recerca i innovació de Catalunya.

Catalunya té els condicionants, l'expertesa, la pressió i la voluntat per esdevenir un dels països líders en innovació social, i fent-ho genera benestar, riquesa i una societat avançada que són les finalitats últimes del Pacte nacional per a la recerca i la innovació, un pacte de futur per al futur [Q](#)

“Catalunya té els condicionants, l'expertesa, la pressió i la voluntat per esdevenir un dels països líders en innovació social, i fent-ho genera benestar, riquesa i una societat avançada que són les finalitats últimes del Pacte nacional per a la recerca i la innovació, un pacte de futur per al futur.”

Com s'organitza la recerca a Catalunya?

**Per Judit Castellà, directora de programes de la
Fundació Catalana per a la Recerca i la Innovació**

La recerca i la innovació són, junt amb l'educació, els pilars sobre els quals es fonamenta el desenvolupament social i econòmic d'un país. Quan l'any 2004 es va signar a Catalunya l'Acord estratègic per a la internacionalització, la qualitat de l'ocupació i la competitivitat de l'economia catalana es va posar de manifest la necessitat de donar més impuls als aspectes de recerca i innovació. Tot i així, les mesures van ser generalistes i amb poc impacte directe sobre aquest àmbit. Per aquest motiu es va creure oportú articular un pacte de país per tal que la recerca i la innovació passés a ser un eix estructural. Fruit d'un complex procés participatiu, a finals de l'any 2008, el Govern de Catalunya, les forces polítiques, les universitats i els agents socioeconòmics més representatius van signar el Pacte nacional per a la recerca i la innovació (PNRI).

Aquest Pacte es va entendre com un full de ruta per als propers quinze anys per orientar la recerca i la innovació cap a reptes i oportunitats socioeconòmiques de futur, fer un sistema de recerca i innovació més eficient i eficaç, i invertir més i millor en recerca i innovació.

En l'anàlisi prèvia al PNRI, es va fer un diagnòstic que va posar de manifest el fort potencial en generació de coneixement, que volem descriure a continuació:

Catalunya té un sistema universitari molt potent, ja que compta amb set universitats públiques, universitats privades i escoles de negocis de gran prestigi. A més, en el

darrer decenni ha crescut una xarxa important de centres de recerca en què han participat per la Generalitat, diferents universitats i altres patrons que, de forma independent, dediquen la seva activitat a la recerca altament competitiva. La nova institució CERCA en serà l'entitat coordinadora. Instal·lats alguns en parcs científics, aquests centres han contribuït a millorar notablement la imatge i els resultats de la recerca catalana.

També hi ha infraestructures de recerca de gran rellevància, com el Barcelona Supercomputing Center i el laboratori de llum sincrotró ALBA, que entrarà en funcionament quan aquest article es publiqui. Aquestes instal·lacions donen servei a investigadors i a empreses d'alta tecnologia.

Recursos dedicats a la recerca

El 25% de les publicacions espanyoles en revistes científiques indexades es produeix a Catalunya, i aproximadament l'1% de les publicacions mundials, amb un total de personal dedicat a la recerca que superava les 46.520 persones l'any 2008 (personal investigador més personal de suport). En canvi, les dades de sol·licituds de registre de patents són menys favorables: a Catalunya, l'any 2005 es van generar 73 patents per milió d'habitants, mentre que a la UE-15 d'aquell mateix any se'n generaven 139.

“El 25% de les publicacions espanyoles en revistes científiques indexades es produeix a Catalunya, i aproximadament l'1% de les publicacions mundials, amb un total de personal dedicat a la recerca que superava les 46.520 persones l'any 2008.”

Judit Castellà Escolà és doctora en biologia per la Universitat de Barcelona i actualment és la directora de programes de la Fundació Catalana per a la Recerca i la Innovació. Aquest ens es convertirà properament en la nova entitat de foment i reconeixement de la recerca incorporant les activitats de suport a la recerca de l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR) de la Generalitat de Catalunya. Diplomada per ESADE en gestió hospitalària, Judit Castellà ha estat gerent de dues corporacions professionals, consultora en serveis de salut i recerca i professora convidada per diferents escoles i universitats catalanes. Així mateix, és membre de diferents xarxes internacionals d'assessorament i divulgació científica.

El finançament d'instal·lacions i professionals, fonamentalment públic, ha sofert un increment important en els darrers anys. Globalment, la inversió en R+D a Catalunya els darrers anys ha crescut a un ritme proper al 12% anual de mitjana, fins que, l'any 2008, ha arribat als 3.286 milions d'euros, cosa que representa l'1,61% del PIB de Catalunya.

El finançament públic inclou diferents formats: via finançament basal als centres i grups de recerca universitaris acreditats, així com subvencions, beques i altres ajuts competitius (gestionats per l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca, AGAUR). A més, els bons resultats de recerca obtinguts són, al seu torn, eines de captació de més recursos, perquè els bons grups obtenen també subvencions i ajuts d'altres administracions (programes estatals, europeus i altres) que completen aquest finançament. La participació privada en el finançament de la recerca és encara escassa i un dels reptes també està inclòs al PNRI.

Un altre instrument de finançament ha estat el programa ICREA (Institució Catalana de Recerca i Estudis Avançats), que ha permès contractar grans investigadors de tot el món perquè desenvolupin la seva activitat a Catalunya, sigui a les universitats, als centres de recerca o altres entitats. El sistema d'avaluació i selecció dels candidats ha demostrat tenir èxit perquè els professionals contractats així destaquen en la captació d'ajuts europeus, publicacions científiques, etc.

Nivells de governança

Els nivells de governança d'aquest sistema, actualment en reforma, són claus per agilitar i garantir el seu funcionament i la presa de decisions, tant sobre l'assignació dels recursos com de la gestió, perquè puguin oferir al màxim els seus resultats.

Es distingeixen quatre nivells de governança:

1. Alt nivell estratègic del sistema, en què s'elaboren els criteris i les grans línies: el Parlament, el Govern de la Generalitat de Catalunya i els seus òrgans d'assessorament. Cal destacar el Consell Català de Recerca i Innovació (CCRI), creat recentment, assessor del Govern en aquesta matèria. Entre altres funcions, aquest nivell ha de vetllar pel seguiment del PNRI.

2. El nivell de Govern, en què es defineixen les polítiques sobre R+I i l'assignació dels recursos per assolir els objectius polítics. A la vegada, ha de coordinar el desenvolupament de les polítiques d'R+I i actua com a agent principal amb les entitats i agències que implementen aquestes polítiques. Té també els contactes amb altres nivells de decisió de polítiques en l'àmbit europeu, estatal i local. El principal òrgan de Govern és el departament que exerceix les competències en matèria d'R+I, actualment el DIUE (Departament d'Innovació, Universitats i Empresa), que comprèn, per un costat, el Comissionat d'Universitats i Recerca, que coordina les direccions generals de Recerca i

d'Universitats, i, per l'altre costat, la Direcció General d'Innovació.

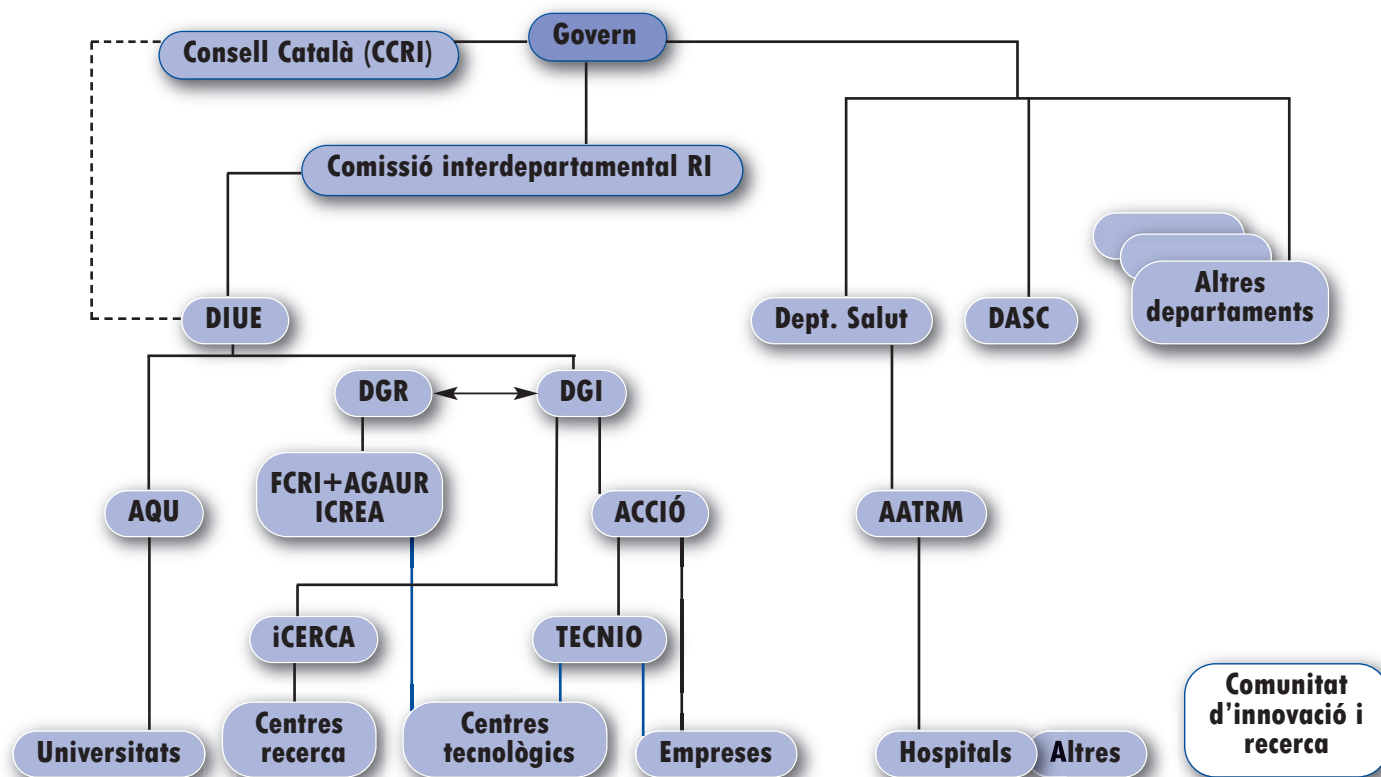
Tot i així, tots els altres departaments del Govern de la Generalitat tenen responsabilitat en la definició de polítiques que afecten estratègicament el desplegament de les activitats de les quals són competents. El Pla de recerca i innovació (PRI), que coordina l'Oficina de Coordinació de Recerca i Innovació (OCRI) –funcionalment dependent del DIUE i que dona també suport al CCRI esmentat–, té per objecte definir i coordinar les polítiques en aquesta matèria que guiaran tots els departaments. També el Departament d'Acció Social i Ciutadania (DASC) ha elaborat, dins el seu Pla estratègic i de forma coherent amb el desplegament de la Llei de serveis socials, el seu Pla director de recerca en aquesta matèria i el seu objectiu principal és impulsar activitats de recerca i innovació en aquest àmbit, amb el repte de motivar els professionals del sector a desenvolupar recerca competitiva i mesurable i el seu retorn a la societat, clau per al creixement social de Catalunya.

3. Nivell d'implementació de les polítiques, en què s'executen les polítiques definides en el nivell anterior i comprèn aquells organismes de gestió directa o descentralitzada responsables de dissenyar i administrar els programes. En aquest cas, sota la Direcció General de Recerca, s'està acabant de configurar la nova entitat de recerca, que implementarà la gestió d'ajuts i suport a la recerca, així com la institució CERCA, esmentada més amunt. Aquest canvi suposa també la propera constitució d'una nova agència

“Globalment, la inversió en R+D a Catalunya els darrers anys ha crescut a un ritme proper al 12% anual de mitjana, fins que, l'any 2008, ha arribat als 3.286 milions d'euros, cosa que representa l'1,61% del PIB de Catalunya.”

d'ajuts i suport a la universitat relacionada amb la Direcció General d'Universitats. Dins la Direcció General d'Innovació, s'ha creat l'agència ACCIÓ, per implementar les polítiques de competitivitat i transferència de coneixement a les empreses. Veiem, doncs, que el sistema va desplegant per a cada àmbit les agències de gestió i suport, i que totes tenen i han de mantenir coordinació transversal per operar en sintonia segons preveu el PRI.

AQU: Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya
AATRM: Agència d'Avaluació de Tecnologia i Recerca Mèdiques
iCERCA: Institut de Centres de Recerca de Catalunya
Intermediària d'Innovació: Parcs científics i/o tecnològics

ACR: Agència Catalana de Recerca
ACCIÓ: Agència d'Innovació i Internacionalització
TECNIO: Xarxa tecnològica Catalana
OCRI: Oficina de Coordinació en recerca i Innovació

4. Nivell dels agents productors de recerca, en què es fa la recerca i la innovació. Entre d'altres, comprèn centres i grups de recerca, universitats, centres tecnològics, hospitals i empreses. Tots aquests organismes, que com hem dit al principi han demostrat gran potencial operatiu, interaccionen a més a diferents nivells:

- entre aquests per millorar l'eficàcia i/o l'eficiència (per exemple, col·laboren en projectes de recerca diferents organismes investigadors);
- amb el nivell d'implementació de polítiques, a qui fan propostes i rendeixen comptes (per exemple, amb les agències que financen les seves activitats mitjançant beques, subvencions o altres ajuts), i

també interaccionen amb el Govern a qui fan arribar les seves propostes i demandes.

Aquest sistema, que s'esquematitza en el gràfic anterior, intenta recollir els principis de separació de funcions, simplificació administrativa i coordinació, i exigeix transversalitat i principis d'avaluació, transparència i rendiment de comptes. El seu desplegament ha de permetre seguir fent créixer la recerca i la innovació que, com hem vist, tot i que hi ha unes estructures pròpies de gestió en els diferents nivells de l'Administració, ha d'estar en tots els àmbits d'activitat de la nostra societat [Q](#)

Desenvolupar organitzacions innovadores en l'àmbit social

Per **Enrique Sacanell**, facilitador del canvi i l'aprenentatge.
Coach i expert en serveis socials

Unes idees prèvies al voltant de la innovació

El concepte d'*innovació* amaga dintre seu matisos i fins i tot significats múltiples. Per això, convé començar deixant clara la base sobre la qual es desenvolupa aquest article. Entenem la *innovació* com “la capacitat de generar noves idees, portar-les a la pràctica i, a través seu, fer aportacions a les persones a qui dirigim els nostres serveis”. Així doncs, si bé la creativitat, la capacitat de trobar nous camins, noves maneres de fer i instruments nous... són elements necessaris per donar lloc a la innovació, per si sols no la produeixen. Més enllà de produir noves idees, s'han de poder dur-les a la pràctica. En aquest sentit, quan parlem d'innovació, parlem d'alguna cosa feta realitat o factible de ser convertida en realitat. Mentre no arribem a aquesta situació, podem parlar de recerca i d'experimentació, però no pròpiament d'innovació.

Però amb les idees portades a la pràctica encara tampoc n'hi ha prou per omplir de sentit la innovació, tal com aquí utilitzem aquest concepte. Cal que aquestes idees fetes acció, convertides en una realitat diferent, siguin capaces d'aportar valor a les persones, a les organitzacions, a la ciutadania. Si no fos així, podríem parlar d'invents, però no d'innovació. Una nova manera d'atendre la ciutadania en la qual el professional els parli en esperanto pot suposar una innovació portada a la pràctica, però difícilment trobarà un destinatari capaç de percebre el valor que això li aporta.

Organitzacions innovadores

Definit el nostre marc de referència, sembla oportú avançar un pas més. La innovació que aquí ens interessa no és la innovació individual ni la innovació generada en centres de recerca. Aquesta és una font d'innovació sens dubte important i necessària que no rep el suport que es mereix. Aquesta mancança és un llast, en gran mesura, al fet que hi pugui haver un avenç significatiu en moltes àrees de la intervenció social, en deixar l'explicació de molts dels fenòmens en què s'intervé en la socorreguda explicació de l'*origen multicausal*. Imaginin on seria la nostra atenció sanitària si els principals problemes de salut s'expliquessin com a *problemes causats per factors múltiples* sense més especificacions... Quins factors? Quant de cadascun? En quina mesura s'interrelacionen? Quin paper hi té cadascun? Només des de la resposta a aquestes i moltes altres preguntes és possible desenvolupar mètodes i tècniques realment eficaços per abordar, per exemple, les causes de l'exclusió social. Així doncs, potenciar la investigació en l'àmbit social és una prioritat important que permetria desenvolupar innovacions en les tècniques i els mètodes d'intervenció social.

Amb tot, la innovació que aquí ens interessa és la innovació generada per les mateixes organitzacions de l'àmbit social i des d'aquestes. En aquest sentit, no busquem innovacions, ni innovadors, sinó organitzacions innovadores. Amb altres paraules, una innovació puntual pot ser interessant i útil, però és això, puntual.

“Les organitzacions innovadores generen dinàmiques innovadores en què el conjunt de l'organització se submergeix; creen cultura d'innovació. Pot ser útil disposar de persones concretes amb un marcat perfil creatiu, però per portar a la pràctica les seves idees sempre necessitarem la resta de l'organització.”

El que busquem són organitzacions que siguin capaces de generar dinàmiques de treball que facin de la innovació una cosa incorporada a la seva tasca quotidiana, que ens portin a generar innovacions de manera contínua. Per a això calen més equips innovadors que no pas persones innovadores individualment.

Les organitzacions innovadores generen dinàmiques innovadores en què el conjunt de l'organització se submergeix; creen cultura d'innovació. Pot ser útil disposar de persones concretes amb un marcat perfil creatiu, però per portar a la pràctica les seves idees sempre necessitarem la resta de l'organització. Per poder anticipar si aquestes idees poden servir realment per millorar la nostra organització, les persones que hi treballem i a les quals servim, a la societat... necessitem la capacitat d'escolta del conjunt de l'organització, no sols dels que puguin tenir aquest perfil més innovador.

D'aquesta manera, la innovació valuosa realment no és la que sorgeix de manera puntual, gairebé casual, ni la innovació desenvolupada de manera aïllada per una persona o un grup reduït. No hi ha dubte que aquesta innovació és millor que res, però orientar el nostre objectiu és potenciar aquest tipus d'innovacions, suposa un plantejament estratègic molt limitat. La potencialitat de la innovació es troba en convertir-la en part de la cultura de les organitzacions de l'àmbit social.

Enrique Sacanell Berrueco és facilitador del canvi i l'aprenentatge, *coach* i consultor independent en desenvolupament del lideratge i equips d'alt rendiment, gestió del canvi, planificació estratègica, polítiques públiques i sistemes de qualitat en la gestió. Llicenciat en ciències polítiques i sociologia per la Universitat de Deusto, és avaluador sènior de la Fundació Basca per a la Qualitat (Euskalit). Certificat com

a entrenador per la Newfield Consulting i la Universitat de Monterrey (Mèxic), també és expert en anàlisi grupal per l'Institut d'Anàlisi del Grup de Londres. Directiu en el sector públic des de 1981, a Osakidetza-Servei Basc de Salut fins a 1989, i després a l'Ajuntament de Getxo, primer com a responsable tècnic de serveis socials i posteriorment com a responsable de qualitat (Q de Plata en superar els 400 punts en una avaluació externa EFQM). Ha estat professor associat de la Universitat de Deusto i ha impartit classes i conferències en diversos màsters, escoles d'estiu, jornades i congressos. És autor de nombroses publicacions sobre modernització i qualitat en el sector públic.

Innovació oberta

Així doncs, busquem una innovació compartida, col·laborativa, centrada en la dinàmica innovadora. També aquí s'obre un altre espai d'interès: la innovació oberta. Una innovació que transcendeixi la mateixa organització innovadora per generar xarxes d'innovació, dinàmiques d'innovació més enllà dels límits de cada organització.

Si cada vegada es parla més de governança com una forma de govern basada en la col·laboració, en la transversalitat, en l'acció concertada de diferents departaments d'una mateixa entitat, d'entitats diferents, de l'àmbit públic, de l'àmbit privat, lucratiu i no lucratiu... també hem de plantejar-nos una cultura de la innovació basada en aquests mateixos pilars.

En l'àmbit social, aquesta innovació oberta és encara més necessària, si és possible, atesa la limitació de recursos amb què es mouen les entitats, la parcialitat de l'actuació de moltes d'aquestes. Probablement un dels espais més rics d'innovació sigui, precisament, la innovació en la generació d'espais de treball, d'elaboració, d'experimentació, d'innovació dels conjunts i col·laboratius.

Claus per desenvolupar organitzacions innovadores

Arribats a aquest punt sembla pertinent fer-se la pregunta següent: i com ens convertirem en organitzacions innovadores? Les claus per desenvolupar una organització innovadora demanen construir o potenciar una cultura organitzativa que s'articula al voltant de diversos eixos clau:

- Un clima de treball que permeti qüestionar la forma habitual de fer les coses, en què se sap lliurar i rebre les crítiques.
- L'acceptació d'un cert nivell de risc en les decisions quotidianes per obrir-se a l'experimentació, considerant un valor l'error comès quan s'intenten explorar nous camins.
- La sistematització de les activitats rutinàries (processos, procediments, instruccions de treball, etc.) de tal manera que no sigui necessari dedicar-hi més energia de la imprescindible, orientant-la cap a la reflexió crítica, a la recerca d'oportunitats de millora...
- La capacitat d'aprenentatge permanent, entesa com la capacitat de qüestionar-se personalment i col·lectiva per obrir-se a noves experiències, de mirar cap als altres com a font potencial d'enriquiment, de recerca proactiva de noves oportunitats de millora.
- La sistemàtica gestió i revisió en què l'organització incorpora a la seva agenda quotidiana els espais periòdics per preguntar-se per allò que fa, per allò que hauria de fer, pel que volia fer i no ha fet; espais on revisar els plans i estratègies, on preguntar-se pels resultats que estem obtenint, on fixar els objectius que volem assolir en el proper període. Espais, per fi, per a la reflexió, la identificació de millores, el seguiment del que fem i l'aprenentatge.

Per a això, hem de plantejar que potser la primera innovació que hem d'abordar és la innovació en la gestió i l'organització. Una innovació que permeti fer de les entitats de l'àmbit social unes estructures obertes, amb una forta dosi de delegació i, en conseqüència, amb una gran assumpció de responsabilitats per part de totes les persones que componen l'organització. Estructures liderades per persones que comprenguin que el seu paper no és manar, sinó convertir en líders sòlids les persones que treballen amb elles. Estructures que es vegin més com a nodes d'una xarxa que com a sistemes tancats en si mateixos. Estructures en què hi hagi espais per compartir, qüestionar, per crear, però també

“Potser la primera innovació que hem d'abordar és la innovació en la gestió i l'organització. Una innovació que permeti fer de les entitats de l'àmbit social unes estructures obertes, amb una forta dosi de delegació i, en conseqüència, amb una gran assumpció de responsabilitats per part de totes les persones que componen l'organització.”

sistemes estandarditzats que permetin concentrar l'atenció en allò nou, a tenir molt clar com actuar en allò rutinari.

Àmbits per a la innovació

Tendim a identificar la innovació amb nous aparells, amb nous productes especialment tecnològics. En l'àmbit de l'acció social també hi ha una innovació d'aquest tipus. Uns bons exemples són les innovacions en matèria de teleassistència o de recursos per afrontar millor les discapacitats. No obstant això, l'espectre en el qual es desenvolupa la innovació en l'àmbit social és molt més ampli:

- Innovació en el producte, que genera nous productes i tal com acabem d'esmentar.
- Innovació tecnològica, que no s'esgota en absolut en la tecnologia informàtica. Els diccionaris defineixen la tecnologia com el “conjunt de teories i de tècniques que permeten l'aprofitament pràctic del coneixement científic”. En conseqüència, innovar en aquest àmbit des d'allò social implica plantejar noves formes de portar a la pràctica el coneixement científic que és d'aplicació, ja sigui des de la psicologia, l'antropologia, la sociologia o qualsevol altra disciplina.

“La innovació que aquí ens interessa és la innovació generada per les mateixes organitzacions de l'àmbit social i des d'aquestes.”

- Innovació en els serveis, que implica plantejar-se noves opcions de serveis orientats a afrontar nous problemes socials o noves formes de fer davant d'altres que ja existien. Un bon exemple poden ser els serveis de mediació o els pisos de trobada familiar.

- Innovació en els processos, és a dir, en la forma com fem les coses, en el conjunt d'activitats articulades que acaben concretant-se en un servei concret a la ciutadania. Els canvis en els sistemes de citacions, la reducció de tràmits, la incorporació de tramitació electrònica, són exemples d'aquest tipus d'innovació.

- Innovació legislativa, que porta a generar nous desenvolupaments normatius. Les lleis de serveis socials anomenades de nova generació poden servir d'exemple.

- Innovació organitzativa, orientada a transformar la forma com organitzem la nostra institució. Alguns exemples de la innovació organitzativa poden ser l'estructuració matricial dels equips davant de l'estructura clàssica més jeràrquica o la creació d'equips amb autonomia responsable que funcionen com a organitzacions petites amb un alt nivell d'autonomia dins de l'organització principal.

- Innovació en la gestió. És complicat transformar la cultura d'una organització per convertir-la en una organització que aprèn i innova mantenint les formes tradicionals de gestió basades en el control. Per això, el desafiament d'innovar també els nostres sistemes de gestió i amb aquests els estils de lideratge en les organitzacions de l'àmbit social, es converteix en peça clau de tot l'esforç transformador.

"Tenir idees és senzill, tenir bones idees ja és més complicat, però el que realment constitueix un repte estratègic per a les organitzacions és generar contínuament bones idees i convertir-les en productes o serveis amb èxit. Això és el que anomenem innovació."

Guia de Gestió de la innovació. CIDEM de la Generalitat de Catalunya [Q](#)

Innovar en l'àmbit social

**Per Joan Majó, enginyer, president del Cercle per al Coneixement,
i Teresa Crespo, presidenta d'Entitats Catalanes d'Acció Social (ECAS)**

La força més important de l'espècie humana és la nostra capacitat de crear coneixements, però més coneixements només ens fan més competents si ens permeten innovar. Dit d'una altra manera, innovar és convertir els coneixements en utilitat, és posar-los al servei d'una finalitat. Massa sovint, equivocadament, s'associa la recerca i la innovació amb l'activitat econòmica, amb les empreses i amb altres organismes relacionats amb aquesta activitat. És cert que aquesta àrea ha estat una mica l'origen d'aquests mots i que és on sovint hi ha hagut més tendència a potenciar-los. Però és un gran error.

Un país eficient ha de ser un país innovador, i un país innovador no és aquell que té empreses innovadores, sinó el que estén la voluntat innovadora a totes les àrees d'activitat i a tots els sectors socials. Encara podríem dir més, unes empreses innovadores només poden aparèixer i sobreviure en un entorn social innovador. Sense una educació eficient i innovadora no es pot esperar innovació empresarial. Una justícia o una administració pública escleròtiques ofegaran qualsevol intent de progrés. I uns serveis públics poc eficients comprometran el benestar i la cohesió social. Per això és tan important i s'hauria d'estimular tot intent d'innovació en l'àrea dels serveis socials i donar-hi suport.

En l'àrea econòmica es distingeixen normalment dos tipus d'innovació, que generalment s'anomenen *innovació de producte* i *innovació de procés*. Es diu a vegades d'una manera molt simplista, quan es parla de competitivitat

empresarial: "Si els teus productes no són competius, procura introduir millores en el procés de producció per fer-los més barats; si no pots, procura fabricar-los de manera que tinguin més qualitat; i si tampoc ho aconsegueixes, procura fabricar un producte nou que respongui a una nova necessitat." Canviant paraules, canviant conceptes i canviant objectius, hauríem de parlar del mateix en l'àrea social. Aquest canvi de paraules, i sobretot de conceptes i d'objectius, ha de ser per adaptar-los al significat d'*acció social*. D'acord amb aquest concepte, innovar no és més que el procés de desenvolupament de quelcom a partir de l'estudi metòdic d'una necessitat, ja sigui personal, grupal o de les organitzacions per aconseguir una fita social o econòmica. Això vol dir que la innovació genera idees que poden vendre's o aplicar-se al camp social.

Gestionar i fer viables les idees

Innovació en el camp social vol dir que, partint d'un coneixement de la societat, es busca l'aplicació de noves idees, conceptes, productes, pràctiques, amb la intenció de ser útil a la societat. És haver estudiat, reflexionat, fet recerca per passar després a la introducció d'una novetat, en definitiva, és saber gestionar les idees i fer-les viables.

Innovació social és tota acció de desenvolupament que es genera gràcies a un canvi, és a dir, a alguna acció, procés o element diferent, com pot ser la prestació d'un ser-

“Innovació en el camp social vol dir que, partint d'un coneixement de la societat, es busca l'aplicació de noves idees, conceptes, productes, pràctiques, amb la intenció de ser útil a la societat.”

vei, la manera de gestionar-lo o la producció d'un instrument, que aconsegueix l'increment del benestar de les persones, la qual cosa vol dir millorar situacions de pobresa, vulnerabilitat, exclusió, marginació o risc social, gràcies a la incorporació d'aquest element innovador que ha estat possible aplicar i generalitzar en diferents contextos i situacions semblants.

Hi ha alguns sectors en què és més fàcil innovar perquè el seu caràcter específic ja és nou, per exemple, les TIC, que ens permeten disposar d'instruments nous per crear productes i serveis en el camp de l'atenció personal, a les persones grans o amb alguna discapacitat física, o amb malalties cròniques. Quan pensem en la innovació social estem considerant aspectes relacionats amb la qualitat de vida de la persona, és a dir, millorar la capacitat d'observar, detectar les necessitats emergents de la ciutadania i respondre-hi adequadament, modificar processos d'intervenció per fer-los més eficaços, millorar la sistematització i la gestió, en definitiva: vol dir canviar quelcom per aconseguir un major benestar. La innovació social significa noves formes d'interacció social, és participació, governança i govern relacional.

La innovació pot estar en diferents aspectes d'una mateixa acció: en la gestió, la manera d'organitzar-se, la tecnologia emprada, les eines, les competències. En definitiva, portar a terme una acció innovadora pot significar

Joan Majó és enginyer i empresari en el camp de les tecnologies de la informació i la comunicació. Va ser alcalde de Mataró, ministre d'Indústria i conseller de la Comissió Europea. Més recentment ha estat president del BCN22@ i director general de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió. Ha escrit *Xips, cables i poder* (Planeta/Proa 1997), *No m'ho crec* (La Magrana, 2009) i *Després de tocar fons* (La Magrana, 2010).

Teresa Crespo és llicenciada en història. Va ser durant molts anys directora de l'Escola de Treball Social de l'ICESB i posteriorment cofundadora i directora fins al 2009 de la Fundació Innovació en l'Acció Social (FIAS). Actualment és presidenta d'Entitats Catalanes d'Acció Social (ECAS) i vicepresidenta de la Taula del tercer sector social.

modificar moltes coses, fins i tot pot arribar a generar una transformació en les persones que la fan o en reben l'efecte. És, doncs, quelcom nou, que pot preveure de manera simultània un nou producte, un canvi model, un canvi de mètode, un nou procés, una nova eina, una nova relació.

Un desafiament constant

Tot procés innovador té un caràcter actiu, interrelacional i dinàmic, ja que significa aprenentatge, canvi en les persones i modificació en el context on s'actua. La innovació és creativitat i és quelcom que transforma. És fer coses que no s'han fet o fer-les de manera diferent, i és alhora produir un impacte que modifica la realitat de la vida de les persones. La innovació és un desafiament constant, i quan s'ha assolit una cosa i s'ha socialitzat, la novetat deixa de ser innovadora i cal tornar a obrir els ulls al nostre entorn per detectar la necessitat de l'acció innovadora en una altra cosa per millorar-la.

Quan es donen accions innovadores, es genera creixement econòmic, valor afegit, és un motor per a l'economia i un factor per a la millora de la cohesió social. És, doncs, un factor de transformació de la societat, perquè pot generar ocupació, impulsar nous perfils professionals i noves qualificacions. Pot millorar la competitivitat, l'eficàcia i l'eficiència en benefici de les persones. I perquè potencia el capital humà, genera necessitat de renovació en la formació per a la millora de les seves competències.

Les idees innovadores no sempre tenen èxit i, per tant, és necessari jugar amb tots els recursos necessaris perquè la innovació impacti i arribi a impregnar les actuacions socials, i s'incorpori a l'imaginari social. Cal preveure, però, un temps per aconseguir aquest impacte transformador i, per tant, cal estar disposat a esperar, a invertir i a no recollir tot seguit, és a dir: a generar canvis a la societat. És com una llavor d'un arbre que se sembra i tarda un temps a néixer, i bastant més a fer-se un arbre que tothom pugui identificar per la forma, les fulles, els fruits i l'ombra.

A més de les dificultats que acabem d'esmentar, hi ha també alguns perills en relació amb la innovació que en ocasions hem constatat. Es parla de canvi quan en realitat només es modifica el seu nom i tot segueix igual, sense vèncer la inèrcia d'allò que sempre s'ha fet. O en altres ocasions, s'aconsegueix portar a terme una innovació, però no s'arriba a socialitzar i, per tant, no es produeixen les transformacions profundes i generalitzades que eren necessàries. O bé, hem vist que aquelles propostes innovadores que representen trencar esquemes, rols o funcions d'alguns professionals, fan aflorar un corporativisme mal entès que argumenta amb consideracions més o menys tècniques la impossibilitat de qualsevol renovació que es proposi. En resum, caldria no oblidar que a la dificultat d'identificar les respostes innovadores davant nous reptes, cal afegir-hi aquells obstacles que el context genera com a reacció a qualsevol modificació de la situació establerta.

Solucions innovadores

En el camp de les innovacions socials, podríem fer una distinció, paral·lela a la que hem fet a l'inici de l'article, catalogant-les en tres grups:

- Instrumentals: les que aporten solucions innovadores per resoldre necessitats socials sense alterar els objectius de

“Les idees innovadores no sempre tenen èxit i, per tant, és necessari jugar amb tots els recursos necessaris perquè la innovació impacti i arribi a impregnar les actuacions socials, i s'incorpori a l'imaginari social. Cal preveure, però, un temps per aconseguir aquest impacte transformador i, per tant, cal estar disposat a esperar, a invertir i a no recollir tot seguit, és a dir: a generar canvis a la societat.”

les polítiques existents. Aquestes innovacions permeten millorar els resultats de les polítiques públiques i, per tant, optimitzar els recursos públics, sense modificar-ne els objectius.

- Finalistes: les que incideixen en els objectius de les polítiques públiques existents, plantejant enfocaments diferents que obliguen a canviar aquests objectius. Aquestes innovacions poden alterar l'equilibri d'interessos i, per tant, les propostes cal plantejar-les davant els òrgans que correspongui.

- En els mecanismes de decisió: quan tenen per objecte innovar en els processos de la presa de decisions, per millorar la qualitat i la legitimitat de les decisions davant un context social diferent que necessita processos democràtics diferents, fonamentats en la participació com una via per millorar la qualitat del sistema democràtic.

En resum, tal com dèiem al principi, l'adequada i selectiva aplicació de principis innovadors en l'acció social pot augmentar extraordinàriament la seva eficàcia, assegurant un millor servei i la seva eficiència i permetent un estalvi de recursos, elements que seran molt importants en els propers anys durant els quals caldrà atendre moltes més necessitats amb menys disponibilitat de recursos públics, fins que la nostra societat no hagi fet l'ajust necessari per sortir de l'estat d'enlluernament i d'engany financer en què hem viscut durant més d'una dècada [Q](#)

Innovació social oberta

Per **Carles Font**, enginyer industrial, consultor associat

Està de moda parlar d'innovació, és ben cert. Una altra cosa, però, és fer projectes d'innovació i que aquests es tradueixin en resultats d'èxit per a un sector o de creixement per a una empresa. I en canvi, l'ADN de la innovació és radicalment pràctic. Tenir idees noves, parlar d'innovació no és innovar. El fet de la innovació implica portar noves solucions al mercat o al servei públic. Inventar no és innovar. Les empreses que adopten la innovació com a sistemàtica accepten que la seva font de valor no està en el fet d'instal·lar-se en la inèrcia de productes i serveis, sinó a pensar permanentment en com millorar i crear categories noves en l'oferta que fan als seus clients o als ciutadans.

El que diem en termes generals és també cert per al sector social, un sector emergent, amb gran potencial de creixement, però que necessita innovar per assolir major eficiència en els seus processos, més valor per als usuaris i més sostenibilitat com a sistema social. La innovació social serà clau en els propers anys, tant per a aquelles empreses que es volen consolidar com a referents en el sector com per a les administracions que hauran de conciliar un model d'altres prestacions amb la sostenibilitat del sector.

El món de la innovació està canviant, ha de passar del discurs als resultats, de models tancats a models oberts i ràpids a arribar al mercat. També canvien les ajudes que les administracions oferiran i que passaran d'una fase d'e-

vangelització sobre la innovació a una fase de resultats estratègics per a sectors, clústers i empreses.

La innovació en el sector social s'enfronta en aquest sentit als mateixos reptes que la innovació des d'una òptica transversal, intersectorial:

- Innovar de forma estratègica, central i sistematitzada, millorant l'eficiència i l'eficàcia i fent sostenible el sistema.
- Orientada a resultats, on es consideri el retorn sobre la inversió feta en innovació.
- Oberta, per fer fluir les idees des de dins i fora del sector, perquè en la diversitat d'enfocaments i en la constatació que no tot el talent està en el mateix sector es fa necessari obrir el procés a tots els agents de la societat.

La sostenibilitat del sistema és un repte que ens implica a tots i fa del terme innovació un element clau. Hem de tornar a inventar la forma com desenvolupem, posem en marxa i fem sostenible el Sistema de serveis socials, considerant aspectes de necessitats dels usuaris, d'ètica, d'eficàcia i d'eficiència. El sector social ha deixat enrere la fase en què es basava en el voluntarisme de la beneficència i ha esdevingut un pilar bàsic de la nostra societat, com l'educació, la salut o la seguretat, i a on tots els agents públics i privats fan un paper clau en el seu desenvolupament. El sector social serà un sector econòmic clau i necessitarà desenvolupar models d'innovació solvents per afrontar els enormes reptes que presenta la seva agenda (generar més valor social amb els recursos limitats de què

En aquest marc, es fa cada vegada més important tenir en compte diferents factors, que han d'ajudar al gestor públic a crear eines facilitadores:

- Generar dinàmiques de trobada empresarial orientades a la innovació oberta, on des d'esforços col·laboratius es busquin solucions pràctiques que impliquin millora per als usuaris, per al sistema i per a les mateixes empreses.
- Generar dinàmiques d'innovació al sector públic essent capaç de donar veu al sector dels agents públics i privats del sector social, com a base per incrementar la sostenibilitat del sistema i l'eficiència en l'ús de recursos públics. Si hi ha menys recursos i creixen les necessitats, només ens queda intentar innovar, perquè fent les coses de la mateixa forma els resultats seran decreixents.
- Potenciar la formació interdisciplinària que permeti l'abordatge de problemes des dels diferents prismes, i una alineació entre l'oferta educativa i la demanda social.
- Fomentar la internacionalització com a font de coneixement i atracció de talent.
- Facilitar la recerca enfocada a la solució dels reptes socials, amb un consens social de prioritats i incrementar la velocitat de transferència i valorització cap al mercat.
- Definir polítiques públiques socials i innovadores amb una visió multidimensional i de conjunt.
- Crear instruments conjunts de diàleg i replantejament social, d'aplicació de les polítiques i de mesura dels resultats aconseguits (via agències o institucions). Fomentar escoltar la veu de l'innovador en la definició de polítiques reguladores dels serveis.
- Fomentar xarxes i aliances que permetin l'aprofitament d'economies d'escala en la compartició d'elements de la cadena de servei.

Innovar ens obliga a pensar de forma estratègica, amb la participació de tots, concretant amb els agents (usuaris, proveïdors, Administració) el servei d'acord amb les necessitats i les prioritats establertes.

Com a societat i com a país tenim un repte, si el que volem és mantenir la prioritat del sector social. En un sector tan emergent, la innovació no és l'única solució, però és difícil imaginar un sector social potent sense un model d'innovació solvent. Molts dels agents tractors del sector social es troben en una fase de creixement i és important que afrontin aquesta expansió introduint en la seva cultura la innovació com la seva principal font de valor [Q](#)

“Com a societat i com a país tenim un repte, si el que volem és mantenir la prioritat del sector social. En un sector tan emergent, la innovació no és l'única solució, però és difícil imaginar un sector social potent sense un model d'innovació solvent.”

El mapa de la recerca a Catalunya: els grups de recerca

Per **Iolanda Font de Rubinat**, subdirectora general de Recerca, Direcció General de Recerca i **Victòria Miquel**, directora de projectes de l'AGAUR (Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca)

Els grups de recerca reconeguts per la Generalitat de Catalunya mitjançant la convocatòria de suport als grups de recerca (SGR) defineixen i dibuixen l'activitat científica del nostre país tot mostrant i fent aflorar tant els resultats científics com les temàtiques que emergeixen o es consoliden en els àmbits social, mèdic, de les enginyeries, les ciències de la vida i experimentals o les humanitats. Aquesta convocatòria es va publicar per primera vegada l'any 1993, en el marc del I Pla de recerca, l'objectiu del qual era continuar les accions que s'estaven duent a terme per fomentar la recerca i aconseguir vertebrar el Sistema de ciència i tecnologia de Catalunya. A partir d'aquí, s'han anat publicant periòdicament noves convocatòries SGR, el resultat de les quals ha contribuït no sols a vertebrar el Sistema, sinó també a desenvolupar-lo i a impulsar-lo, mitjançant el mapa de grups de recerca existents a Catalunya.

L'any 2009, en la darrera convocatòria SGR, es varen presentar 1.518 sol·licituds de diferents àmbits científics i, conformant aquests grups, hi ha més de 22.000 persones investigadores. És a dir, podem afirmar que aquesta convocatòria permet definir, amb prou consistència, el mapa de grups de recerca de Catalunya, tenint en compte que actualment, i segons les darreres dades,¹ a Catalunya ja hi ha més de 25.000 persones investigadores. Així mateix, la convocatòria permet reflectir el dinamisme del sistema científic. Malgrat que la majoria de grups

presentats estiguin consolidats (grups amb certa trajectòria de treball conjunt), 360 grups s'han presentat com a emergents, és a dir, grups nous o amb una breu trajectòria conjunta, però que pretenen ser un referent dins el seu àmbit i consolidar-se durant els propers anys.

Un altre element que distingeix aquesta convocatòria és el procés d'avaluació, això és, la valoració dels grups i de les seves aportacions. Tota l'avaluació la porta a terme personal investigador expert i extern al Sistema científic de Catalunya, aplicant els criteris de productivitat científica (publicacions), el seu impacte, la capacitat del grup a l'hora de formar joves investigadors/ores, la participació i el lideratge de projectes de recerca, la transferència de coneixement a la societat i les accions que desenvolupa per divulgar-ne l'activitat. És per això que els grups de recerca reconeguts també ens donen informació qualitativa sobre l'estat de la recerca a Catalunya, sobre quins són els principals pols de referència i sobre quins àmbits o temàtiques s'estan desenvolupant o tenen més impacte.

Grups de recerca i acció social i ciutadania

L'evolució dels grups durant les dues darreres edicions de la convocatòria (2005 i 2009) ha estat molt notable tant quantitativament com qualitativament a totes les àrees científiques. Si analitzem les temàtiques de treball

“Els grups de recerca reconeguts també ens donen informació qualitativa sobre l'estat de la recerca a Catalunya, sobre quins són els principals pols de referència i sobre quins àmbits o temàtiques s'estan desenvolupant o tenen més impacte.”

vinculades al Departament d'Acció Social i Ciutadania² amb relació a aquestes convocatòries, les dades són prou significatives. L'any 2009 s'han presentat més del doble de grups que l'any 2005, però, a més, un 45% d'aquests grups han quedat situats a la franja superior de l'escala de valoració. Podem parlar, doncs, d'una evolució molt positiva, tant quantitativa com qualitativa.

	2005	2009
Grups reconeguts i finançats	19	37
Grups reconeguts	12	31
Grups desestimats	7	14
Total presentats	38	82

Els 38 grups presentats l'any 2005 estaven formats per 467 persones investigadores, enfront de les 1.179 que conformen els 82 grups del 2009. En un període de quatre anys, no sols s'ha doblat el nombre de grups que treballen al voltant d'aquestes temàtiques, sinó que també s'ha incrementat considerablement la massa crítica de personal investigador.

La valoració de l'evolució dels grups de recerca que treballen en àmbits vinculats a l'acció social i la ciutadania

Iolanda Font de Rubinat és llicenciada per la Universitat Autònoma de Barcelona en ciències de l'educació. Màster en gestió i política universitària per la UPC, des de maig del 2007 és subdirectora general de recerca del Departament d'Innovació, Universitats i Empresa, havent ocupat amb anterioritat altres càrrecs al mateix Departament, tots ells vinculats a la recerca.

Victòria Miquel és llicenciada en sociologia i doctora en ciències polítiques per la Universitat de Barcelona. Actualment, directora de projectes a l'AGAUR, on s'encarrega de la gestió, entre altres, de la convocatòria de grups de recerca de Catalunya i els ajuts a projectes de recerca en matèria d'immigració.

pot ser, alhora, una valoració del desenvolupament i dels reptes de la recerca en aquests àmbits. Si ens referim a la coordinació dels 68 grups reconeguts l'any 2009, és a dir, a la persona responsable del grup, identifiquem algunes dades interessants.

Grups coordinats per dones	24
Grups coordinats per homes	44
	68

Hi ha encara un biaix de gènere important pel que fa a la coordinació dels grups, un biaix que, d'altra banda, es reproduïx si mirem les dades globals de la convocatòria referents tant a les sol·licituds presentades com a les atorgades.

El que sí que s'ha produït és una distribució territorial bastant diversa dels grups i cert desenvolupament més enllà de les institucions universitàries. Malgrat que la

majoria de grups es concentren a la Universitat de Barcelona i a la Universitat Autònoma de Barcelona, dels 68 grups reconeguts l'any 2009, 3 estan a la Universitat Rovira i Virgili, 3 a la Universitat de Lleida, 1 a la Universitat de Vic i altres distribuïts entre centres de recerca (CSIC o Centre d'Estudis Demogràfics), fundacions hospitalàries i la resta d'universitats. Hi ha, per tant, un desenvolupament de l'activitat a tot el territori.

Una de les dades més interessants és, segurament, la referent als temes de treball concrets dels grups. Mentre que l'any 2005 la majoria s'agrupaven al voltant de temàtiques sobre dones, immigració, infància i famílies o cohesió social, l'any 2009 trobem un increment considerable dels grups que defineixen la seva activitat en l'àmbit dels serveis socials (21 dels 68 reconeguts), un àmbit emergent en el món de la recerca, però que ha entrat amb molta empenta. També és significatiu que un bon nombre de grups s'hagin identificat amb àmbits més interdisciplinaris, com la inclusió i la cohesió social (16 de 68), que pot incloure i treballar diferents temes amb una perspectiva més global. Aquesta tendència és comuna a altres àmbits científics, ja que la interdisciplinarietat a l'hora de tractar i resoldre problemes científics ha estat promoguda durant els darrers plans de recerca no sols a Catalunya, sinó molt intensament des de la Comissió Europea. Segueixen destacant, d'altra banda, el nombre de grups que treballen específicament sobre dones i sobre immigració (9 i 5 respectivament).³

Potser, es troben a faltar grups que centrin la seva activitat en gent gran o en joventut. Aquest fet, que ja es va produir a la convocatòria 2005, podria explicar-se precisament per la transversalitat d'alguns d'aquests temes i per la seva interdisciplinarietat. És a dir, són temàtiques que moltes vegades es treballen des d'àmbits més genèrics com l'educació, la participació, la salut o des d'altres àrees com la cohesió social i els serveis socials.

Tots els grups reconeguts hauran de demostrar que la seva activitat científica no sols segueix o es manté, sinó que millora durant els propers anys. El reconeixement d'aquests 68 grups és també un reconeixement a l'emergència de noves àrees i a la consolidació d'altres que entren amb força amb un plantejament científic per fer front a diverses situacions socials i identificar actuacions de millora basades en la ciència.

“Els 38 grups de recerca social presentats l'any 2005 estaven formats per 467 persones investigadores, enfront de les 1.179 que conformen els 82 grups del 2009. En un període de quatre anys, no sols s'ha doblat el nombre de grups que treballen al voltant d'aquestes temàtiques, sinó que també s'ha incrementat considerablement la massa crítica de personal investigador.”

Tema	Grups reconeguts
Dones	9
Famílies	2
Immigració	5
Inclusió i cohesió social	16
Infància i adolescència	1
Serveis socials	21
Persones amb discapacitat	2
Persones amb addiccions	3
Persones amb malalties mentals	3
Persones amb VIH/sida	6
	68

La recerca en immigració, un cas concret

L'any 2005, mitjançant un acord entre la Direcció General de Recerca i la Secretaria per a la Immigració (SIM), es va posar en marxa una línia d'ajuts dirigida a fomentar la recerca en l'àmbit de la immigració a Catalunya.⁴ Va ser una aposta pels projectes de recerca sectorials sobre una temàtica en auge i d'actualitat, però també es pretenia un doble objectiu: d'una banda, impulsar el desenvolupament científic en aquest camp i, de l'altra, obtenir resultats aplicables basats en resultats científics.

La primera convocatòria d'ajuts ja va ser tot un èxit: es varen presentar 48 propostes de les quals se'n varen finançar 12 i l'any 2007 es va doblar el pressupost destinat a aquests ajuts. Però ha estat en la darrera edició, l'any 2009, quan s'ha vist un desplegament més significatiu dels projectes, tant qualitatiu com quantitatiu. En termes quantitius, el desplegament és evident si tenim en compte que s'han presentant 61 sol·licituds. Pel que fa a la vessant qualitativa, aquesta s'ha anat treballant durant els darrers anys mitjançant els criteris d'avaluació, introduint cada cop més elements de valoració referents a la qualitat científica de les propostes, al seu impacte i, sobretot, a l'aplicabilitat dels resultats. La majoria de resultats d'aquestes recerques s'estan fent públics, a més, a les jornades de recerca en immigració, un espai organitzat per la Secretaria per a la Immigració que fomenta el debat científic i, sobretot, la transferència d'aquests resultats. Experiències semblants per al foment de la recerca s'estan portant a terme des de l'Agència Catalana de Joventut o des de l'Institut Català de les Dones.

I a partir d'ara...

La situació que hem descrit fins ara configura un panorama molt positiu i prometedor per a la recerca sobre acció social, ciutadania i totes les temàtiques que hi estan relacionades. L'evolució dels grups de recerca i el seu posicionament durant els darrers quatre anys n'és una mostra molt representativa i significativa. Tanmateix, ara s'haurien de marcar nous reptes per aconseguir que aquesta recerca vagi fent passos cap a l'obtenció d'un reconeixement més enllà del nostre país i que sigui útil socialment, econòmicament i políticament. Per això podem resumir els reptes en dos objectius:

1. Internacionalitzar la recerca.
2. Transferir el coneixement i garantir la seva aplicabilitat.

No és una tasca fàcil, ni a curt termini, però és important tenir-la en compte i promoure-la. La internacionalització, és a dir, la participació dels grups de Catalunya a projectes o altres activitats internacionals, és cada cop més bàsica per al desenvolupament de la recerca en un món globalitzat i contribueix al reconeixement i a la millora d'aquesta recerca. La transferència de coneixement i l'aplicabilitat de resultats són, per la seva banda,

“Ara s'haurien de marcar nous reptes per aconseguir que aquesta recerca vagi fent passos cap a l'obtenció d'un reconeixement més enllà del nostre país i que sigui útil socialment, econòmicament i políticament.”

una responsabilitat dels grups en el seu rendiment de comptes a la societat. Alhora, representa un avantatge per a les institucions, ja que poden basar les seves actuacions en resultats científics que ajudaran sens dubte a garantir el seu èxit [Q](#)

1. L'Institut Nacional d'Estadística (INE) va actualitzant aquestes dades. Les darreres es refereixen a l'any 2008.

2. Serveis socials, acolliments i adopcions, dones i gènere, famílies, gent gran, immigració, inclusió i cohesió social, infància i adolescència, joventut, persones amb dependència, discapacitats o addiccions, persones amb malalties mentals i persones amb VIH/sida.

3. Aquesta classificació s'ha elaborat tenint en compte les temàtiques competents del Departament d'Acció Social i Ciutadania i la definició que ha fet cada grup de la seva activitat, així com les paraules clau que ha marcat. Val a dir que alguns grups treballen temàtiques diferents, però els hem ubicat en la principal atenent la seva pròpia definició.

4. Convocatòria ARAFI de suport a la recerca i a la formació en immigració.

El disseny com a eina de transformació participativa

Per Ariel Guersenzvaig, dissenyador d'interacció i consultor

No és arriscat afirmar que la tecnologia és avui el principal motor de la innovació. Vivim en una societat tecnològica i la tecnologia té un paper essencial en la conformació de la nostra cultura. No obstant això, molts estarem d'acord que "ja no és clar quina pregunta està sent resposta amb totes aquestes noves tecnologies, ni quin valor aporten a les nostres vides".¹ El focus selectiu a la tecnologia fa que des de fa anys ens entossudim a inundar el planeta de productes difícils de fer servir, massa complexos per a les nostres capacitats o simplement inútils. Definim serveis de tot tipus ignorant el comportament dels usuaris i sense tenir en compte les seves necessitats més profundes. Pensem des de la nostra organització i això sovint comporta serveis que alienen l'usuari. Per sortir d'aquest embolic, cal dirigir la mirada a l'altra variable de la innovació: les persones. És imprescindible fer-ho si volem construir un món més humà.

Als països desenvolupats, tots els sectors econòmics han viscut un fenomen on es va passar de la competència basada en preu a la competència basada en coneixement. El disseny ha acompanyat aquesta evolució. A la primera meitat del segle XX, el focus de l'activitat del disseny estava en l'artefacte i en la seva qualitat funcional i estètica. Després de la 2a Guerra Mundial i amb l'aparició de l'ergonomia i la consolidació dels estudis d'usuari, el focus del disseny passa de l'artefacte com a fi últim d'un projecte a la interacció entre l'usuari i l'artefacte. El segon gran

canvi de paradigma es comença a donar a partir dels anys vuitanta, quan el focus principal ja no estava en la interacció mateixa, sinó en l'experiència subjectiva de les persones en interactuar amb aquests productes.

En aquest nou paradigma, el rol de les persones canvia. Les persones ja no són considerades mers usuaris o consumidors, sinó que comencen a ser preses com a cocreadors responsables de la seva pròpia experiència, un rol que alguns anomenen *prosumer* (una contracció de les paraules angleses *producer* i *consumer*). A mesura que els sistemes tecnològics i socials es tornen més i més complexos, l'enfocament tradicional del dissenyador com a amo i definidor d'un projecte monolític, executat de dalt cap a baix, es desdibuixa. Aquest canvi d'enfocament comporta un canvi en el rol dels dissenyadors, que es veuen enfrontats a reptes cada vegada més difícils de definir, per la seva especificitat i el seu caràcter innovador. Comencem a entendre que el resultat del nostre treball forma part d'un sistema interconnectat de fluxos de productes i serveis. El dissenyador deixa de ser un prescriptor de solucions i es torna un agent de canvi que actua com a facilitador i catalitzador d'innovació col·laborativa.

El disseny, per la seva naturalesa, és un pont que connecta amb les necessitats i metes de la gent. Tal com sosté el professor del Politècnic de Milà Ezio Manzini,² el disseny està capacitat per posar en marxa un procés en dos sentits: promocionant la innovació que genera i, al mateix temps,

“El disseny necessita conrear noves relacions fora dels entorns coneguts i aprendre noves maneres d'executar projectes, amb metodologies i tècniques que permetin el diàleg i la col·laboració entre les diferents parts implicades.”

donant resposta a demandes emergents relacionades amb solucions que ens permetran viure millor, consumint menys i regenerant el nostre entorn físic i social.

És difícil saber com serà la transició d'un món on el creixement i el consum material són una condició normal i desitjable, a una societat que posi en crisi aquesta realitat. Sí que és lícit suposar que, per la seva inherent capacitat de prefiguració, el disseny tindrà un paper important com a factor de canvi. Però per això el disseny necessita conrear noves relacions fora dels entorns coneguts i aprendre noves maneres d'executar projectes, amb metodologies i tècniques que permetin el diàleg i la col·laboració entre les diferents parts implicades.

Hem après a reorientar la nostra mirada, posant la gent i la seva experiència al centre de la nostra atenció. Tot i que els dissenyadors no podem controlar de manera directa l'experiència subjectiva de les persones, sí que podem influir-hi mitjançant la forma i la funció de serveis, productes i entorns.

Els dissenyadors hem après a actuar en un camp llunyà d'aquella concepció del disseny com un valor estètic. Hem passat del “Dissenya'm això (producte, servei, entorn, etc.) i fes-ho bonic” a l'“Ajudeu-me a definir què puc fer”. Dues de les eines principals en aquesta activitat estratègica són el prototip i la cocreació. El prototip es pot entendre com a aproximacions parcials de solució a un problema o aspecte d'aquest problema. Aquest enfocament permet i fomenta

Ariel Guersenzvaig és dissenyador d'interacció i consultor independent. Professor i responsable de projectes de disseny gràfic i d'interacció a l'escola de disseny ELISAVA, llicenciat en Information Management (HvA Amsterdam) i diplomant en estudis avançats del doctorat sobre investigació en disseny de la Universitat de Barcelona. Ha estat director executiu de l'Observatori del Disseny del FAD i soci de Claro Studio i Multiplica. Escriu sobre disseny, participació i altres assumptes a <http://interacciones.org>.

l'assaig i l'error com una manera segura i eficient per aconseguir solucions. Mitjançant la cocreació, institucions, empreses, persones i experts poden explorar de manera conjunta i, des de diferents perspectives, arribar a idees innovadores, a anticipar necessitats futures i desenvolupar un llenguatge compartit i rellevant per a tots els involucrats.

Alguns casos pràctics

Meseas: disseny d'un servei d'atenció a pacients crònics a distància.

Finançat pel Ministeri d'Indústria i Tecnologia, *Meseas* és un projecte de desenvolupament de tecnologies mòbils, sensors biomèdics i televisió digital mòbil per facilitar el seguiment a distància de pacients crònics. La consultora de disseny DNX Group, amb seu a Madrid, va participar en aquest projecte amb l'objectiu que la infraestructura tecnològica que anava a desenvolupar-se tingués en compte el costat humà i les necessitats dels pacients i els professionals que n'haurien de ser els usuaris finals. En aquest projecte es van fer entrevistes en profunditat a pacients epilèptics, grups de discussió amb els membres de les seves famílies properes i un grup de metges de família, i tallers de cocreació al costat d'altres participants del projecte. També es van fer tasques d'observació con-

textual a les cases dels pacients i en els hospitals i centres de salut. Mitjançant aquestes investigacions, van poder entendre qüestions molt rellevants com el context d'ús del sistema. En aquest sentit es va entendre el pacient com a part d'una xarxa familiar. Com a resultat final, es va crear un sofisticat sistema de comunicacions entre els centres de salut i les llars dels pacients, que permetia l'enviament de mesuraments de pes, tensió i freqüència cardíaca als centres mèdics per part dels pacients i la seva posterior avaluació i seguiment a través d'un sistema de monitorització creat amb aquesta finalitat. El resultat d'aquest procés integra diferents productes i suports en un servei per a múltiples usuaris i amb múltiples punts de contacte.

Bona salut a Cuneo

Es tracta d'un projecte d'innovació sanitària iniciat l'estiu de 2008 per al sistema regional italià de salut ASL CN1. El projecte proposava noves solucions i estratègies de disseny dirigides a satisfer les necessitats sanitàries locals dels ciutadans i els proveïdors sanitaris de la província de Cuneo.³

Into (context)

És un projecte de recerca de disseny desenvolupat pel grup Design for Sustainability de la TU Delft (Països Baixos), Kiva.org i amb el finançament de la Digital Inclusion Initiative de Microsoft Research. L'objectiu d'aquesta iniciativa és finançar investigacions que exploren el paper que les TIC poden exercir en crear solucions per superar les incomptables barreres a les quals s'enfronta el món en desenvolupament.⁴

Aquests són només alguns dels molts casos que posen de manifest el valor del disseny com a eina estratègica d'innovació social. La majoria associa el disseny amb un resultat, i sens dubte ho és, però també és un procés. El disseny cobreix tots els aspectes i les fases de la creació d'un servei. Serveix com a eina de generació, per detectar patrons de conducta, necessitats i oportunitats d'innovació. És una eina per entendre situacions i contextos complexos i obtenir coneixement en profunditat sobre les actituds, aspiracions i motivacions de la gent. També és útil com a eina per avaluar la qualitat percebuda de l'experiència de l'usuari en la seva interacció amb productes

“Els dissenyadors poden col·laborar amb institucions i organismes públics per fer un pas endavant en la concepció del disseny dels serveis públics. Dissenyar serveis amb la gent i per a ella significa adoptar noves metodologies i maneres per fomentar la participació ciutadana. Vol dir anar més enllà de la realització d'enquestes o els concursos d'idees.”

o serveis existents. Finalment, la recerca en disseny té també valor predictiu, en permetre especular sobre possibles escenaris futurs i simular interaccions (per exemple, mitjançant prototips) d'una manera tangible.

El disseny i la participació

Tant en l'àmbit autonòmic com en el municipal es fomenten polítiques per promocionar i desenvolupar la participació ciutadana. Aquestes polítiques parteixen de la premissa que la participació dels ciutadans en el disseny de polítiques i serveis públics repercuteix de manera positiva en el benestar general, i que la democràcia participativa és una manera efectiva de satisfer les necessitats reals de la gent.

Els dissenyadors poden col·laborar amb institucions i organismes públics per fer un pas endavant en la concepció del disseny dels serveis públics. Dissenyar serveis amb la gent i per a ella significa adoptar noves metodologies i maneres per fomentar la participació ciutadana. Vol dir anar més enllà de la realització d'enquestes o els concursos d'idees. Si bé aquestes metodologies consultades tenen forteses, les seves deficiències han estat assenyalades clarament:

“...La consulta dels usuaris es recomanarà, però no es pot dur a terme d'una manera que satisfaci les parts implicades o proporcioni informació útil per alimentar el procés de planificació”.⁵

El disseny de serveis amb la gent significa que els ciutadans participin de manera activa en la concepció, el desenvolupament i la definició dels serveis públics. El codis-seny amb les persones implica un procés de col·laboració, i no sols consultacional, en el qual les persones participen de manera activa i ocupen el lloc central. D'aquesta manera, la gent comparteix la responsabilitat del procés i la propietat de l'autoria del resultat. La qualitat dels resultats depèn justament de la participació activa de les parts implicades:

“... És la mesura en què els usuaris de l'escola participen en el procés de disseny de l'escola el qual determina l'èxit o el fracàs del disseny resultant.”⁶

Les tècniques i metodologies del disseny s'han estès i són una aportació de la professió del disseny a la societat en general. El disseny s'ha estès, però ho ha fet de manera informal i, encara que els seus resultats poden ser positius, aquestes activitats informals de disseny no tenen capacitat de consolidar experiències i formalitzar el coneixement per orientar a la repetició. Per la seva mateixa naturalesa informal, és difícil que puguin exterioritzar de manera formal per generar models, eines i metodologies que puguin divulgar-se. A les administracions públiques és essencial consolidar i transmetre coneixements, d'aquí la importància d'un enfocament de disseny estructurat i metodològicament rigorós.

El *think tank* anglès Demos,⁷ assegura que el repte a què s'enfronten les institucions proveïdores de serveis, i no sols les públiques, sinó també les privades i el voluntariat, és crear una relació més íntima amb les persones i millorar la capacitat de donar resposta a les seves necessitats. Segons Demos, el disseny, mitjançant el disseny de serveis, pot oferir als legisladors i el sector públic una visió per a la transformació dels serveis públics, així com un full de ruta de com arribar a la destinació.

El disseny ofereix metodologies per amplificar i instrumentalitzar la veu de la gent de manera operativa i concreta. Aprofitem-les [Q](#)

“El disseny s'ha estès, però ho ha fet de manera informal i, encara que els seus resultats poden ser positius, aquestes activitats informals de disseny no tenen capacitat de consolidar experiències i formalitzar el coneixement per orientar a la repetició. Per la seva mateixa naturalesa informal, és difícil que puguin exterioritzar de manera formal per generar models, eines i metodologies que puguin divulgar-se. A les administracions públiques és essencial consolidar i transmetre coneixements, d'aquí la importància d'un enfocament de disseny estructurat i metodològicament rigorós.”

1. Thackara, John. *In the Bubble*. MIT Press. 2005.

2. Manzini, Ezio. El diseño como herramienta para la sostenibilidad medioambiental y social. *Temas de diseño en la Europa de hoy*. BEDA. 2004.

3. Parameswaran, Lekshmy [et al.] “Transformació fluida d'un sistema sanitari local mitjançant la innovació i la col·laboració”. ELISA/A. *Temas de disseny*, núm. 25, (p. 29-42). 2008.

4. Thompson, Cale [et al.] “Posar la tecnologia en context”. ELISA/A. *Temas de disseny*, núm. 25, (p. 45-51). 2008.

5. Woolner, Pamela [et al.] *School Building Programmes: Motivations, Consequences and Implications*. University of Newcastle upon Tyne. 2005.

6. Greany, Toby [et al.] *The Impact of School Environments: A Literature Review*. Design Council. 2005

7. <http://www.demos.co.uk/publications/thejourneytotheinterface> [Consultat: 22/2/2010].

El Mètode Obert de Coordinació, una eina innovadora per a la inclusió social a la UE

Per Arianna Mazzeo, sociòloga

El Mètode Obert de Coordinació és un instrument de coordinació de polítiques socials entre els estats membres i la Comissió de la Unió Europea que proporciona un nou marc de cooperació entre aquests estats, per tal d'aconseguir un acord entre les polítiques estatals per establir objectius comuns, obrint les portes al diàleg civil i definint així rols i funcions de cadascuna de les instàncies de la Unió.

Es basa principalment en els punts següents:

- La identificació i la definició d'objectius comuns per a tots els estats.
- La creació d'un programa d'intervenció comunitària, el Programa per a l'ocupació i la solidaritat social (PROGRESS).
- L'obligació de dissenyar i implementar plans per a la inclusió social per a tots els estats membres.
- Un sistema d'avaluació (*Peer reviews*).
- L'ús d'uns indicadors comuns.

A Europa, aquest Mètode, que té el seu antecedent en el marc de la política d'ocupació –*Moc-Ocupació* (Cimera de Luxemburg, 1997)— es va definir finalment com a instrument de l'estratègia de Lisboa per al camp social i la inclusió social, a partir de l'any 2000. Un fet del tot innovador per a la situació precedent, sobretot en l'àmbit de les polítiques socials.

Seguint aquesta línia, la Comissió Europea va emetre una comunicació titulada *Construir una Europa inclusiva*, que responia al reconeixement per part dels estats membres que la marginació social constitueix un dels reptes princi-

pals als quals s'enfronten les economies de les societats europees. En el mateix text s'afirmava que “el desafiament no consisteix només a millorar l'assistència proporcionada a les persones no incloses, sinó també a actuar per eliminar les barreres o els obstacles estructurals que dificulten l'accés a la societat...”.¹

A l'Estat espanyol, la Unió Europea l'obliga a dissenyar i implementar el seus *plans nacionals per a la inclusió social* (PNIS) i, atès que les competències per a la inclusió social pertanyen a les disset comunitats autònomes, això es tradueix en la confecció de plans d'àmbit territorial autònom. El compromís adquirit a Lisboa es converteix en l'eix central del Consell Europeu celebrat a Niça el desembre del 2000. Així, el Consell aprova els objectius de lluita contra la pobresa i l'exclusió social adoptats prèviament i convida els estats membres a emmarcar les seves prioritats respecte d'aquests objectius, a presentar, el juny de l'any següent, un pla nacional d'acció per un període de dos anys, i a definir indicadors i procediments de verificació per apreciar els progressos efectuats.

Paral·lelament a la fase d'implementació de la primera ronda de plans d'àmbit estatal, el desembre de 2001, el Consell Europeu es reuneix a Laeken, on la Comissió i el Consell presenten un informe conjunt sobre la integració social a la Unió. La importància de la trobada de Laeken posa a la pràctica la reflexió i l'aprenentatge mutu impulsats pel MOC, la qual cosa suposa un veritable pla d'acció per facilitar la convergència de les iniciatives estatals als objectius europeus. També és fruit dels acords presos en

“El Mètode Obert de Coordinació és un instrument de coordinació de polítiques socials entre els estats membres i la Comissió de la Unió Europea que proporciona un nou marc de cooperació entre aquests estats, per tal d’aconseguir un acord entre les polítiques estatals per establir objectius comuns, obrint les portes al diàleg civil i definint així rols i funcions de cadascuna de les instàncies de la Unió.”

aquesta població belga la introducció de la temàtica de les pensions en els plans d’acció i la creació d’un sistema conjunt d’indicadors.

A Catalunya, nous reptes i desafiaments generen la necessitat d’un marc unificador de les polítiques en clau d’inclusió en l’àmbit local. Per tant, al costat del Pla nacional per a la inclusió social a Catalunya, neixen els plans locals per a la inclusió social (PLIS). S’explicita la intenció de “mobilitzar tots els agents” per construir una xarxa d’actors socials que treballin per la inclusió social. Es busca comprometre tant actors públics com privats (entitats, associacions, etc.), ja siguin de l’àmbit estatal, comunitari i/o local. A partir de la comunicació *Treballar junts, treballar millor*, es pretén que, a més de tots aquests actors, també es consulti a les persones destinàries del Pla.

L’impuls que la Generalitat ha donat al Programa per al desenvolupament dels PLIS és innegable. Per bé que la Unió Europea suggereix la conveniència de desenvolupar plans a escala local, si s’analitza la situació en altres comunitats autònomes, es constata que Catalunya és l’única que ha fomentat i ha acabat fent un cert desplegament de plans locals d’inclusió socials. De fet, no sols podríem dir que Catalunya és pionera dins l’Estat espanyol respecte dels PLIS, sinó que també ho és en el context europeu.

Arianna Mazzeo és assessora independent de la Comissió Europea per a la inclusió social i els programes europeus. Sociòloga, amb un màster sobre polítiques europees i estratègia local per la Universitat La Sapienza de Roma, forma professionals per a la inclusió i la investigació de polítiques internacionals d’administracions locals, institucions, fundacions culturals i associacions públiques i privades. Ha treballat al Camerun, Mèxic i Armènia per al desenvolupament sostenible de les ciutats, amb una gestió dels districtes en clau inclusiva. Especialista en temes de desenvolupament i polítiques d’inclusió en programes europeus, sobretot per als joves amb menys oportunitats, ha treballat per a organismes internacionals, com ara la Unesco, Unifem, Senseexcuse2015.org o la Frank Nigro Architects Associated de Nova York. Actualment treballa per al Departament d’Acció Social i Ciutadania, a l’Agència Catalana de la Joventut, com a assessora d’inclusió social i gènere.

1. Comissió Europea. *Construir una Europa inclusiva*.
<<http://europa.eu/scadplus/leg/es/cha/c10241.htm>>.

BIBLIOGRAFIA

- Bauman, Zygmunt. *La sociedad individualizada*. Madrid: Ediciones Cátedra, 2001.
- Comissió Europea. *Construir una Europa inclusiva*.
<<http://europa.eu/scadplus/leg/es/cha/c10241.htm>>.
- Comunicación de la Comisión al Consejo, al Parlamento Europeo y al Comité Económico de las regiones. “Trabajar juntos, trabajar mejor: un nuevo marco para la coordinación abierta de las políticas de protección social y de inclusión en la Unión Europea”. COM 706 final. Brusel·les (22.12.2005).
- Comissió Europea. “Towards a Europe of Solidarity: Intensifying de Fight Against Social Exclusion, Fostering Integration”. COM (92), 542 (1992).
- Estivill, Jordi; Aires, S. *From Lisbon 2000 to Lisbon 2007: Back to the future*. Portugal: EAPN, 2007.
- Estivill, J. (comp.) *Pobreza y exclusión en Europa. Nuevos instrumentos de investigación*. Barcelona: Hacer Editorial, 2004.
- Generalitat de Catalunya. *Pla per a la inclusió i la cohesió social a Catalunya 2006-2009*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2006.
- Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. *Plan Nacional de acción para la Inclusión Social del Reino de España 2001-2003*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, 2006.

La innovació social, un gran camp per córrer

Per Joan Carles Jerez, responsable d'innovació del RACC

La crisi econòmica que estem vivint és sens dubte una de les més profundes de la nostra història. Alguns dels orígens d'aquesta crisi són deguts principalment a la manca d'actituds ètiques i de transparència empresarial, a una *pobra* supervisió i control per part d'algunes institucions públiques sobre les actuacions en el sector financer (especialment en l'àmbit internacional) i, finalment, a una particular interpretació de l'esmentada *innovació financera*, entre d'altres. Certament, la paraula *innovació* està present en una de les expressions més utilitzades per definir algunes de les causes del quasi col·lapse del sistema financer i la recessió de l'economia real globals. Sembla contradictori el fet que la innovació es consideri com un dels elements essencials de l'estratègia de sortida d'aquesta crisi a tot arreu i al mateix temps com una de les seves causes. La resposta a la paradoxa la trobem en l'ambigüïtat en l'ús d'un concepte, *innovació*, desgraciadament massa sovint no ben interpretat.

Volria reivindicar la utilització d'un concepte que crec que defineix molt bé el que és l'essència de la innovació autèntica, el concepte *progrés*. Si comencem a plantejar els nostres esforços d'innovació en termes de progrés, crec que anirem en la direcció correcta. La pregunta que ens hem de fer és què aporten les nostres innovacions a la societat, l'economia, la ciència, a curt, mitjà o llarg termini?

Fomentar el creixement inclusiu

El concepte de progrés lliga amb el moviment de pensament del *conscious capitalism* (capitalisme socialment responsable), la idea que les organitzacions han d'actuar no sols en el seu interès propi, sinó també en el dels seus *stakeholders* (clients, empleats, proveïdors, inversors, la mateixa societat), implementant idees socialment responsables, sens dubte una nova forma d'entendre la responsabilitat social. Aquest corrent de pensament encaixa perfectament en un context idoni com el que estem vivint, tan complicat com fascinant, que invita al debat de com podem millorar el sistema capitalista fomentant el creixement inclusiu i sostenible, i en contraposició a tota una sèrie de pràctiques presentades com a innovació de validesa ètica qüestionable o que aporten poc o res al desenvolupament econòmic i social.

La innovació social es presenta sens dubte com la cara més humana i genuïna de la innovació a començaments del segle XXI, és part inherent del progrés econòmic i social i, sota el meu punt de vista, és un element essencial que ha d'influir en com s'ha d'entendre el *nou capitalisme*. En aquest context, la innovació social no ha d'entendre's com a matèria exclusiva de les administracions públiques o les ONG, sinó que es requereix una major implicació del sector privat. Les empreses privades poden

“La innovació social es presenta sens dubte com la cara més humana i genuïna de la innovació a començaments del segle XXI, és part inherent del progrés econòmic i social i, sota el meu punt de vista, és un element essencial que ha d'influir en com s'ha d'entendre el nou capitalisme.”

ser motors de la innovació social i mediambiental, i han de ser-ho, ja que disposen d'accés al finançament, una cultura en la planificació i execució de projectes d'innovació, una cultura orientada a assolir objectius i resultats i, finalment, però no menys important, una presència en mercats internacionals del tercer món i emergents, per tant, un accés a les xarxes de distribució (aquesta última és una de les àrees on queda molt camí per recórrer encara per a la innovació social).

El repte és fer que la innovació social formi part intrínseca de les activitats empresarials, part dels plans estratègics a mitjà i llarg termini i que aquestes vagin més enllà del tradicional focus en el desenvolupament estratègic de la construcció d'una imatge corporativa, això sí, buscant un punt d'equilibri entre el que l'empresa sap fer bé i la seva estratègia de responsabilitat social. Quan una organització privada és capaç de traslladar el *saber fer* generat en les seves activitats de Responsabilitat Social Corporativa (RSC) a la seva oferta de productes i serveis és quan es produeix un salt qualitatiu important en la innovació social.

A continuació, exposaré alguns exemples concrets d'iniciatives de com al RACC connectem la innovació social a la nostra oferta de serveis en els àmbits de seguretat vial, mobilitat, medi ambient i serveis assistencials.

Des del RACC contribuïm a accelerar el procés de reducció dels accidents i morts a les carreteres espanyoles a partir d'una visió integral de la seguretat vial i concentrant els esforços en el factor humà com a principal ele-

Joan Carles Jerez és llicenciat en direcció i administració d'empreses i M. B. A. en l'especialitat de negocis internacionals. Actualment és responsable d'Innovació del Reial Automòbil Club de Catalunya (RACC) a Barcelona. En els darrers catorze anys ha exercit diversos càrrecs directius en companyies internacionals, com ara: de gestor del programa internacional d'intercanvi de la Eastern Michigan

University ICEE (International Cooperative Education Exchange Program); d'analista de mercats de la marca Volkswagen als EUA i Canadà; de responsable de la investigació de mercats de la marca Audi als EUA i Canadà, així com dels estudis sindicals (de totes les marques de fabricants d'automòbils del mercat d'automoció nord-americà) de qualitat percebuda de producte i satisfacció en els processos de servei i vendes del Grup Volkswagen per a Nord-Amèrica (Volkswagen, Audi i Bentley). Va ser membre fundador del *Diversity Council* del Grup Volkswagen als EUA i Canadà i representant de l'Oficina de Presidència al Consell. Des d'aquí va impulsar iniciatives de suport i acció social a la comunitat, plans d'acció per a la incorporació de minories qualificades en la base d'empleats de l'organització i d'iniciatives per afavorir l'accés de la dona, persones amb discapacitat i minories ètniques en l'àmbit directiu, així com d'iniciatives de conciliació de la vida laboral i familiar, entre d'altres. També ha estat director per Espanya i Portugal de la divisió d'automoció (Motoresearch) de la multinacional d'investigació de mercats Synovate.

ment concurrent en els accidents. Alguns dels estudis que ha fet la Fundació RACC en aquest àmbit són: *Estudi d'avaluació de carreteres*, *Accidentalitat de les motocicletes en zones urbanes*, *Estudi dels sistemes de retenció infantil*, *Estudi d'opinió dels joves sobre el consum d'alcohol i la conducció*, *Campanya atenció tots som vianants*, entre molts d'altres. El RACC també desenvolupa una funció essencial en la formació de conductors mitjançant la major xarxa d'autoescoles de l'Estat amb més de 100 autoescoles i amb la presència en més de 50 ciutats, i l'activitat de l'Escola de Conducció Segura que es dirigeix a entitats i empreses (prevenció de riscos laborals) o a particulars que desitgen millorar el seu nivell de conducció i seguretat.

Una altra de les àrees que treballem és la gestió de la mobilitat. Fomentem una gestió més eficient de la mobi-

litat, potenciant accions per reduir els nivells de congestió, propiciant un debat informat sobre les grans infraestructures i promovent el desenvolupament i la difusió de noves tecnologies. Una de les nostres eines de difusió en aquest àmbit és el butlletí electrònic de la Fundació MobiNews, revista d'empresa bimensual de la mobilitat sostenible. Destaquen també els estudis que ha elaborat la Fundació, com: L'anàlisi del transport públic a 23 ciutats europees, Auditories de mobilitat sostenible, Anàlisi de la xarxa vial de províncies espanyoles, Auditoria d'aparcaments públics i Rotondes, entre d'altres. Actualment, des del RACC estem treballant el desenvolupament de serveis innovadors que van en la línia d'una gestió més eficient i sostenible de la mobilitat amb l'ús de noves tecnologies, com és el cas d'Infotrànsit. Infotrànsit (www.infotransit.cat) és un nou servei en línia destinat a oferir al conductor informació del trànsit en temps real, així com les incidències que puguin afectar la seva mobilitat i seguretat en la carretera.

Des del RACC també fem un esforç important per conscienciar la població respecte a l'equilibri necessari entre mobilitat i medi ambient, i difondre les millors pràctiques en aquest àmbit entre els usuaris per contribuir a la reducció dels nivells de contaminació aèria i acústica causada pel transport. Destaquen estudis de la Fundació, com l'Informe Automòbil i Medi Ambient, Campanya econducció o Campanya per la conducció verda. El RACC també ofereix al mercat els cursos de Conducció eficient que permeten als conductors aconseguir estalvis de combustible entre el 15-20%. Aquest és actualment un dels nostres serveis de més èxit i creixement en la formació de conductors. Fins avui, s'han format més de 22.000 persones en aquestes tècniques.

Teleassistència proactiva

Finalment, el RACC ofereix el servei de teleassistència les 24 h per a les persones grans amb problemes de mobilitat o discapacitat que necessiten un servei que garanteixi la seva seguretat, confort, salut i independència. Aquest servei està basat en el concepte de la *teleassistència proactiva*, que va més enllà de la teleassistència tradicional i consisteix en l'ús de les noves tecnologies de sensors que avisen de forma proactiva, permeten actuar en cas d'e-

“Quan una organització privada és capaç de traslladar el saber fer generat en les seves activitats de Responsabilitat Social Corporativa (RSC) a la seva oferta de productes i serveis és quan es produeix un salt qualitatiu important en la innovació social.”

mergència, i s'anticipen i actuen de manera preventiva per evitar conseqüències més greus. Així mateix, el RACC està treballant actualment en el desenvolupament de nous productes i serveis que donin resposta i suport a un model de serveis socials del futur, especialment en l'àmbit de la dependència i discapacitat.

Aquests són només alguns dels exemples en l'àmbit del RACC de com des del sector privat és possible contribuir al progrés impulsant pràctiques de responsabilitat social que lliguen amb el desenvolupament de nous productes i serveis sustentats en models de negoci que tenen una sortida comercial. Des del RACC seguirem apostant pel desenvolupament de models de negoci que donin sortida comercial a millores d'altres serveis que també oferim, com, per exemple, les assegurances, la telefonia mòbil, l'assistència en carretera o l'assistència a la llar, tenint sempre molt present el nostre compromís amb el progrés socioeconòmic. El RACC és una entitat que s'ha construït al voltant del servei d'assistència, per tant, la vocació d'ajuda, de servei a les persones i a la societat formen part del nostre codi genètic [Q](#)

Nous desafiaments al món local

La ciutat de Gavà ja no és la que era, ni tampoc ho són les altres ciutats de l'àrea metropolitana de Barcelona. Durant els darrers cinquanta anys, amb la democràcia, s'ha intensificat enormement el procés de renovació urbana i de promoció de l'anomenat *municipi del benestar*. S'han generat espais de construcció de projectes col·lectius, d'aprofundiment de la ciutadania i de satisfacció de necessitats. Les primeres promocions d'alcaldes, regidors i tècnics municipals, així com els líders socials i les associacions ciutadanes de l'època, van esforçar-se per millorar els nuclis urbans, tot i que en força llocs encara són evidents certes ambivalències i contrastos residuals.

Alguns dels desafiaments actuals de les ciutats responen a vells temps, però altres desafiaments són tan recents que encara els coneixem poc: la supramunicipalitat dels territoris urbans; la nova economia; el multiculturalisme; la sostenibilitat; les respostes de proximitat a la fragmentació social; la seguretat ciutadana... El món local ha canviat a mesura que ho ha fet el món global, esdevenint cada vegada més complex, incert i dinàmic. Alguns trets, com ara la dificultat d'estar permanentment informat i actualitzat, i la inestabilitat i complexitat de valors i interessos en joc entre actors socials, fan les coses molt difícils.

Tot i que la globalització assigna més funcions i responsabilitats als governs locals, i que de fet hi ha una revalorització de la comunitat com a referent d'identitat, el marc legal és el mateix des de fa dècades. És sabut que la base competencial dels municipis compta amb limitacions importants que exclouen, per exemple, les xarxes escolars i sanitàries, la promoció de l'habitatge, la formació professional o els serveis socials especialitzats.

Sol afirmar-se que els governs locals mostren dificultats per reaccionar de manera eficaç als canvis de l'entorn. El risc és que, als ulls d'una ciutadania cada vegada més reflexiva i crítica que qüestiona seriosament l'eficàcia del model clàssic de polítiques públiques segmentades i unidireccionals, la legitimitat de les institucions públiques vagi deteriorant-se. La interdependència entre problemes i actors polítics és cada vegada més gran, però les institucions, les característiques per operar amb processos de govern de concepció clarament jeràrquica, són poc menys que caduques.

“El risc és que, als ulls d'una ciutadania cada vegada més reflexiva i crítica que qüestiona seriosament l'eficàcia del model clàssic de polítiques públiques segmentades i unidireccionals, la legitimitat de les institucions públiques vagi deteriorant-se.”

Tenint present que el context institucional és tan rígid, no són gaires els ajuntaments que aconsegueixen transcendir amb èxit les limitacions competencials i pressupostàries, ampliant l'oferta de les polítiques públiques en terrenys inèdits i aprofundint-hi.

La innovació política com a condició d'innovació social

Tant els polítics que treballen com els representants dels ciutadans, com els gestors i tècnics qualificats dels consistoris municipals catalans, sostindrien de la mateixa manera la idea que la resposta efectiva als nous desafiaments locals exigeix un canvi cultural als governs locals. I també posar en pràctica formes noves de relació; nous esquemes d'intercanvi entre les institucions, entre els ciutadans, i entre institucions i ciutadans, amb l'objectiu d'oferir polítiques municipals enriquides i més efectives.

Els trets que defineixen la innovació política són, entre d'altres, tres: la integració, la transversalitat i la proximitat a les persones beneficiàries.

Integració

En l'àmbit local, l'apoderament polític és una fita des de ja fa anys. En alguns municipis, el ritme d'innovació de les agendes polítiques locals va accelerar-se decididament a la dècada dels noranta i va portar a distingir tres espais d'acció política:¹ [1] l'espai economicolaboral (promoció de l'ocupació i teixit empresarial); [2] l'espai del benestar sociosanitari (atenció social, salut) i sociocultural (educació, cultura, joventut, esports), i [3] l'espai urba-

nisticoterritorial (infraestructures, mobilitat, equipaments, habitatge). Durant els darrers anys, en ciutats mitjanes i grans, l'espai mediambiental s'ha sumat als anteriors.

La tendència és que les polítiques de serveis a les persones, en concret, travessin els tres espais esmentats per deixar de ser sectorials. Si prenem com a referència el projecte que ens ocupa, denotem que l'àmbit municipal principalment involucrat, anomenat *àmbit de benestar i serveis a les persones*, agrupa dues subàrees: la de *cultura* (cultura, joventut i relacions ciutadanes) i la de *benestar i família* (educació i serveis socials). La segmentació particular d'aquest municipi no resulta tan rellevant com la reflexió que potser estem davant d'un factor que condiciona les possibilitats d'existència i d'èxit d'iniciatives socials innovadores. En diferents administracions locals, tant els discursos com l'organització de les àrees de servei als ciutadans, tendeixen a ser integrals i giren al voltant d'un concepte nuclear: la identitat ciutadana diferencial.

Transversalitat

Els pactes territorials per a l'ocupació, els plans comunitaris i les agendes 21 locals, són exemples de polítiques transversals que possibiliten processos estratègics d'actuació multidimensional.

A Gavà, el Projecte educatiu de ciutat és un precedent clar; un fil conductor d'anàlisi, presa de decisió i gestió que es projecta sobre múltiples camps específics de la política social local. Un segon tret d'innovació política que també pot valorar-se com a condició de la viabilitat d'iniciatives innovadores de benestar com la presentada és, així, la transversalitat en la gestió.

És sabut que en els darrers anys diversos ajuntaments han emprès plans de tipus transversal, aplicant criteris de diferent tipus:² territorials (barris degradats, centres històrics); temàtics (exclusió, immigració, solidaritat, etc.); per grups d'edat (petita infància, persones grans, etc.) o per col·lectius específics (discapacitats, etc.). Els plans transversals posen en tensió les rigideses departamentals i professionals recentment comentades, fet pel qual aquests exercicis de lectura global de les ciutats sempre resulten enriquidors.

“El món local ha canviat a mesura que ho ha fet el món global, esdevenint cada vegada més complex, incert i dinàmic.”

No sempre han tingut èxit, però. Les bones voluntats de grups impulsors i de canvis organitzatius ajuden molt, però està demostrat que no són palanques suficients ni tampoc definitives. Cal reconèixer que la conquesta de la transversalitat i de la confluència negociada de múltiples nivells de govern és una lluita cultural complexa i de llarg termini, basada en l'experiència.

Proximitat

Innovar en política és incrementar l'eficiència dels processos de decisió sobre temàtiques que afecten a tothom. Per aconseguir-ho, s'ha vist que cal tramar relacions interinstitucionals sofisticades. Això sovint comporta portar la legalitat al límit. Són necessaris, al cap i a la fi, plantejaments forts i actualitzats sobre els drets i els deures de la ciutadania. Per aquest motiu, les pràctiques polítiques més innovadores es basen en exercicis de reconeixement de necessitats i en paradigmes de regulació ètica i normativa de la conflictivitat social.

La conflictivitat social, en resum, s'ha de reconèixer i s'ha de gestionar. Amb aquesta finalitat, les administracions innovadores utilitzen mecanismes participatius i solucions de proximitat. Els plans estratègics de tipus transversal recentment exposats, per exemple, solen partir de la valoració de la proximitat com a espai des d'on donar una resposta adequada a reptes relacionats amb la diversitat social, aprofitant els recursos endògens del territori i desmonopolitzant el poder de decisió dels executius municipals.

La conceptualització del Centre de Recursos per a les Famílies s'ha elaborat a partir de dinàmiques participatives i aspira a esdevenir un referent de proximitat a la ciutat de Gavà. Però l'experiència del consistori demostra que la gestió de xarxes participatives, per si mateixa, no sols no porta a la supressió de les desigualtats, sinó que sol fer-les aflorar. En principi cal esperar que aquest projecte innovador, per esdevenir una realitat, susciti resistències, i que requereixi la mobilització d'expectatives i de sinèrgies fins ara imprevisibles. Per això, durant el procés de traducció d'objectius a pràctiques, s'ha valorat dinàmicament fins a quin punt els espais, els centres cívics, les entitats d'educació no formal, les empreses i els treballadors de l'ajuntament que hi estan involucrats estan disposats a interioritzar la cultura del compromís i del conflicte. També s'aplica una valoració dinàmica de la capacitat dels diferents actors d'adoptar els rols que els són exigits en escenaris complexos i de negociació permanent.

Les innovacions comporten riscos perquè els sistemes rígids senten amenaçada la seva identitat i es resisteixen al canvi. La iniciativa de Gavà busca configurar un escenari factible de creació de compromisos personals i col·lectius, creador de xarxes de capital social, i es basa en la cer-

tesa que els projectes públics que persegueixen la cohesió i la identitat ciutadana només són possibles en cultures organitzatives municipals prou madures; prou flexibles.

La innovació social com a objectiu

Mentre el pare d'una criatura d'entre sis mesos i dos anys fa esport a les instal·lacions esportives municipals, pot deixar la criatura a càrrec de la cura d'un servei municipal d'atenció a la infància situat a les mateixes instal·lacions.

Les entitats educatives amplien el seu horari per estructurar un servei d'aules per a l'estudi nocturn, orientat a estudiants.

A les biblioteques municipals, s'ofereix un servei nou de suport a l'estudi.

Són tres exemples que expliquen que allò que Gavà persegueix és, realment, articular noves solucions per ajudar els infants, els joves, els estudiants, les famílies monoparentals, els pares i mares treballadors, els jubilats, i la població amb dependències lleus o greus. L'objectiu és assolir noves quotes d'innovació social a la ciutat: oferir noves respostes a vells i a nous problemes.

En tots els casos, les innovacions introduïdes són de tipus instrumental. Aporten noves solucions socials sense alterar en gran mesura els objectius polítics en vigor, millorant els resultats assolits i obtenint més valor a un cost similar. La idea és optimitzar la utilització dels recursos públics; generar economies d'escala per solucionar problemes quotidians de la ciutadania. Aquest nou centre de recursos només esdevindrà una referència per als ciutadans de Gavà en la mesura que resolgui necessitats reals. Només així podrà arribar a ser un producte cultural únic —o, si més no, diferencial— d'aquesta ciutat, i de totes les ciutats estimulades per projectes de característiques similars [Q](#)

1. Brugué i Gomà (1998).

2. Vegeu Gomà i Blanco (2002).

La formació, un element essencial per a la recerca i la innovació social

Per **Ricard Huguet**, director general de la consultora inveniolearn.by.doing

Estem capacitant els nostres alumnes d'acord amb els reptes i les necessitats de la nostra societat del futur? Estem promovent els valors necessaris per desenvolupar-se amb èxit dins una societat canviant? Tenim un sistema educatiu preparat per al repte de formar els nostres alumnes en les doctrines de la ciència, la innovació i la creativitat?

Aquestes i altres preguntes que són a la taula de mares i pares, educadors i responsables de la política educativa, són també a la dels empresaris i de les persones que coneixen bé la realitat social del nostre país.

Per poder respondre afirmativament a totes aquestes preguntes, hem recorregut a un conjunt d'iniciatives que es duen a terme a Catalunya amb l'ànim de respondre al repte que representa motivar els nostres alumnes en els àmbits de la innovació i la creativitat. Són moltes les persones que lideren projectes en aquests àmbits, però és cert també que no assoleixen una escala suficient per tenir un impacte substancial.

Sembla evident que quan es dissenyen les polítiques educatives basades en les competències curriculars, especialment en el marc de l'economia del coneixement, aquestes tinguin en compte les persones que desenvoluparan aquesta economia en la propera dècada. Els alumnes que el dia de demà prendran les decisions en les nostres institucions i empreses, caldrà que gaudeixin d'unes

actituds, aprenentatges, valors i capacitats propis de l'economia del coneixement i que cal despertar-los-els i fomentar-los-els ara que tenen la capacitat d'interioritzar-les. Parlem de la capacitat d'innovar, parlem de la creativitat, parlem dels hàbits de treballar en equip, de resoldre problemàtiques complexes en xarxa, i parlem també de la necessitat de transmetre la passió que requereix liderar.

Apostar pel treball de la sensibilització i el desenvolupament de capacitats entre els joves presenta el gran repte d'intuir quines seran les necessitats futures del capital intel·lectual. Seria molt agosarat pretendre encertar quins coneixements seran els requerits i, per tant, dissenyar ara els aprenentatges del futur sense que aquests es quedessin obsolets. Si bé és molt difícil determinar quins seran els aprenentatges necessaris per gestionar el futur, sí que intuïm que la nostra economia requerirà persones amb talent, amb capacitat de comunicació, amb actituds positives, amb empena i il·lusió i capacitat de lideratge per mobilitzar els seus entorns socials.

L'abril de 2006, la Unió Europea reunia un grup d'experts que sota el tutelatge de Michael Rocard alertava que hem de revisar radicalment la manera com s'està ensenyant la ciència a la Unió Europea. L'informe assenyalava que encara que la comunitat de l'educació científica accepta que les pràctiques pedagògiques fundades sobre

“Sembla evident que quan es dissenyen les polítiques educatives basades en les competències curriculars, especialment en el marc de l'economia del coneixement, aquestes tinguin en compte les persones que desenvoluparan aquesta economia en la propera dècada.”

Ricard Huguet i Galí és Master of Science in the Management of Technology, Massachusetts Institute of Technology, diplomat en ciències empresarials per la UOC i llicenciat en farmàcia per la Universitat de Barcelona. És president de la Fundació Scientia, que té per objectiu promoure entre els alumnes les vocacions en els àmbits de la ciència i la tecnologia.

És director general d'inveniolearn.by.doing, consultora d'innovació i creativitat que desenvolupa projectes de canvi social amb eines innovadores. Ha estat el director d'innovació de l'Ajuntament de Barcelona i gerent a Espanya d'una multinacional de l'àmbit de la tecnologia.

mètodes basats en la investigació són més efectives, la realitat de l'aula demostra que en la majoria de països europeus aquests mètodes no hi són implementats.

Entre les recomanacions que proposaven hi havia la de fer una reorientació de la pedagogia de l'ensenyament de les ciències a les escoles, introduint els mètodes basats en la investigació, que permetria augmentar l'interès dels estudiants per les ciències. Serà necessari, doncs, que l'enfocament deductiu deixi espai a l'ensenyament amb els nous mètodes, que, segons aquests experts, ja ha demostrat la seva eficàcia en els nivells de primària i secundària, on a més d'augmentar l'interès i els nivells de l'alumnat, estimula també la motivació del professorat. Aquest mètode és efectiu amb tots els estudiants, sigui quin sigui el seu rendiment escolar, i no està renyit amb l'afany d'excel·lència; a més, contribueix a fomentar l'interès i la participació femenins en les activitats científiques.

El mètode basat en la investigació no exclou l'enfocament deductiu tradicional; al contrari, ambdós mètodes s'han de combinar segons el nivell o l'edat de cada grup. Així mateix, proporciona majors oportunitats per a la cooperació entre els actors de l'educació formal i no formal, i crea ocasions per implicar empreses, científics, investigadors, enginyers, universitats, ciutats, pares i mares, etc.

El professorat té un paper fonamental en la renovació de l'ensenyament de les ciències. S'ha demostrat que la pertinença a una xarxa de professors millora la qualitat de l'ensenyament i fomenta la seva motivació. Les xarxes de professors constitueixen un component efectiu en el desenvolupament professional del professorat, si bé són complementàries amb les formes més tradicionals de formació permanent.

A Europa hi ha en l'actualitat dues iniciatives que promouen aquest ensenyament pràctic de la ciència: *Pollen* i *SinusTransfer*. Els experts afirmen que aquestes iniciatives demostren que els nous mètodes d'ensenyament són capaços d'augmentar l'interès de l'alumnat per la ciència. L'enfocament pedagògic que defensen podria aplicar-se en diversos escenaris nacionals, adaptant-lo a les condicions locals. A Catalunya destaquen el programa EnginyCat! per promoure les enginyeries, del Departament d'Innovació, Universitats i Empresa, o el programa Súper-Nova de l'Obra Social de Caixa Tarragona, que ha comptat amb la participació de més de 100.000 alumnes en quatre anys.

Aquests quatre projectes tenen en comú que utilitzen una metodologia similar que intenta captar l'atenció i la motivació dels alumnes mitjançant el plantejament de reptes pràctics que requereixen el seu enginy i també les seves habilitats manuals. Tots i cadascun dels reptes

requereixen la col·laboració i el treball en equip, així com la comunicació, a la vegada que fomenten la creativitat i la innovació amb exemples pràctics del seu entorn, cada clúster. El lligam amb la seva motivació ve a través d'experiències on l'alumne és cridat a *fer*, en el pur sentit del constructivisme. I cadascun dels reptes també té un reconeixement per a l'alumne. Amb el reconeixement, la metodologia pretén posar en valor la cultura de l'esforç, de la dedicació i de l'empenta dels alumnes per resoldre el repte.

No obstant això, per assegurar que l'alumne interioritza els conceptes i els adopta com a competències pròpies, cal sensibilitzar l'entorn més immediat de l'alumne. Mares, pares i mestres participen en tallers específics per assimilar el seu paper de reforç i suport al talent i la creació de vocacions. La incorporació dels mestres és fonamental per donar sentit i continuïtat al programa. A més, els mestres adopten també actituds més favorables davant les inquietuds vocacionals i creatives dels seus alumnes. També els pares, en fer-se partícips del projecte i aprendre la importància de donar suport als seus fills en la recerca d'aquestes actituds, adopten un paper de catalitzadors de la innovació i la creativitat des d'una perspectiva més social. Un bon exemple d'això és la pressió que exerceixen mares i pares sobre l'escola en països com Korea, Japó o Xina, on hi ha una demanda i una implicació social i real per a l'excel·lència de l'escola.

“Si bé és molt difícil determinar quins seran els aprenentatges necessaris per gestionar el futur, sí que intuïm que la nostra economia requerirà persones amb talent, amb capacitat de comunicació, amb actituds positives, amb empenta i il·lusió i capacitat de lideratge per mobilitzar els seus entorns socials.”

Cal treballar de valent per anar canviant de mica en mica alguns dels hàbits instal·lats a l'escola i contribuir a fer que l'escola sigui el principal agent de transformació social del territori. Per això caldrà comptar amb l'ajut d'agents complementaris que facin que l'escola sigui permeable a nous canals de coneixement i noves fórmules d'educació

El teatre com a eina d'intervenció psicosocial

Per **Clàudia Cedó**, coordinadora del projecte **Escenaris Especials**

A la Grècia del segle V a. de C. el teatre era l'eina massiva de canalització de les emocions del poble. Els ciutadans anaven al teatre a cridar, plorar, riure i a experimentar tot el que experimentessin els personatges de l'espectacle. Normalment el públic coneixia el final de les tragèdies, així que cridaven quan el protagonista prenia una decisió que el duria a la seva pròpia fi. Exterioritzaven les seves emocions de manera natural i es produïa una catarsi que mantenia sana la població. Actualment, la platea d'un teatre està atemorida: s'atreveix a riure o a plorar quan sent que el del costat ho fa. La desitjabilitat social bloqueja el públic i congela la seva capacitat de sentir empatia pels protagonistes de les tragèdies actuals. La desitjabilitat social és el desig d'agradar als altres. D'entrada no és negativa. Viure en societat comporta una necessitat d'acceptació i, fins a un cert punt, és adaptatiu tenir la capacitat d'identificar què espera el grup de l'individu. Tanmateix, no hem d'oblidar els propis desitjos. Cal trobar un espai que equivalgui al teatre que tenien els grecs. Un espai on poder expressar-se sense embuts, amb llibertat, sense por a ser jutjats.

Escenaris Especials

La proposta d'Escenaris Especials és que aquest espai sigui el teatre. No és una proposta nova, té uns quants segles d'antiguitat, però és innovadora en el sentit que no

l'hem fet servir prou. No la utilitzem en la seva totalitat. El 1959 Jakob Levi Moreno va crear el *psicodrama*, una forma de psicoteràpia que utilitzava el teatre com a eina de treball. Moreno proposava als seus pacients que pugessin a l'escenari i recreessin una situació conflictiva de la seva vida real, ajudats per un equip d'actors terapèutics. El 1971, Augusto Boal va crear el Teatro del Oprimido a Brasil, una metodologia per tractar temàtiques socials a l'escenari a partir de l'aprenentatge vivencial.

Una gran eina havia estat descoberta i, en canvi, enterrada al mateix temps. Actualment hi ha moltes persones que fan servir el teatre com una eina d'intervenció psicosocial, però hem d'admetre que, a la nostra societat, l'art dramàtic no té el pes que tenen les altres arts. A les escoles es fa música, gimnàstica, plàstica i literatura, però no es fa teatre. Per què oblidem una eina que és capaç de fer treballar les emocions, l'empatia i l'autoestima en un mateix exercici? El teatre és una eina única que podem utilitzar de mil maneres des de la psicologia, la pedagogia o l'educació. No ho oblidem.

Escenaris Especials és una experiència actual que utilitza el teatre com una eina d'intervenció psicològica i social. El projecte neix el 2006 a Banyoles. La idea és unir psicologia i teatre, entenent aquesta fusió com a teatre terapèutic i no com a teràpia teatralitzada. L'objectiu és treballar a través d'exercicis d'art dramàtic aspectes psicosocials, com ara les emocions o les habilitats socials. La teràpia és el resultat; el teatre, el motor.

cions proposen. A partir d'aquí, podem assajar l'ús d'habilitats socials o treballar l'empatia a través de l'intercanvi de rols.

La creació d'un taller de teatre no és l'objectiu del curs, però és una tècnica més per treballar de manera indirecta la implicació, la coordinació i la motivació col·lectives. La planificació i el repartiment formaran part del procés d'aprenentatge. La representació davant del públic intensificarà la identitat grupal i serà un reforç positiu per al grup, per a les famílies, per als centres i els professors. La capacitat transformadora del teatre es viu també a platea el dia de l'espectacle, aconseguint que l'emoció viscuda pels alumnes travessi la quarta paret i sensibilitzi el públic envers la problemàtica de les persones que estan actuant.

El teatre facilita l'observació del professional, proporcionant-li una imatge nítida i transparent de l'alumne-actor. Si es mira acuradament la manera d'interactuar amb els companys en una escena, les idees que escull en una improvisació o els personatges que tria ser, es pot obtenir molta informació del món de la persona que està actuant. La transparència a l'escenari és un avantatge més del teatre com a eina d'intervenció psicològica i social. Però l'escenari no sols ens proporciona el reflex dels bloquejos personals dels alumnes, sinó que en permet el tre-

“El teatre facilita l'observació del professional, proporcionant-li una imatge nítida i transparent de l'alumne-actor.”

ball. Al teatre es fa i es desfà, s'assaja, es repeteixen les escenes i es canvia el final de la història. D'aquesta manera es crea un univers propi, un espai on l'alumne pot expressar-se i treballar paral·lelament sobre la seva pròpia expressió.

Ja han passat quatre anys des de la creació d'Escenaris Especials i a partir de la nostra experiència podem dir que el teatre és una eina útil que aconsegueix arribar on altres metodologies no arriben. La màscara del teatre no ens amaga, sinó que ens descobreix davant el públic. Potser si les platees dels teatres actuals es possessin de tant en tant un nas de pallaso, se sentirien més còmodes i recuperariem part de la salut emocional dels grecs [Q](#)

REFERÈNCIES DOCUMENTALS

DOCUMENTACIÓ DISPONIBLE A DIXIT

Monografies

Avances en bienestar basados en el conocimiento. Demetrio Casado (dir.) Madrid: CCS, 2005. 215 p. (Intervención social; 9). ISBN: 84-8316-946-0.

Cornella, Alfons; Flores, Antoni. *L'Alquímia de la innovació.* Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Treball i Indústria: Centre d'Informació i Desenvolupament Empresarial CIDEM, 2006. 159 p.

Danto, Elizabeth Ann. *Historical research.* Oxford: Oxford University Press, 2008. 164 p. (Pocket guides to social work research methods). ISBN: 978-0-19-533306-0.

Designing services with innovate methods. Satu Miettinen and Mikko Koivisto (eds.). Keuruu (Finland): Otava Book Printing, 2009. 267 p. ISBN: 978-952-5018-42-4.

Engel, Rafael J.; Schutt, Russell K. *The Practice of research in social work.* 2nd ed. Los Angeles: Sage Publications, 2009. XXIII, 583 p. ISBN: 978-1-412-96891-1.

Gaitán, Lourdes; Urosa, Belén; Cabrera, Pedro J. *Trabajo social e investigación: temas y perspectivas.* Madrid: Universidad Pontificia Comillas, 1993. 157 p. (Política, trabajo y servicios sociales; 2). ISBN: 84-87840-16-7.

Immigració i empenedoria: de l'exclusió financera a la creació d'activitats generadores de riquesa Barcelona: Fundació Un Sol Món, 2007. 186 p. (Eines per a la inclusió; 1). ISBN: 978-84-611-8445-3.

Jornada de Recerca i Immigració (3a: 2008: Barcelona). *Recerca i immigració II: convocatòria d'ajuts 2006.* Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament d'Acció Social i Ciutadania, Secretaria per a la Immigració, 2009. 443 p. (Ciutadania i immigració; 4). ISBN: 978-84-393-8166-2.

Pinilla Pallejà, Rafael. *Más allá del bienestar: la renta básica de la ciudadanía como innovación social basada en la evidencia.* Barcelona: Icària, 2006. 269 p. (Icaria Economía; 63). ISBN: 84-7426-845-1.

Recerca i immigració. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament d'Acció Social i Ciutadania, Secretaria per a la Immigració, 2008. 248 p. (Ciutadania i immigració; 1). ISBN: 978-84-393-7787-0.

Publicacions periòdiques

Research on social work practice. Newbury Park [Calif.]: SAGE Publications, 1986-. 1049-7315.

Articles de publicacions periòdiques

Investigación aplicada en trabajo social: monografía. Cuadernos de trabajo social, vol. 22 (2009), p. 165-324. Morales, Alfonso C. *Innovación social: un ámbito de interés para los asuntos sociales.* Zerbitzaun, núm. 45 (2009), p. 151-178.

Special issue on implementation and translational research. Research on social work practice, vol. 19, núm. 5 (setembre 2009), p. 491-652.

DOCUMENTACIÓ DISPONIBLE EN LÍNIA

Diàlegs d'acció social: innovació i recerca en l'àmbit social. Ponències. Departament d'Acció Social i Ciutadania. [En línia.]

<http://www.gencat.cat/benestar/serveis/suport/dialels/index.htm>

Foment de la Recerca i la Innovació Social 2009-2013. Departament d'Acció Social i Ciutadania. [En línia.] http://www.gencat.cat/benestar/actualitatweb/recerca/pdf/riis_09.pdf

Jornada d'Innovació i Acció Social. Ponències. Fundació Pere Tarrés. [En línia.]
http://www.peretarres.org/wps/wcm/connect/peretarres_ca/peretarres/home/informacio_corporativa/comunicacio/noticies/noticia/noticies/jornada_innovacio

Pacte Nacional per a la Recerca i la Innovació. Generalitat de Catalunya. [En línia.]
http://www.gencat.cat/benestar/actualitatweb/recerca/pdf/PNRI_2008.pdf

Vernis, Alfred; Urriolagoitia, Lourdes. **Nuevas tendencias de la acción social corporativa: estudio de las grandes empresas españolas.** Barcelona: Instituto de Innovación Social, ESADE, 2008. 110 p. [En línia.]
http://itemsweb.esade.es/wi/research/iis/pdfs_web/Accion%20Social%20Corporativa.pdf

INSTITUCIONS

Centre Especial de Recerca en Teories i Pràctiques Superadores de Desigualtats (CREA). Universitat de Barcelona.

<http://www.pcb.ub.es/crea/>

Grup interdisciplinari centrat en l'estudi de les desigualtats socials i en la recerca de pràctiques que contribueixen a superar-les.

Center for social innovation. Toronto, Canadà.

<http://socialinnovation.ca/>

Treballa per crear espais i sinergies que possibilitin i donin suport a la generació d'idees innovadores en el camp social, ambiental, econòmic i cultural.

Fundació Catalana per a la Recerca i la Innovació (FCRI)

<http://www.fcr.es/>

Institució privada que té com a objectiu posar el coneixement a l'abast de les polítiques de recerca i innovació i proporcionar elements d'anàlisi i reflexió continuada sobre el sistema d'R+D+I.

Grup d'Investigació en Tecnologia i Acció Social (ATIC)

<http://www.aticresearchgroup.net>

L'objectiu de l'ATIC es generar coneixement sobre el paper de les TIC com a agents i suports de transformació i canvi social, en relació amb situacions i grups en una posició social de vulnerabilitat o amb risc d'exclusió social.

Grup de Recerca en Educació Social (GRES)

<http://www.greseduca.com>

Equip pluridisciplinari que treballa en la investigació de temes socioeducatius per ajudar a actualitzar els discursos tècnics dels professionals del camp social davant dels reptes que emergeixen dels canvis socials nous i constants.

Grup de Recerca en Psicologia Social, Ambiental i Organitzacional (PsicoSAO). Universitat Pompeu Fabra.

<http://www.upf.edu/gritim/ca/>

Grup interdepartamental d'especialistes que estudia els aspectes d'innovació en la investigació i la gestió dels processos de canvi que es deriven de la mobilitat humana i de la immigració, amb l'objectiu de fomentar la investigació teòrica i aplicada relacionada amb les agendes polítiques i socials.

Innobasque. Agencia Vasca de la Innovación

<http://www.innobasque.com/home.aspx?tabid=177>

Innobasque estableix, en l'àmbit de la innovació social, quatre grans eixos d'actuació, de projectes i programes: protecció social, drets bàsics, processos socials i oci.

Stanford Center for Social Innovation. Universitat d'Stanford. Califòrnia, EU.

<http://www.gsb.stanford.edu/csi>

Promou la recerca i la innovació d'àmbits com la salut, els drets humans, la responsabilitat social corporativa, l'educació, el desenvolupament econòmic, l'art, la cultura i la religió, etc.

RECURSOS WEB

Recerca: dipòsit de la recerca de Catalunya

<http://www.recercat.net/recercatjsp/quees.jsp>

Dipòsit cooperatiu de documents digitals, de lliure accés, que inclou la literatura de recerca de les universitats i dels centres d'investigació de Catalunya, com ara, articles encara no publicats (edició preliminar), comunicacions a congressos, informes de recerca, papers de treball, projectes de final de carrera, memòries tècniques, etc.

Tesis doctorals en xarxa (TDX)

<http://www.tdcat.cesca.es/>

Repositori cooperatiu que té com a objectiu difondre els resultats de la recerca universitària. Conté, en format digital, tesis doctorals llegides a les universitats de Catalunya i d'altres comunitats autònomes.

LEGISLACIÓ

Catalunya

Llei 12/2007, d'11 d'octubre, de serveis socials (DOGC núm. 4990, de 18 d'octubre de 2007)

<http://www.gencat.cat/diari/4990/07284064.htm>

El títol VII de la Llei de serveis socials està dedicat a la formació i la recerca en serveis socials. Els articles 79, 80 i 81 subratllen la necessitat d'adoptar les mesures necessàries per fomentar l'acompliment d'activitats i programes adreçats a la formació i el millorament de les capacitats del personal professional dels serveis socials i a la recerca i la innovació tecnològica en aquesta matèria.

Cal destacar que les altres lleis autonòmiques de serveis socials també preveuen la innovació i la recerca en el seu contingut.

Ordre ASC/192/2009, de 26 de març, per la qual es regula el Comitè d'Expertes i Experts en Formació en l'Àmbit de l'Acció Social (DOGC núm. 5365, de 23 d'abril de 2009)

http://www.gencat.cat/benestar/actualitatweb/recerca/pdf/PNRI_2008.pdf

Elaborat per DIXIT
www.dixit.cat

ENTORNS

Q

Tecnologia per recuperar autonomia

Quan apareix una gran discapacitat, per una lesió medul·lar o un dany cerebral greu, de cop s'alteren les capacitats, l'estil de vida i els projectes. L'Institut Guttmann dóna suport als seus pacients perquè aprenguin una nova manera de viure, tant en la seva dimensió física, com psíquica i social. La investigació i l'aplicació de les noves tecnologies obre nous camins en la neurorehabilitació

**Per Sònia Pau, periodista
Fotografies: Ivan Giménez**

Posen a prova la seva capacitat de superació, perquè són conscients que només amb el seu esforç podran recuperar l'autonomia —o una part d'aquesta— que un dia van tenir. Cinc hores de feina al dia per intentar moure's com es movien abans d'una topada amb el cotxe, d'un accident amb la moto o de caure daltabaix d'una bastida. Són els pacients de l'Institut Guttmann, l'Hospital de Neurorehabilitació situat a Badalona, al costat de l'Hospital de Can Ruti. "Quaranta anys ajuden a començar noves vides". El lema es troba de tant en tant per les instal·lacions del que va ser el primer hospital de l'Estat dedicat al tractament i la rehabilitació integral de les persones afecta-

Un pacient de l'Institut Guttmann juga a bàdminton en un dels espais del gimnàs.

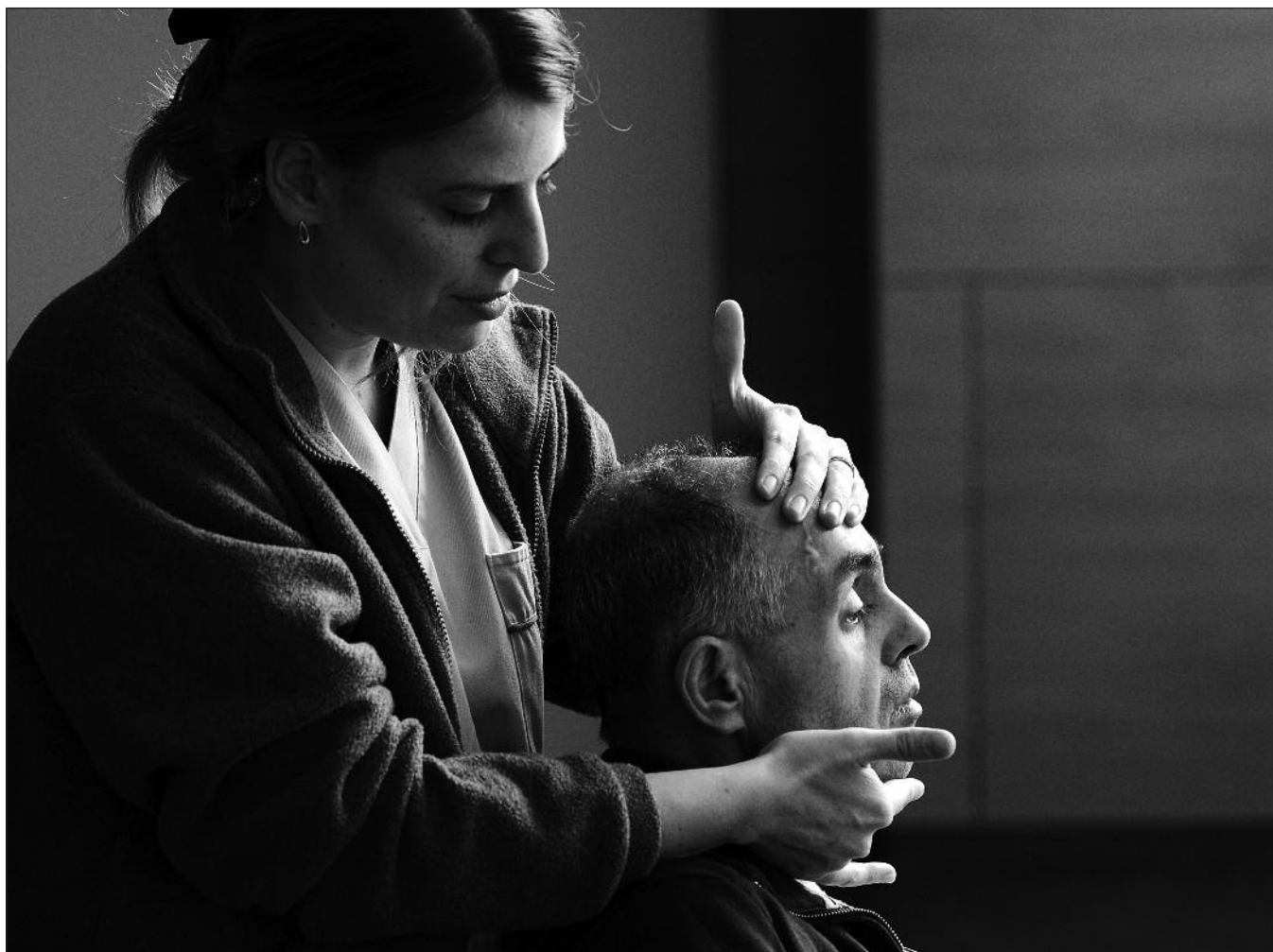

El consorci que tira endavant Rehabilita està encapçalat per la multinacional GMV, líder en investigació aeroespacial, i compta amb empreses de prestigi.

des per lesions medul·lars. Ja en fa quaranta-cinc. Té poc a veure, de totes maneres, el que s'hi fa ara amb el que s'hi feia a finals del 1965,

perquè si hi ha algun exemple de com la tecnologia revoluciona el món de la rehabilitació, aquest és l'Institut Guttmann.

Als diferents espais del gimnàs del Guttmann és important que cada cosa sigui al seu lloc i es faci servir quan toca: hi ha des de jocs de taula tradicionals i de peces de fusta tipus puzzle fins a ordinadors amb jocs virtuals, aparells de gimnàstica que es poden trobar en un centre convencional i aparells sofisticats que permeten mesurar al detall com evoluciona un pacient que pot haver perdut gairebé del tot la mobilitat. Joves amb cadira de rodes juguen a

Els processos de rehabilitació combinen la tecnologia més avançada amb les tècniques manuals.

bàdminton i al costat un grup de més edat fa estiraments amb gomes de colors. Esforç i capacitat de superació en diferents intensitats. "El gran problema és que la rehabilitació s'ha fet, habitualment, sobretot per intuïció. L'ull clínic del professional és important, però les noves tecnologies ens han de permetre anar més enllà i treballar amb evidències i, en definitiva, guanyar eficàcia", planteja el doctor Josep Medina, responsable de Rehabilitació Funcional de l'Institut. Un dels camins que ha de conduir cap a aquesta millora de l'eficàcia és el projecte E-Cenit Rehabilita: amb un pressupost de 16 milions d'euros, s'hi han implicat el Ministeri d'Innovació, Ciència i Tecnologia, deu empreses i onze

centres d'investigació de diferents zones de l'Estat.

El consorci que tira endavant Rehabilita està encapçalat per la

multinacional GMV, líder en investigació aeroespacial, i compta amb empreses de prestigi en mecànica i automàtica de precisió, del sector de

Caminar per mitjà d'un robot

Un gran robot és una de les estrelles del gimnàs perquè fa que una persona amb lesió medul·lar sembli que camina. De fet, és la màquina, la que camina per ell. Fa el moviment perquè la persona no pot fer-lo i ajuda a fer que el sistema nerviós vagi recuperant la capacitat d'ordenar que la cama vagi endavant o enrere. En aquest cas el pacient té l'estímul d'anar passant pantalles d'un videojoc a mesura que avança. L'aparell va fent saber al terapeuta tota la informació del que passa al llarg de l'exercici. Malgrat l'avenç que significa el robot, Medina insisteix que l'essència de la rehabilitació no es pot perdre mai: "Cada màquina s'ha d'utilitzar en el moment precís que requereix el procés rehabilitador amb uns objectius determinats que sempre ha de controlar el professional. Estem en un sector on una màquina no pot substituir el terapeuta".

Més de 4.000 persones passen en un any pels espais de rehabilitació funcional de l'Institut Guttmann.

la robòtica aplicada, de l'audiovisual, de l'assistència a les persones amb problemes cardiorespiratoris, de

l'àmbit de la instrumentació biomèdica i d'aplicacions de la telemedicina. Sis de les deu empreses tenen seu

El projecte Rehabilita pretén estimular la investigació tecnològica orientada a buscar solucions als problemes reals amb un model nou de rehabilitació personalitzada que paral·lelament generi coneixement per organitzar un model de gestió i de transmissió de coneixement basat en les noves tecnologies.

a Catalunya: Gutmar, Aquiles, Ficosa, Lavinia, Esteve-Teijín i Institut Guttmann. També tres dels onze centres d'investigació: BDIGITAL, CETEMMSA, CREB. Per exemplificar el llarg camí que encara queda per córrer, Medina recorda que a hores d'ara ja hi ha 150.000 patents relacionades amb la cardiologia, perquè és un terreny on s'ha avançat molt de l'evidència cap a l'administració de tractaments i l'aplicació de procediments, mentre que les patents relacionades amb rehabilitació són només unes 15.000.

L'alt cost d'un tractament personalitzat

Els procediments clínics habituals en la rehabilitació física, cognitiva o cardiorespiratòria resulten cars i llargs. El projecte Rehabilita pretén estimular la investigació tecnològica orientada a buscar solucions als problemes reals amb un model nou de rehabilitació personalitzada que paral·lelament generi coneixement per organitzar un model de gestió i de transmissió de coneixement basat en les noves tecnologies. "Un tractament personalitzat mantingut en un període suficient de temps té un cost molt alt i sabem que la tecnologia i l'automatització de processos ens pot ajudar a guanyar en grau d'intensitat en el tractament", explica el doctor Josep Maria Tormos, cap de Recerca de l'Institut Guttmann. I no es queda aquí, perquè Tormos també posa èmfasi en l'avanç que comporta monitoritzar un tractament fins al punt que el terapeuta pot saber si el pacient ha fet el que se li ha demanat de forma correcta i si ha donat resultat, perquè tota la informació queda registrada.

D'alta tecnologia no hi entenen gaire, els usuaris que cada matí ocupen tots i cada un dels aparells del gimnàs del centre. Un pacient que ja deu haver passat els quaranta ha d'exercitar la força dels braços i, amb un to poc optimista, però sorneguer alhora, deixa anar un "d'aquí a cinquanta anys ja estaré bé". Ho diu fent anar els braços endavant i enrere lligats a una mena de corretges. Sense abaixar el ritme. Se l'escolta un altre pacient que també fa anar un braç amunt i l'al-

El doctor Josep Maria Tormos, cap de Recerca de l'Institut Guttmann.

Uns pacients fent exercicis de rehabilitació a l'Institut Guttmann.

d'autonomia possible, un màxim que sovint no és el 100% d'abans de l'accident. En altres paraules, que sigui tan independent com pugui gràcies a un procés de rehabilitació òptim. En aquest marc, neix el projecte Rehabilita. "La gràcia és que no sorgeix només de la visió comercial de les empreses, sinó de la necessitat de les persones", destaca el cap de Rehabilitació Funcional de l'Institut.

Es busquen noves tecnologies que indiquin cap a on cal orientar el procés, el temps i la intensitat necessaris en cada cas, amb un cost adequat i que permeti generar coneixement aplicable a possibles pacients futurs. S'hi involucren des d'enginyeries de realitat virtual i mecànica de precisió fins a biomecànica. I en sorgeixen dispositius tan diversos com una mena de samarreta amb sons musicals en funció del moviment que permeten mesurar la força dels músculs i les articulacions, una pilota amb un sensor inercial que segons la velocitat de desplaçament permet saber el control i la força que s'ha aplicat al llançament, o un braç mecànic que soluciona accions de la vida diària com ara agafar un got. Medina no es vol oblidar del que no és visible, però molt important per als pacients, que és la implantació d'un dispositiu que permet pal·liar la incontinència urinària de paraplàgics. Es tracta de dos cables que, connectats a les sortides nervioses de la medul·la, van als músculs que contrauen la bufeta. I no sols li permeten triar el moment d'orinar, sinó que també li retornen la salut sexual i li permeten aconseguir una erecció.

El director gerent de l'Institut Guttmann, Josep Maria Ramírez.

Innovació, investigació, noves tecnologies per millorar la qualitat de vida d'una persona que ha vist alterades sobtadament les capacitats, l'estil de vida i els seus projectes, però mai donar falses seguretats ni substituir el que la persona pot aprendre o recuperar. El director gerent de la Guttmann, Josep Maria Ramírez, és rotund: "Les noves tecnologies han de servir per suplir mancances. Són un suport per salvar el dèficit. Mai per treure una potencialitat al

pacient". Ramírez va més enllà del procés de rehabilitació que es pot fer en el gimnàs d'un centre com la Guttmann i planteja que hi ha encara molt per fer perquè aquestes persones tinguin el seu lloc al món laboral, en l'educatiu, en definitiva, en la societat. "Recuperar autonomia —conclou el gerent— es tradueix en qualitat de vida, però l'autonomia és també inclusió social i poder decidir tenir una relació de parella" [Q](#)

Innovació, investigació, noves tecnologies per millorar la qualitat de vida d'una persona que ha vist alterades sobtadament les capacitats.

Un servei innovador d'atenció als menors en risc des de l'Administració i el tercer sector

El Centre Font de la Pólvora incorpora un sistema innovador de mesura de la negligència dels pares en la cura dels fills. A través d'un seguit d'indicadors, es pot valorar de forma objectiva l'evolució de les famílies.

**Per Joan Molinet, director del Centre Font de la Pólvora, del DASC, gestionat per Escaler-IREs UTE
Fotografies: Suara Cooperativa**

En el camp dels serveis d'atenció a les persones, innovar és complex i va molt més enllà de la incorporació de les noves tecnologies. Requereix trobar respostes imaginatives i agosarades, com és el cas del Centre Font de la Pólvora, que atén famílies amb infants i adolescents en situació d'alt risc d'un dels barris més marginals de Girona. Aquest recurs utilitza un model d'intervenció i una metodologia alternatius que permeten una actuació propera —sense separació del nucli familiar ni de l'entorn—, i alhora intensiva i interdisciplinària. Els resultats obtinguts fan palès que aquest model promou canvis consolidables en les famílies ateses.

Una imatge de la Font de la Pólvora.

Una nena en un taller de manualitats.

El Centre Font de la Pólvora atén famílies amb infants i adolescents en alt risc.

Diuen que el nom *Font de la Pólvora* prové d'una font d'aigua picant que hi ha en aquest barri situat a l'est de Girona, en una carena sobre el riu Onyar. Des de fa anys és una de les zones més marginals i deprimides de la ciutat, amb problemes de delinqüència, atur i tràfic de drogues. Aquest barri, construït als anys seixanta a partir de blocs de pisos de mala qualitat, acumula un nombre important de famílies amb menors en situació d'alt risc i amb una alta marginalitat, la majoria de les quals són d'ètnia gitana, predominant al barri.

En aquest context, l'any 2003 es posa en marxa una experiència pilot dins de la Xarxa pública de protecció de menors en risc, gestionada per la Unió Temporal d'Empreses Escaler-IREs. La cooperativa Escaler es va fusionar l'any 2008 amb les cooperatives CTF i EAS. De la fusió en va néixer l'actual Suara Cooperativa. Inicialment, la titularitat és de l'Ajuntament de Girona i l'any

2006 passa a la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència. Es tracta del Centre Font de la Pólvora, adreçat a famílies amb fills de 0 a 18 anys en situació d'alt risc social, amb l'objectiu de reduir el nivell de desatenció i negligència cap als menors i alhora evitar-ne la reproducció en futures generacions. Per aconseguir-ho, es treballa en dos sentits: d'una banda, millorar les capacitats dels pares de fer-se càrrec de les necessitats dels seus fills (físiques, afectives, socioeducatives i relacionals) i de l'altra, desenvolupar les potencialitats dels fills i filles atesos.

Treballar amb la família i en aquesta

El fet d'atendre la família en conjunt i no sols el menor és un aspecte avantatjós respecte dels models tradicionals d'intervenció amb famílies en situació de risc, com poden ser els centres oberts o els centres residencials d'acció educativa (CRAE). En aquest sentit, el fet de poder treballar les competències parentals amb la família i en aquesta, sense que això suposi una mesura de força com la retirada dels fills, ofereix un equilibri entre la protecció que necessiten els menors i la convivència amb la seva família i el seu entorn, un vincle especialment fort en el cas de les famílies gitanes. Per aquest motiu, al Centre Font de la Pólvora es considera la família com a primer agent socialitzador i educador dels infants i es treballa amb els diferents membres de la unitat familiar per assolir els objectius de treball específics proposats per a cadascú. El treball es fonamenta en la confiança de la recuperabilitat de les famílies, tot i ser conscients de la dificultat de les tasques. En aquest sentit, es promouen petits canvis que acabin sent perdurables, s'encoratja les famílies, se les acompanya cap a una autonomia creixent i, sobretot, se les responsabilitza de les seves funcions parentals.

Aquest barri, construït als anys seixanta a partir de blocs de pisos de mala qualitat, acumula un nombre important de famílies amb menors en situació d'alt risc i amb una alta marginalitat, la majoria de les quals són d'ètnia gitana, predominant al barri.

El Centre incorpora un sistema innovador de mesura de la negligència dels pares en la cura dels fills.

Proximitat i treball interdisciplinari

La innovació en l'atenció de menors en risc al Centre Font de la Pólvara també es fonamenta en dos aspectes clau: la proximitat i el treball interdisciplinari. En el cas de la proximitat, es potencia a través de la mateixa ubicació del servei, situat en l'entorn immediat de les famílies ateses i en un espai similar al d'a-

questes: els baixos d'un modest bloc de pisos al bell mig del barri.

El servei fa les seves funcions majoritàriament en el mateix centre, però també preveu el desplegament d'accions en el mateix domicili de les famílies i l'entorn comunitari, així com altres gestions per dur a terme el pla de treball de la família, com entrevistes o activitats que requereixin el seu desplaçament a l'exterior. Alhora, s'estableix un

horari d'atenció que prevegi una franja horària prou àmplia per poder intervenir en la major part de moments del dia.

Pel que fa al treball interdisciplinari, el Centre compta amb un equip de sis professionals de tres disciplines diferents (dos psicòlegs, dos educadors, un director i una treballadora familiar). D'aquesta manera, s'ofereix una atenció integral a les famílies, que esdevé un

factor clau per a l'èxit de la intervenció. El treball conjunt dels professionals s'articula en diferents programes i espais d'atenció tant en l'àmbit grupal com individual: el Programa de seguiment individual d'infants i famílies, el Programa d'atenció a infants i adolescents, el Programa terapèutic i el Programa de suport a les capacitats parentals quotidianes.

El servei pot atendre entre 15 i 20 famílies al llarg de l'any amb una mitjana d'entre 45 i 60 fills, que suposen un total d'entre 65 i 80 persones usuàries. La mitjana d'estada de cada família al servei depèn de cada cas i està relacionada amb el nivell de desatenció amb què arriben al servei i les capacitats de recuperabilitat de la família.

L'índex de negligència

El Centre incorpora un sistema innovador de mesura de la negligència dels pares en la cura dels fills. A través d'un seguit d'indicadors —com cura de la salut física, vestuari i higiene, cures educatives, supervisió, alimentació/nutrició i cures de la salut mental— es pot valorar de forma objectiva l'evolució de les famílies, aportant rigor al procés i metodologia d'avaluació. L'eina en concret és una adaptació de l'Índex de Negligència de Nico Trocmé.¹

Al llarg del 2009, s'ha intervingut en 13 famílies (un total de 72 persones usuàries, de les quals 42 són menors) seleccionades pels serveis bàsics d'atenció social primària del sector i per l'Equip d'Atenció a

La innovació en l'atenció de menors en risc al Centre Font de la Pólvora també es fonamenta en dos aspectes clau: la proximitat i el treball interdisciplinari. En el cas de la proximitat, es potencia a través de la mateixa ubicació del servei, situat en l'entorn immediat de les famílies ateses i en un espai similar al d'aquestes: els baixos d'un modest bloc de pisos al bell mig del barri.

la Infància i l'Adolescència municipal. Totes aquestes famílies han estat valorades com a famílies que es troben en una situació d'alt risc social o risc moderat i amb un

nivell de desatenció i negligència cap als fills alt o molt alt.

Els resultats aconseguits amb elles han estat molt positius, amb una reducció del 26,76% en l'índex

Un mural amb empremtes de mans, fet pels infants.

de negligència durant el 2009. I si tenim en compte no sols els resultats del 2009, sinó el treball global amb les famílies, els resultats són encara millors: una mitjana de reducció del 59,87%; 50,65% de reducció en la supervisió dels fills/filles; 86,4% de reducció en l'alimentació/nutrició; 60,6% en vestuari/higiene; 74,74% en la cura de la salut física; 36,47% en la cura de la salut física; 36,47% en la cura de la salut mental, i 50,47% en les cures educatives i de desenvolupament.

Aquestes xifres posen en relleu que el model d'intervenció proposat promou canvis consolidables en les famílies ateses i que, per tant, constitueix un model molt valuós que cal potenciar i extrapolar en el futur. Tot i ser una metodologia que s'ha experimentat només al barri de la Font de la Pólvora, podria ser un model vàlid, amb certes modificacions puntuals, per implementar-lo a altres zones de Catalunya, i que esdevingui un servei més de la Xarxa pública d'atenció a les famílies amb menors en risc. El que és segur és que ha aconseguit que de la Font de la Pólvora en ragin gotes d'esperança.

Els resultats aconseguits amb les famílies han estat molt positius, amb una reducció del 26,76% en l'índex de negligència durant el 2009. I si tenim en compte no sols els resultats del 2009, sinó el treball global amb aquestes, els resultats són encara millors.

1: Nico Trocmé- Unité du bien être de l'enfance de Bell Canada, Faculté du Travail Social – Université de Toronto – Amb conformitat de l'autor. Michèle Brousseau, 1999. *Index de négligence* (traduction du *Child Neglect Index 5.0/Trocmé*).

DIÀLEG

Q

Un reconegut economista català al front de la recerca europea

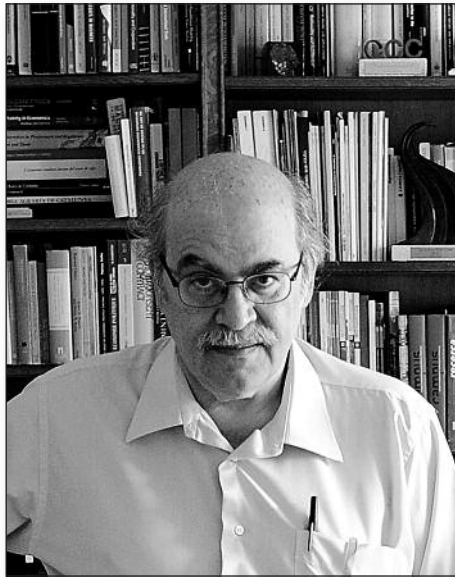
Andreu Mas-Colell (Barcelona, 1944) és un economista savi, reconegut internacionalment, apassionat per la recerca i el coneixement que, des del juliol del 2009, és el secretari general del Consell Europeu de Recerca, la institució de la Unió Europea que distribueix diners per a la realització de projectes de recerca. Un càrrec al qual ha arribat després d'haver encarrilat amb ambició les polítiques públiques de recerca a Catalunya com a conseller d'Universitats, Recerca

i Societat de la Informació de la Generalitat que va ser entre l'abril del 2000 i el desembre del 2003, durant l'últim Govern presidit per Jordi Pujol.

Va estudiar ciències econòmiques a la Universitat de Barcelona i a la Universitat de Valladolid i, posteriorment, va continuar els estudis a la Universitat nord-americana de Minnesota, on es va doctorar el 1972. Va treballar com a professor d'economia i matemàtiques a la Universitat de Califòrnia (Berkeley) del 1972 al 1981 i després com a catedràtic a la Universitat de Harvard fins al 1996, quan es va traslladar a la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona, d'on és catedràtic. Actualment també és president de la Barcelona Graduate School of Economics.

El professor Mas-Colell és Fellow de l'Econometric Society i va ser-ne el president en 1993. Ha estat editor del *Journal of Mathematical Economics* (1985-88) i de la revista científica *Econometrica* (1988-1992), una de les publicacions més influents en economia.

L'any 1997 va ser elegit Foreign Associate de la National Academy of Sciences dels EUA i Foreign Honorary Member de l'American Economic Association. Ha estat membre de l'Executiva de la International Economic Association, president de l'Asso-

ciació Espanyola d'Economia i president de l'European Economic Association (2006).

L'any 2005 va ser escollit membre de l'Institut d'Estudis Catalans i el 2008 de la Real Academia de Ciencias Morales y Políticas. Ha estat membre del Consell Assessor del Servei d'Estudis de "la Caixa" i president del Consell Assessor Científic de Telefónica Investigación y Desarrollo. Actualment, és membre de la Junta Directiva del Cercle d'Economia.

Ha escrit més de cent treballs d'investigació sobre temes que abasten des de la teoria abstracta de l'equilibri general i l'estructura dels mercats financers fins a les polítiques de preu per a empreses públiques passant per la teoria de jocs d'estratègia. És autor del llibre *The Theory of General Economic Equilibrium: A Differentiable Approach* (Cambridge University Press, 1985) i coautor del llibre de text postgraduat *Microeconomic Theory* (Oxford University Press, 1994), que és el manual de referència sobre microeconomia a les universitats de tot el món.

Ha estat guardonat amb la Medalla Narcís Monturiol de la Generalitat de Catalunya (1990), el Premi de la Fundació Catalana per a la Recerca (1994), el Premi Rey Juan Carlos I de Economía (1988), el Premio Nacional de Investigación Pascual Madoz (2006), la Creu de Sant Jordi (2006), el Reconeixement al Progrés Empresarial de la CECOT (2008) i el premi Cercle d'Economia (2008), entre d'altres. És Doctor Honoris Causa per les universitats d'Alacant, Toulouse, Hautes Études Commerciales-HEC de París i la Universidad Nacional del Sur (Argentina). VRC

ANDREU MAS-COLELL:

“El coneixement és la força fonamental que farà possible atendre els reptes socials, energètics i mediambientals”

Per Vicenç Relats

Fotografies: Ivan Giménez Costa

Com es veu l'aposta de Catalunya per l'R+D+I (Recerca, Desenvolupament i Innovació) des de Brussel·les estant, dirigint el Consell Europeu de Recerca? És un laboratori potencial per a Europa i el món?

El Consell Europeu de Recerca és una institució que distribueix diners per realitzar projectes de recerca. La metodologia és l'avaluació per panells formats per científics, que és com es fa a la ciència. Des de Brussel·les, l'aposta de Catalunya per l'R+D es veu molt bé perquè es constata que dona resultats. Cal que això ho sapiguem, perquè no tot és negatiu... Avui en dia, Catalunya ha guanyat molt pes en el panorama de la ciència europea. La inauguració recent del Sincrotró ho ha posat clarament de manifest, perquè és un fet molt rellevant en els ambients europeus. Actualment Catalunya compta amb l'R+D europea.

Vostè qualifica el Pacte Nacional per a la Innovació i la Recerca d'ambicions. Té un marc institucional i empresarial prou idoni per desenvolupar-se?

Institucional sí, i empresarial, ho haurem de veure... Institucional, sí, en el sentit que és un pla ambiciós, però alhora prou general, que deixa marges per operar. Ha estat possible amb l'acord i la participació de moltes institucions i de pràcticament tot l'espectre polític, i això és absolutament fonamental, perquè en política d'R+D l'estabilitat a llarg termini és bàsica. I he de dir que a Catalunya hi ha hagut estabilitat a llarg termini en aquest àmbit —encara que hi hagi hagut alguns canvis— i es veu una tendència clara i ferma, de la qual el Pacte Nacional és part. Pel que fa al món de l'empresa, encara tenim el repte de com estimular més la innovació que està més

a prop del mercat. Disposar d'una R+D molt forta és un prerrequisit, però també es necessita un sector empresarial molt motivat i de frontera. La interacció institucional i empresarial no és de suma, sinó de multiplicació. Les necessitem les dues i cal ambicionar més en l'àmbit empresarial.

L'envelliment de la població i les noves lleis de serveis socials fan del sector social i d'atenció a la dependència un sector econòmic emergent i amb potencial de creixement, que crea ocupació en un moment de crisi. Quines potencialitats hi veu i com veu de desenvolupada l'R+D+I?

Abans de contestar directament sobre la incidència de la R+D+I en aquest sector, voldria fer unes consideracions generals. Si parlem en termes d'innovació, no tota és estricta-

“Els temes lligats a la dependència no són només tecnològics, sinó també el fet de trobar mecanismes eficaços i que permetin assegurar-ne el finançament. Amb tot, el tractament eficaç de les polítiques públiques de dependència també necessitarà un component substancial d’innovació tecnològica.”

ment tecnològica i no tota la innovació es basa en recerca de les ciències tradicionals, com ara la física i la química. En innovació hi ha un paper molt gran per a les ciències socials i per a les polítiques socials. Un dels trets distintius del Consell Europeu de la Recerca és que donem suport a tot tipus de recerca, incloses les humanitats i les ciències socials, que són extremament importants per molts aspectes d’innovació de mecanismes, de legislació, etc. Hi ha, doncs, una influència molt clara de la recerca sobre les polítiques públiques. Els temes lligats a la dependència no són sols tecnològics, sinó també el fet de trobar mecanismes eficaços i que permetin assegurar-ne el finançament. Amb tot, el tractament eficaç de les polítiques públiques de dependència també necessitarà un component substancial d’innovació tecnològica. Això és prou evident i es manifesta en l’àmbit de la biomedicina, i a Catalunya hi ha molta gent que està treballant en aquest sentit. A l’entorn de la Universitat Politècnica i de la Universitat de Barcelona hi ha l’Institut de Bioenginyeria de Catalunya

(IBEC), que precisament busca solucions tecnològiques lligades a l’àmbit de la biomedicina. Catalunya en general i Barcelona en particular podria estar molt ben situada per esdevenir referent d’aquest àmbit, perquè disposa d’institucions clíniques i de tractament que són molt bones i reconegudes. No en vull esmentar cap, perquè me’n deixaria i no vull ser injust. Aquest és un àmbit en el qual podem sentir-nos protagonistes i actors de primera línia.

De tota manera, costa més fer recerca en l’àmbit social que en el de la salut o l’educació, potser més mesurables?

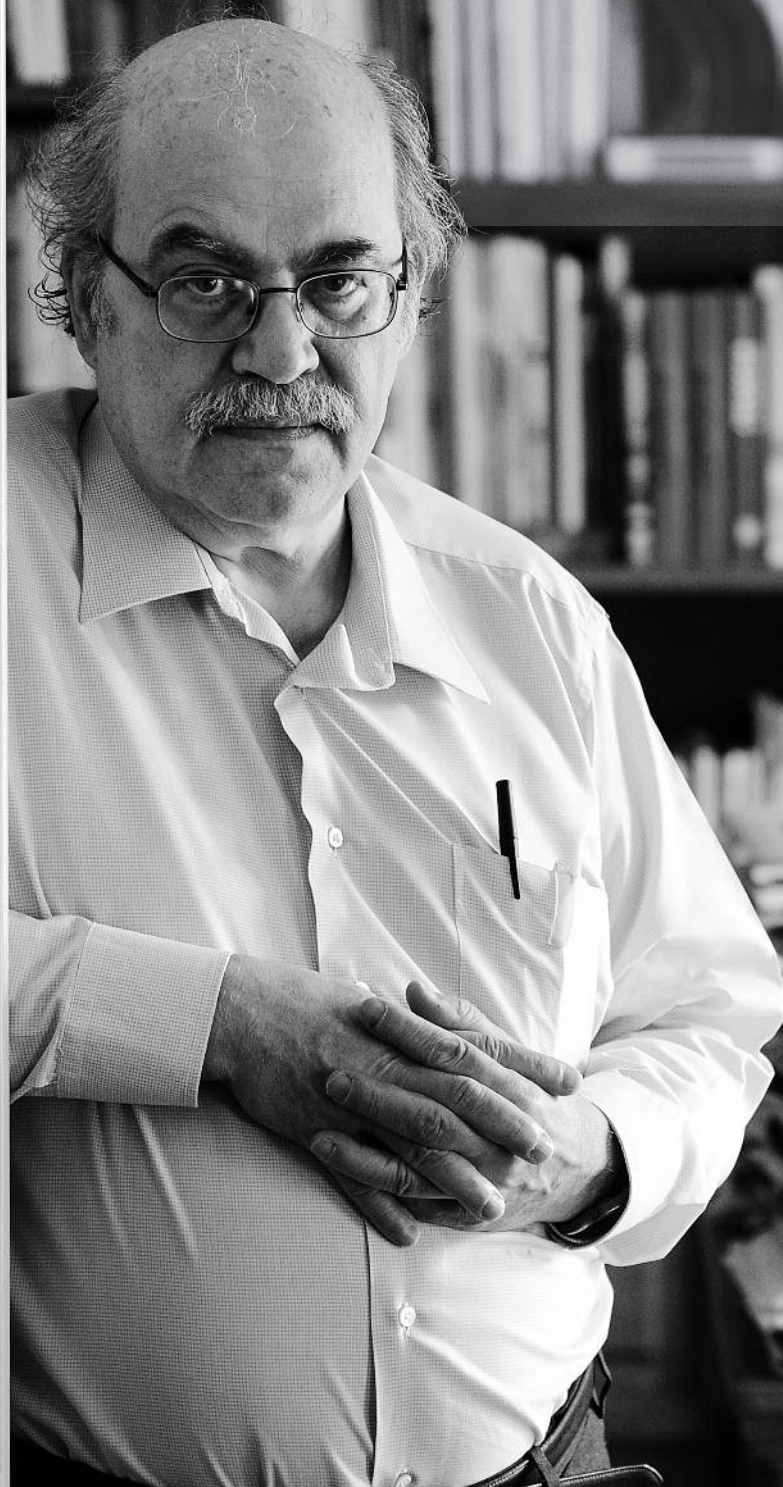
L’àmbit social i el de la salut tendeixen a pensar-se com a àmbits diferenciats i jo els penso com a àmbits naturalment lligats, perquè els reptes són molt similars. Hi ha un continu entre el desenvolupament de metodologies i tractaments per a situacions patològiques, malalties, i el desenvolupament de tractaments per a situacions que creen debilitats permanents. No s’hi pot posar una barrera divisòria.

En el que sí que hi ha una barrera clara és en l’àmbit del finançament, ja que els tractaments mèdics estan molt categoritzats i el seu finançament a través de la Seguretat Social està molt establert. Per contra, hi ha tractaments dins d’aquest continu que han entrat en el panorama d’atenció amb la Llei de la dependència, que encara s’està delimitant de quina manera es poden finançar o no. Per al seu objecte no veig una línia divisòria entre la investigació biomèdica en general i la social, però per la banda del finançament, sí. M’agradaria pensar que a mesura que passi el temps, els programes d’investigació no diferenciarien tant aquests àmbits. Els programes d’investigació no estan finançats per la Seguretat Social, sinó que són fons públics dedicats a recerca. Per exemple, el Consell Europeu de Recerca no posa cap limitació temàtica.

El sector dels serveis socials és un àmbit sensible, perquè atén persones en situació de fragilitat, amb alts costos de personal, perquè requereix mà d’obra molt intensiva. L’R+D+I el pot fer més sostenible i eficient?

Aquest és el repte, sempre. L’Agenda 2020 de la Comissió Europea, que vol ser la substituta de l’Agenda de Lisboa, que no va arribar a la fita que la Unió Europea es proposava, ara intenta renovar aquesta fita per d’aquí a deu anys. Una de les frases que s’utilitzen en relació amb l’economia i la societat verda —que és extensible a tots els

“Una característica de la recerca catalana és que està oberta a incidir en realitats que demanen acció i resultats socials.”

reptes socials que tinguem, no sols el verd— deixa clar que no aconseguirem solucions reals si l'economia no esdevé més intel·ligent. La qüestió de les emissions de CO₂ a l'atmosfera són faves comptades: o desenvolupem tecnologies més efectives o serà extraordinàriament difícil combatre-les. Això demana inversió en R+D i el mateix passa en temes d'atenció a la dependència. L'atenció a la dependència requereix un component de personal important, que comporta pressupostos alts. Si som realistes —i ara parlo com a economista—, si ha de continuar creixent la demanda en aquest àmbit, hi haurà un límit on es podrà arribar. Per tant, els programes d'augment de l'eficàcia de les empreses i dels serveis dedicats a aquest àmbit hauran d'incloure mesures tant d'organització com tecnològiques —d'enginyeria— que permetin substituir treball per organització i tecnologia.

Això s'ha d'entendre bé, perquè no s'ha d'interpretar que estic dient que cal disminuir el nombre de persones que treballen en el sector de la dependència. Sens dubte, no. El que dic és que, com que aquest és un sector que haurà de créixer molt, només podrà fer-ho si el ritme de creixement dels llocs de treball en aquest sector és positiu, però inferior al ritme de creixement del sector. Això només serà possible si el component personal i de treball està complementat amb recursos organitzatius i tecnològics que permetin fer la feina de manera més efectiva.

Com es poden crear més llaços entre el Sistema català de serveis socials i el Sistema català de recerca? Com s'han d'acostar els centres de recerca als centres prestadors de serveis socials (residències de gent gran, per a persones amb discapacitat, centres per a menors tutelats)?

Em costa contestar amb detall, però una forma molt útil i pràctica de crear lligams és visitar els centres de recerca que poden tenir relació amb aquest àmbit, com ara l'Institut de Bioenginyeria de Catalunya, que ja he esmentat. La meva impressió és que els centres de recerca estan molt oberts a reptes d'aquest tipus. Caldria establir un programa de contactes amb centres d'aquests, començant pels que per la seva temàtica són els més propers. Si mirem la llista de centres de recerca o de grups universitaris, es pot establir una sistemàtica de contactes i crec que les lleis de l'estadística funcionaran de manera favorable. Si es fan deu contactes d'aquest tipus, potser en vuit o nou casos no acabaran de prosperar, però n'hi ha prou que en surti algun... Avui en dia, una característica de la recerca catalana és que està oberta a incidir en realitats que demanen acció i resultats socials.

“L'atenció a la dependència requereix un component de personal important, que comporta pressupostos alts. Si som realistes —i ara parlo com a economista—, si ha de continuar creixent la demanda en aquest àmbit, hi haurà un límit on es podrà arribar. Per tant, els programes d'augment de l'eficàcia de les empreses i dels serveis dedicats a aquest àmbit hauran d'incloure mesures tant d'organització com tecnològiques —d'enginyeria— que permetin substituir treball per organització i tecnologia.”

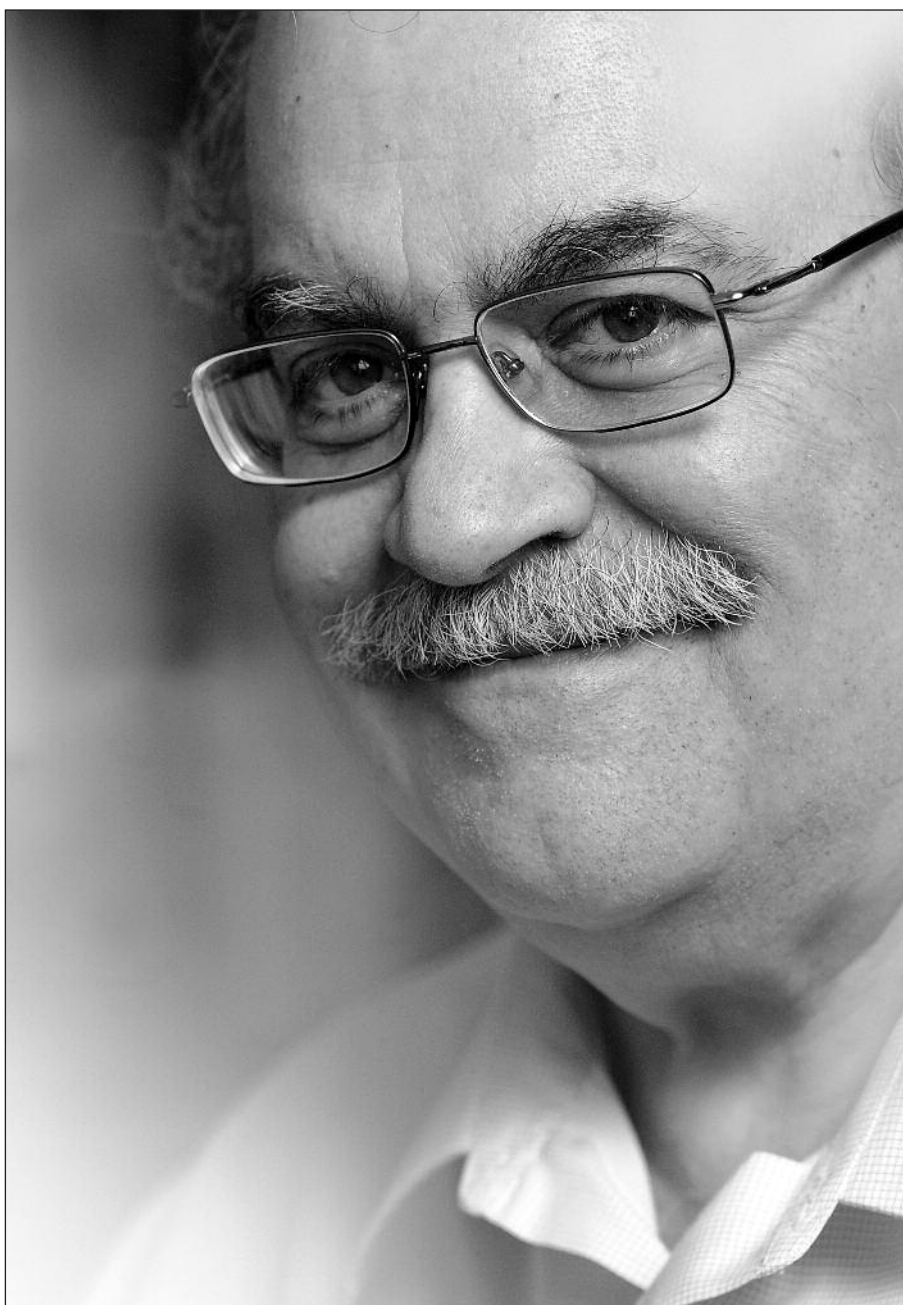
Vostè abans deia que, encara que sovint s'hi associï, la innovació no sols són ginys tecnològics... Crear nous models d'intervenció i processos d'actuació més eficients també ho deu ser...

Certament. La innovació no és sols tecnologia, també és experimentar noves formes d'intervenció. Un exemple força espectacular de l'efecte de les ciències socials en models d'intervenció es troba en la valoració del paper de l'escola primària. Els resultats de la recerca en ciències socials —en sociologia i eco-

nomia— han permès descobrir, amb l'evidència de dades, la importància essencial de l'educació en els primers tres anys de la vida d'una persona, cosa que incideix de manera espectacular a l'hora de definir la política educativa. El mateix passa en la recerca en el cas de malalties neurodegeneratives. Es necessitarà molta ciència social —incloent-hi la psicologia— per avançar en aquests àmbits.

El Pla director de recerca i innovació en serveis socials 2010-2013 detecta com una debilitat del Sistema català de serveis socials l'aversion al risc i als errors per part dels seus professionals. La capacitat d'arriscar i d'aprendre dels errors són valors consubstancials a la innovació?

D'entrada, diria que sí, però sempre cal veure el context. Hi ha riscos que no es poden prendre perquè tenen conseqüències molt dolentes. En general, però, diria que hem d'arriscar més i que també hem d'experimentar més. Hem de perdre la por a anar endavant i endarrear. A vegades es fan retrets perquè s'inicia una línia i després es canvia, però el cas és que s'ha provat... Val la pena provar coses i fer programes pilot, que a vegades són impossibles. Val la pena fer canvis i veure que, si funcionen, n'estarem molt contents, però, si no funcionen, caldrà tornar enrere. La política pública s'ha de basar en l'evidència que marquen els estudis que es fan a partir de dades. Ara bé, la societat no està organitzada per proporcionar

“L'àmbit social i el de la salut tendeixen a pensar-se com a àmbits diferenciats i jo els penso com a àmbits naturalment lligats, perquè els reptes són molt similars.”

dades als investigadors; no és tan simple. És important, doncs, veure l'evidència existent, però també estar disposat a experimentar, perquè fins que les coses no es fan i es proven no es pot saber si una mesura concreta funciona satisfactòriament o no. Analitzar sobre el paper les conseqüències d'una mesura, s'ha de fer, però puc assegurar que això no substitueix l'experimentació. En aquest sentit, a vegades també val la pena ser llestos i aprendre dels altres, perquè hi ha gent en altres països que fan els seus experiments i se'n pot aprendre. És clar que cada societat pot reaccionar de manera diferent a una mateixa mesura, però és un primer pas i val la pena tenir els ulls molt oberts al que es fa a altres llocs. Si prendre riscos està associat a aquesta experimentació, sí que és necessari.

Hi ha alguns països especialment referents d'innovació en l'àmbit social?

Sóc un gran admirador en moltes coses dels Estats Units, però em temo que en aquest àmbit no en puc ser gaire, encara que les decisions que s'acaben de prendre en l'impuls d'una cobertura sanitària pública suposen un gran avenç en aquest sentit. Els països del nord d'Europa i Alemanya em sembla que són dels que han fet passos més innovadors.

Una fortalesa detectada en els professionals del sector social és que tenen un coneixement molt pràctic de les problemàtiques... Això també deu ser convenient de cara a incorporar processos d'innovació, oi?

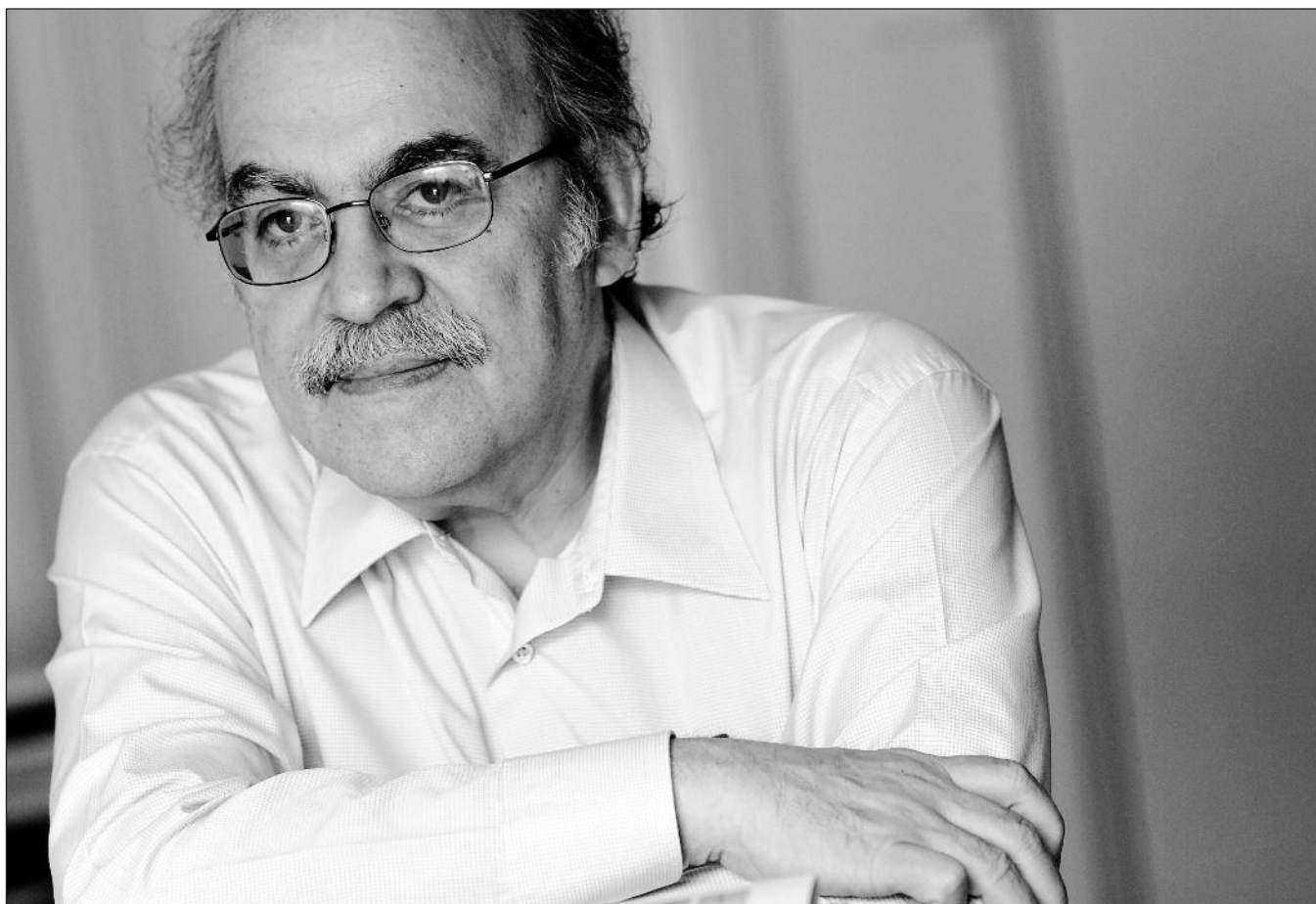
Per descomptat. Si fem una analogia amb l'àmbit sanitari, que conec més, constataríem que una branca fonamental de la recerca és la investigació clínica, que s'ha de fer amb una gran participació dels metges que estan tractant els pacients en el dia a dia. Si faig la

transposició, és clar que per fer l'equivalència de la recerca clínica en la salut a la recerca en l'àmbit social és indispensable la participació, la col·laboració i la canalització en molts casos de la recerca a través dels professionals dels serveis socials. Fan falta els recerca-dors que dominin la metodologia, ja que és molt fàcil fer generalitzacions de manera injustificada i hi ha d'haver una disciplina molt forta per generalitzar de manera justificada. Per tant, els que construeixen una metodologia són essencials, però els que proveeixen l'evidència que lliga amb aquesta metodologia són també un component important.

El nou Espai Europeu d'Educació Superior afavorirà l'R+D+I en l'àmbit social?

No hi ha una resposta òbvia a aquesta pregunta. No és una reforma educativa que estigui propiciada per un objectiu concret. Hauria d'incrementar molt la mobilitat, cosa que serà bona per a tot i ha d'incrementar també una certa especialització en allò que abans se'n deien segons cicles i que ara se'n diuen màsters. Aquest àmbit d'especialització també ha de ser bo per millorar l'efectivitat de les polítiques públiques i la investigació en qualsevol àmbit, particularment en aquells on hi ha una demanda social molt clara. El nou Espai ha de fer la universitat més receptiva a les demandes de mercat i socials, tant les unes com les

“En general diria que hem d'arriscar més i que també hem d'experimentar més. Hem de perdre la por a anar endavant i endarrere. A vegades es fan retrets perquè s'inicia una línia i després es canvia, però el cas és que s'ha provat... Val la pena provar coses i fer programes pilot, que a vegades són impossibles. Val la pena fer canvis i veure que, si funcionen, n'estarem molt contents, però que si no funcionen caldrà tornar enrere.”

altres. Ha d'acostar la universitat a la vida econòmica i social, i això penso que tindrà efectes positius.

Vostè abans destacava que des del Consell Europeu de Recerca es preveuen línies de recerca en totes les ciències socials. Des de la recerca i la innovació es poden desenvolupar mètodes i tècniques eficaços per abordar l'exclusió social o polítiques d'envelliment, de gènere o immigració a favor d'una major cohesió social?

Aquests són temes importants en els quals ja s'està fent recer-

ca, però se n'hi ha de desenvolupar molta més. En les ciències socials —com l'economia, que és la meva especialitat— hi està havent un desenvolupament notable a Catalunya, però crec que encara en necessitem més. Cal fer més recerca sobre aquests temes perquè encara no estem a un nivell comparable amb la resta d'Europa, a diferència del que ens passa amb alguns àmbits de les ciències tradicionals. Per tant, convé una embranzida en la recerca en ciències socials. A més, en el camp de les ciències socials, la recerca tendeix a ser més barata.

Diu sovint que cal desenvolupar talents per a la recerca i que les bones idees i la creativitat ja acaben portant, després, el capital per invertir-hi... Com es fa això en un sector de costos alts com el dels serveis socials? Com es crea l'entorn adequat?

Quan hi ha una necessitat clara i els costos són alts, cal fer molta recerca per aconseguir que aquests costos siguin més baixos. Hem d'aconseguir estructures de costos que produeixin incentius a la inversió de tot tipus, no sols a la pública, sinó també a la privada. I perquè no se

“Com diu aquella frase sàvia: ‘no t’has de deixar perdre l’oportunitat d’una crisi’... Això ve a dir que, si hi ha una crisi, sobretot cal no deprimir-se, sinó acceptar-la com un repte i una oportunitat, perquè s’ha de tenir present que, si se sobreviu a la crisi, se’n surt enfortit. Doncs això: si ens enfrontem a una crisi, sobretot no ens deprimim.”

m’entengui malament, quan dic *costos baixos* no em refereixo a costos laborals, sinó a components organitzatius i tecnològics. Perquè si les tarifes que la inversió privada demani per atendre necessitats socials d’aquest tipus estan més enllà dels mitjans disponibles per part del ciutadà mitjà o a la contribució que el sector públic fa a aquest ciutadà mitjà, això no pot funcionar. Per això jo empenyo cap a la recerca. La necessitat social és clara i la demanda hi és. Normalment la inversió privada respon. Amb tot, cal procurar trobar solucions imaginatives i, a més, n’hi ha... Recordo que quan jo em dedicava a la política pública a Catalunya, en un tema concret com el de la falta d’habitatge i de residències per a estudiants, es van plantejar solucions imaginatives amb una participació important d’empreses privades. Són solucions que crec que han sobreviscut la crisi, perquè aquest no era un sector que estigués sotmès a cap bombolla immobiliària, sinó que responia molt a una necessitat molt directa, que encara hi és.

Els darrers anys hi ha hagut innovació tecnològica notable en l’àmbit dels serveis socials com pot ser en la teleassistència o en pisos domòtics, per exemple. Cal esperar grans avenços tecnològics aplicables a l’àmbit social?

Estic convençut que serà així. Tot hi apunta. Com he explicat abans, la necessitat és imperiosa i si extrapolem, fins i tot amb prudència, de les experiències del passat, em sembla que quan algú s’ho miri d’aquí a trenta anys conclourà que en aquests moments som encara a l’etapa primitiva del desenvolupament de la teleassistència o de la domòtica.

Vostè defensa un sistema d’R+D+I equilibrat (cooperatiu entre universitats, centres de recerca, centres tecnològics i empreses) i obert (perquè no pot ser autàrquic) i sosté que, en un mercat convencional, s’innova o es deixa de vendre. Com s’ha de plantejar això al mercat del sector social on l’estímul i la concertació pública esdevé clau per al seu desenvolupament?

Doncs, suposo que ho podríem veure des del punt de vista de la compra pública i del paper de motor que aquesta pot tenir. La despesa pública en assistència té per primer objecte l’assistència, però, si som espavilats, també ha de servir, en un món obert com el nostre, per impulsar l’exportació de productes i serveis rellevants en aquest sector.

Perquè la *innovació* es pugui entendre com a completa cal que aportï valor positiu a les persones, organitzacions, a la ciutadania...? A vegades s’ha parlat de productes d’*innovació financera* i alguns d’aquests han estat grans causants de la crisi econòmica mundial actual...

La innovació financera inclou moltes coses, entre aquestes l’assegurança i les pensions, que són de gran significació social. No hem de simplificar. Per anar endavant en els aspectes més socials de l’economia també farà falta molta innovació financera.

El sector social està molt atomitzat. Les fusions de serveis, entitats i empreses que hi treballen són recomanables?

No conec prou el sector per pronunciar-m’hi. Em puc imaginar situacions en altres camps on una certa agrupació pugui ser convenient —com passa en el de les caixes d’estalvi— per tal que n’hi hagi algunes de grans que facin de *tractor*, que se’n diu ara, i donin solidesa al sistema. Amb tot, alhora,

també és cert que l'existència de moltes institucions de serveis socials de proximitat ajuda molt a la solidesa del teixit. Com arribar a la combinació òptima de les institucions grans i de les més petites en aquest sector no ho conec prou per donar-ne una opinió.

La crisi és bona per innovar o un pretext per no fer-ho?

Aquesta és una gran pregunta... Una crisi, en principi, sempre és dolenta i millor estalviar-se-la..., però si ha de venir... com diu aquella frase sàvia: "no t'has de deixar perdre l'oportunitat d'una crisi"... Això ve a dir que, si hi ha una crisi, sobretot cal no deprimir-se, sinó acceptar-la com un repte i una oportunitat, perquè s'ha de tenir present que, si se sobreviu a la crisi, se'n surt enfortit. Doncs això: si ens enfrontem a una crisi, sobretot no ens deprimim.

Vostè diu que hi ha poques coses que el satisfacin tant com veure com s'avança en el coneixement. Fins a on arribarem?

No hi ha límit... el coneixement és la força fonamental que farà possible atendre els reptes socials, energètics i mediambientals. Sense avenços en el coneixement estarem perduts. Amb aquest ens en sortirem. I crec que l'evidència de la història ens diu que ens en sortiremQ

PUNT I A PART

A large, stylized white letter 'Q' is positioned in the bottom-left corner of the page. It is set against a dark blue, triangular background that overlaps the main light blue area of the page.

Vicenç Ferrer:
una vida dedicada
a eradicar la
pobresa

per *Inés Milà*, directora de Comunicació
de la Fundació Vicente Ferrer

Inés Milà treballa a la Fundació Vicente Ferrer des de l'any 2000, primer com a directora de Gestió Interna i després com a directora de Comunicació de l'organització. Ha estat estretament vinculada al programa de desenvolupament de l'organització no governamental a l'Índia, treballant durant més d'una dècada amb Vicenç Ferrer, a qui va tenir l'oportunitat de conèixer en profunditat i de compartir amb ell una mateixa idea del desenvolupament.

Vicenç Ferrer i Moncho (Barcelona, 9 d'abril de 1920 - Anantapur, 19 de juny de 2009) és considerat una de les persones més actives en l'ajuda, la solidaritat i la cooperació amb els desfavorits del tercer món, per la tasca que va impulsar per transformar les comunitats més pobres de la regió d'Anantapur, a l'Índia. Una plataforma ciutadana ha presentat a Oslo la candidatura de la Fundació Vicente Ferrer al premi Nobel de la Pau 2010. L'objectiu és aconseguir que el guardó reconegui un projecte de desenvolupament i pau que ha obtingut resultats molt positius a l'Índia i que pot aplicar-se a altres països.

Vicenç Ferrer va ser una persona admirable i admirada. Amb 89 anys, va morir sense haver renunciat mai a la valentia de l'idealista, una actitud que acostuma a sucumbir amb el pas del temps. Durant tota la seva vida, va creure en la possibilitat d'eradicar la pobresa i construir un món més just per als desposseïts del planeta. Va treballar incansablement amb aquest objectiu i ens va deixar com a llegat un ampli programa de desenvolupament que indis i espanyols tenim la responsabilitat de mantenir viu.

Des dels seus primers anys en terres catalanes fins a la seva arribada a l'Índia i posterior assentament a Anantapur, Vicenç Ferrer va haver de recórrer el seu propi camí. En aquestes pàgines m'agradaria recordar quins van ser els passos que, a poc a poc, el van conduir cada cop més a prop del seu somni de *transformar la societat en humanitat*.

En Vicenç va néixer el 9 d'abril del 1920 a Barcelona i ja de nen va tenir sempre el desig

espontani d'ajudar els altres. Una qualitat natural que no va haver d'aprendre als llibres ni a l'escola i que el portaria a dedicar la seva extraordinària energia, talent i carisma a la difícil, però noble, tasca d'eradicar la pobresa.

El 1938, dos anys després que esclatés a Espanya la Guerra Civil, amb només 18 anys, va ser cridat a files republicanes per entrar a formar part de la denominada "Lleva del Biberó". Tres anys després, i un cop acabada la guerra, va començar els seus estudis de dret motivat per l'oportunitat que li oferia aquella professió per defensar causes justes i donar-hi suport.

Tanmateix, el 1944, i convençut de poder donar un suport major a les persones pobres des d'una orde religiosa, va entrar a formar part de la Companyia de Jesús. Les paraules de San Ignasi –"Allò que per als altres és considerat heroic, per a nosaltres ha de ser simplement ordinari"– el van fascinar i, des d'aquell moment, aquesta actitud de

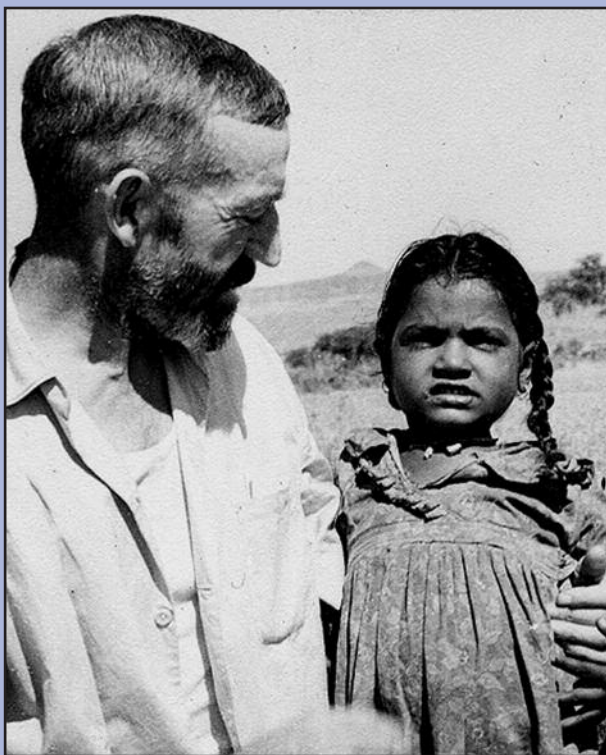
no posar límits a l'hora de treballar a favor de les persones excloses el va acompanyar la resta de la seva vida.

Després de més de 10 anys d'estudi a la Companyia de Jesús, el 1952, el Vicenç va viatjar com a missioner a l'Índia per completar la seva formació. Des del primer moment, després d'aterrar a Bombai, es va sentir a casa.

L'Índia el va fer adonar-se que la seva feina necessitava girar sobre un únic eix, una idea fonamental: l'acció bona. Per a ell, aquesta acció bona contenia en si mateixa totes les religions i totes les filosofies.

El 1956 va ser ordenat sacerdot i enviat a la ciutat de Manmad, a l'estat de Maharashtra (part central del subcontinent indi), per iniciar una vida dedicada als altres. Va ser un dels primers missioners a abandonar els tradicionals treballs d'educació religiosa i higiènica i desplaçar-se directament

“L'Índia el va fer adonar-se que la seva feina necessitava girar sobre un únic eix, una idea fonamental: l'acció bona.”

als pobles per prendre el pols de la gent de l'Índia d'aquells dies. Era necessari estar on es trobava la pobresa extrema i eradicar-la treballant, colze a colze, amb aquells que la patien. Així, durant 12 anys, va viure amb els camperols dels petits pobles de la Maharashtra rural i va iniciar projectes de desenvolupament que van contribuir a millorar les seves condicions de vida.

Tanmateix, la simpatia que despertava la seva feina entre els camperols va generar suspicàcies en alguns sectors dirigents, que veien en la valentia del seu treball una amenaça per als seus interessos.

La publicació d'un article a l'*Illustrated Weekly*, el setmanari de major difusió de l'Índia, sota el títol *La revolució silenciosa*, va ser el detonant de l'ordre d'expulsió que va rebre el 27 d'abril del 1968, donant-li 30 dies per abandonar el país.

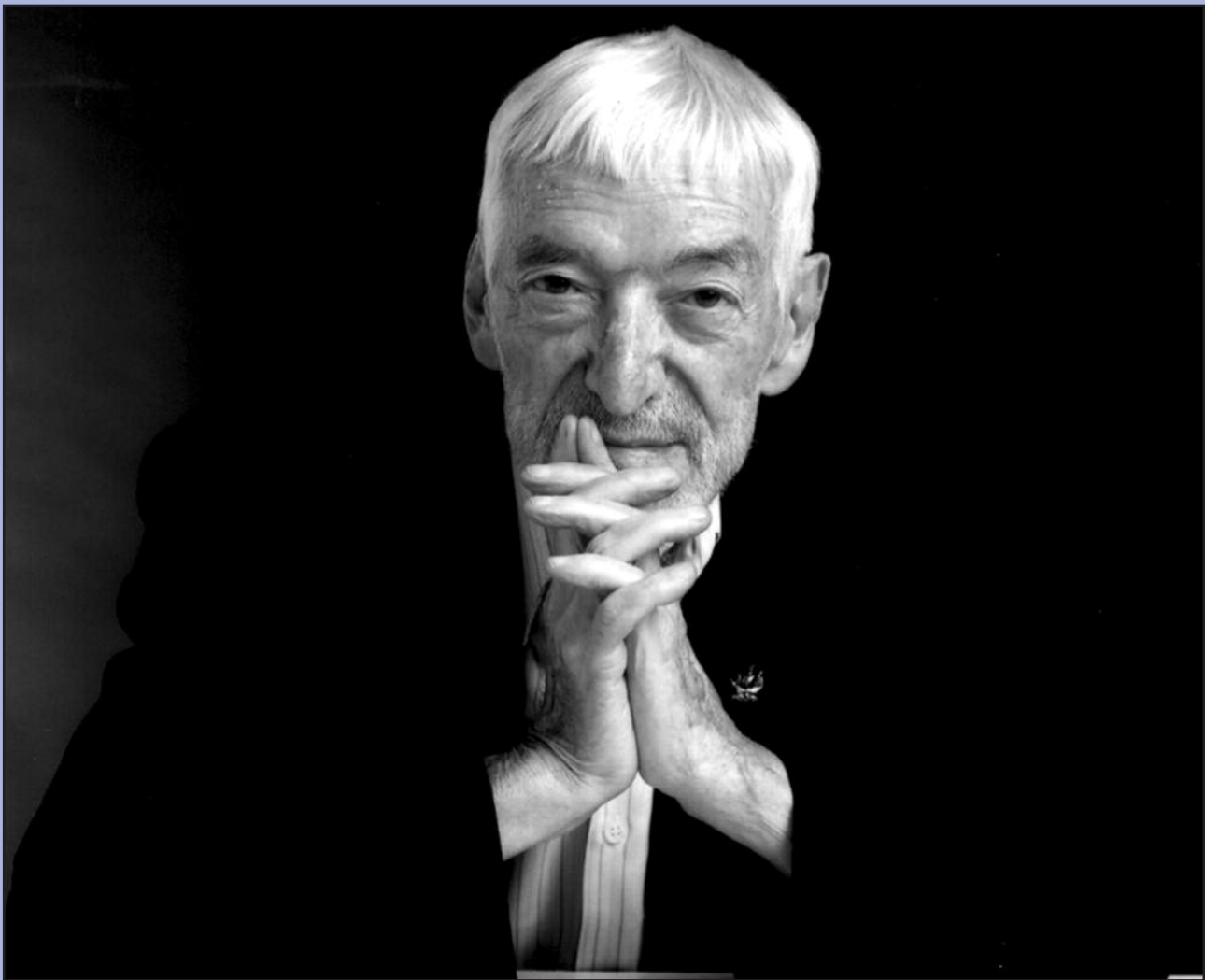
“La simpatia que despertava la seva feina entre els camperols va generar suspicàcies en alguns sectors dirigents, que veien en la valentia del seu treball una amenaça per als seus interessos.”

Davant d'aquest fet, es va iniciar un moviment camperol a favor de Vicens Ferrer, al qual es va unir també un grup d'intel·lectuals, polítics i líders religiosos. Era el començament d'una llarga lluita que va acabar convertint-se en una crida de la nació al Govern indi perquè administrés justícia i permetés a en Vicens continuar amb el treball iniciat a les aldees.

Quan faltaven només dos dies perquè expirés el termini fixat per a l'expulsió, més de 30.000 camperols van recórrer els 250 quilòmetres que separen Manmad de Mumbai per exigir justícia al Govern.

Finalment, la intermediació de la primera ministra índia, Indira Gandhi, va afavorir el retorn de Vicens Ferrer a l'Índia, tot i que no se li va permetre continuar treballant a l'estat de Maharashtra.

Va ser en el transcurs d'una entrevista durant aquells dies difícils que en Vicens va conèixer l'Anne Perry, una jove periodista que acabaria sent la seva dona i la persona junt amb la qual construiria el gran programa de desenvolupament que avui continua viu a l'Índia.

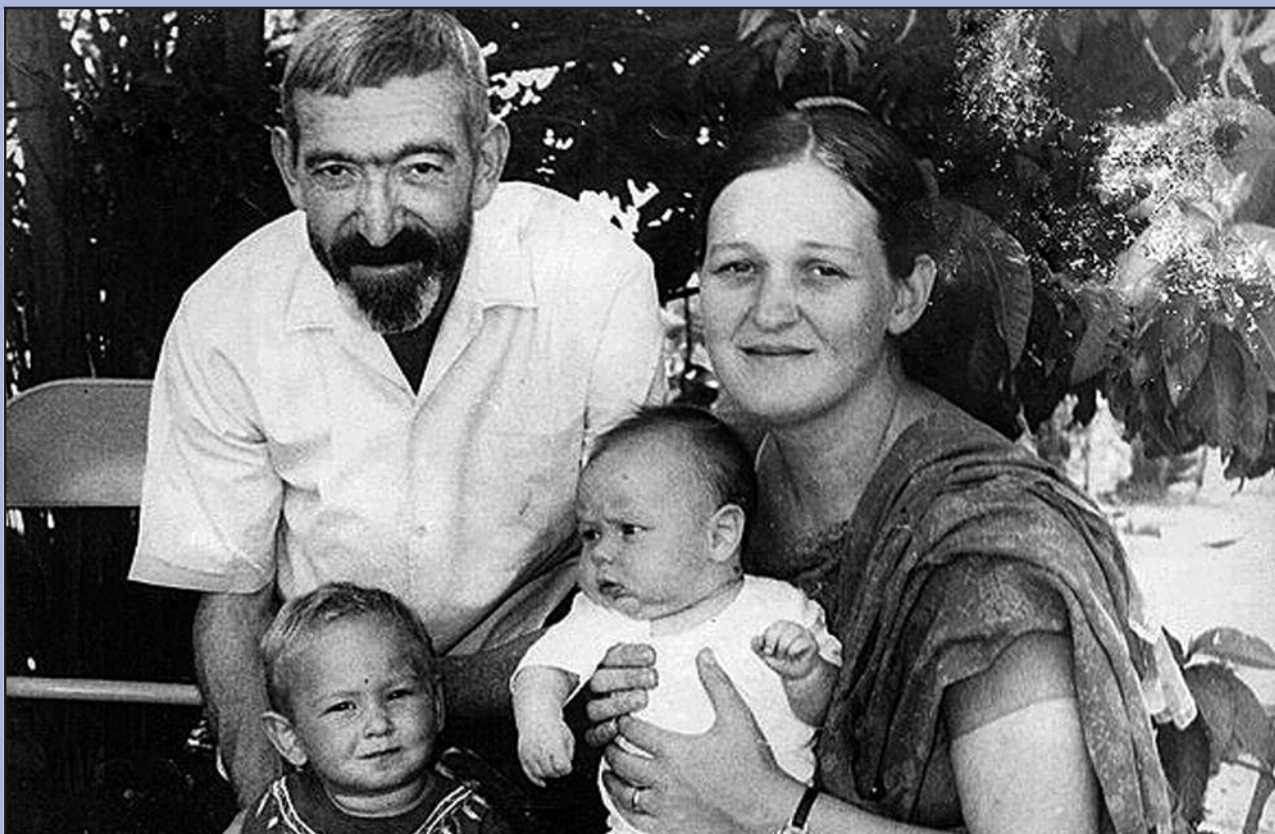

Arribada a Anantapur: el pas definitiu

A la tornada a l'Índia, Vicenç Ferrer va triar una de les regions més empobrides del país per instal·lar-s'hi: el districte d'Anantapur, a l'estat d'Andhra Pradesh.

Polítics radicals es van mobilitzar per rebre'l amb pintades a les parets: *Ferrer go back*. Però la seva perseverança i la seva confiança en què *al final, tot surt bé*, el van portar a instal·lar allà la seva llar i la base d'operacions de la FVF.

1969-1995 van ser els primers anys de treball de la Fundació a l'Índia. En Vicenç i l'Anna es van concentrar en la posada en funcionament de programes de suport als camperols pobres que els permetessin millorar els seus sistemes d'irrigació i assegurar així els seus conreus. Durant aquell període es van construir també 5 centres nutricionals que, al cap de poc, van arribar a convertir-se en 40. L'objectiu era assegurar l'aliment a les comunitats més empobrides. Paral·lelament, es

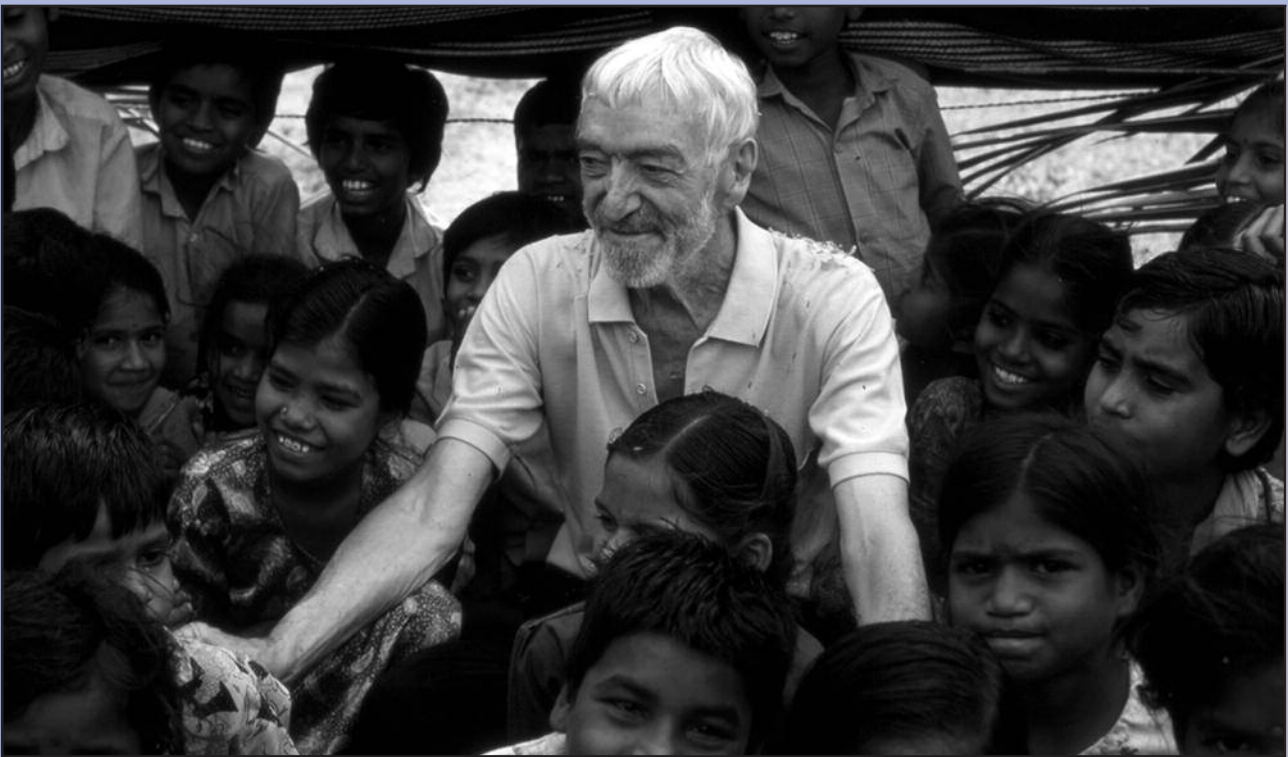

“Va ser en el transcurs d’una entrevista durant aquells dies difícils que en Vicenç va conèixer l’Anne Perry, una jove periodista que acabaria sent la seva dona i la persona junt amb la qual construiria el gran programa de desenvolupament que avui continua viu a l’Índia.”

van aconseguir construir nous habitatges per a 250 famílies i es va posar en marxa un centre per atendre persones afectades per la lepra.

Durant els anys que van seguir el 1995, el treball es va ampliar a 300 pobles a les zones de Kaliandurg, Kambadur, Uravakonda, Bathalapalli i Kanekal (totes aquestes dins el districte d’Anantapur) i el programa de desenvolupament va començar a abraçar nous àmbits de treball. Es van iniciar projectes en les àrees d’educació, sanitat, desenvolupament de les dones, defensa dels drets de les persones amb discapacitat, a més de les d’ecologia i habitatge.

Amb esforç i il·lusió, la Fundación Vicente Ferrer, amb en Vicenç i l’Anna al capdavant, es va consolidar com una organització forta al servei de les comunitats més discriminades de l’Índia. Sempre respectuosa amb els valors i les tradicions

dels habitants d'Anantapur, i constituïda per un equip cada cop més gran de professionals, va adquirir tal envergadura que va ser necessari buscar una font de finançament estable que assegurés la continuïtat dels projectes. En aquest context, Vicenç Ferrer va crear, el 1996, la fundació que avui porta el seu nom a Espanya. Des d'aleshores, amb els fons aconseguits aquí, el programa de desenvolupament a l'Índia ha donat un gir impressionant i ha pres l'envergadura que avui el caracteritza: més de dos milions i mig de persones beneficiàries dels projectes de l'ONG.

Un home d'acció

Vicenç Ferrer va ser sempre un home d'acció. No va voler participar mai en llargues i complicades discussions sobre com resoldre la pobresa i va

“Més de dos milions i mig de persones són beneficiàries dels projectes de l'ONG creada per Vicenç Ferrer.”

preferir atacar-la sense dilació. Va creure fermament en l'*acció per als altres* com a base del desenvolupament i, en general, com a principi fonamental per a la vida de totes les persones. El 19 de juny de 2009, va morir a casa seva, a Anantapur, als 89 anys d'edat, deixant-nos com a exemple tota una vida dedicada a la lluita contra la pobresa i a la construcció d'un món més just. Els que el vam conèixer, no l'oblidarem. Però els que no ho van fer, també el recordaran sempre. La seva *acció bona* no se n'ha anat amb ell.

BONES PRÀCTIQUES INTERNACIONALS

A large, stylized white letter 'Q' is positioned in the bottom-left corner of the page. It is set against a dark blue triangular background that overlaps the main light blue background of the page.

Bones pràctiques en l'atenció a persones amb discapacitat intel·lectual

La Confederación Española de Organizaciones en favor de las Personas con Discapacidad Intelectual (FEAPS) inclou al seu portal d'Internet un buscador de bones pràctiques que conté documents, com els *Manuales de Buena Práctica*, *Los Cuadernos de Buena Práctica* i les *Buenas Prácticas* que han publicat. Amb la difusió d'aquest material, la FEAPS vol motivar les seves entitats per desenvolupar i implantar bones pràctiques, facilitar l'aprenentatge mutu a través de l'intercanvi continuat d'experiències i desenvolupar una cultura de la qualitat. El model de qualitat que ha establert considera que tota persona té valor per sobre del seu perfil de capacitat i limitació, i que la inclusió social és bàsica per a qualsevol ciutadà.

Una altra condició que marca aquest model és que les entitats han de gestionar els seus recursos de manera eficient, transparent i orientada a produir qualitat de vida.

Per a més informació:
http://gw.feaps.org/phpdig/search.php?query_string=%2Carea+trabajo+social&option=any&template_demo=buscador.html

Bones pràctiques en la inclusió social

Aquesta pàgina correspon a un projecte que va fer la Cruz Roja Española després d'organitzar el Primer seminari de bones pràctiques en la inclusió social, finançat per la Direcció General d'Afers Socials del Ministeri de Treball i Afers Socials.

Té com a objectiu difondre la inclusió social, sensibilitzar en aquest tema i debatre-hi. Aquest projecte es compon principalment de dues activitats:

- Fer un intercanvi de bones pràctiques amb la finalitat de replicar i adaptar aquestes experiències per part d'altres entitats.
- Millorar l'eficiència de les actuacions en aquest camp.

En el seminari sobre bones pràctiques van participar-hi: diverses ONG, entitats sense ànim de lucre, tècnics i tècniques de serveis socials, persones expertes, xarxes d'oficines territorials i la central de la Creu Roja. I els documents presentats en el projecte van ser proporcionats pels diferents participants del seminari.

Per a més informació:
http://www.cruzroja.es/portal/page?_pageid=33,182791&_dad=portal30&_schema=PORTAL30

L'Institut d'Innovació Social aposta per la responsabilitat social de les empreses

L'Institut d'Innovació Social d'ESADE té com a objectiu desenvolupar les capacitats de les persones i les organitzacions dels sectors empresarial i no lucratiu per tal d'enfortir, en les seves activitats pròpies, la contribució a un món més just i sostenible.

El seu àmbit d'actuació cobreix tot el que fa referència al desenvolupament de la responsabilitat social de les empreses, la millora de la gestió de les organitzacions del tercer sector i la construcció de les relacions entre les empreses i el tercer sector.

L'Institut genera i divulga coneixement i aporta formació en els àmbits de la integració de la RSE en l'estratègia de l'empresa i la relació amb grups d'interès, el lideratge, la gestió de les ONG i l'emprenedoria social.

Per a més informació:
<http://www.esade.edu/research/cat/socialinnovation/>

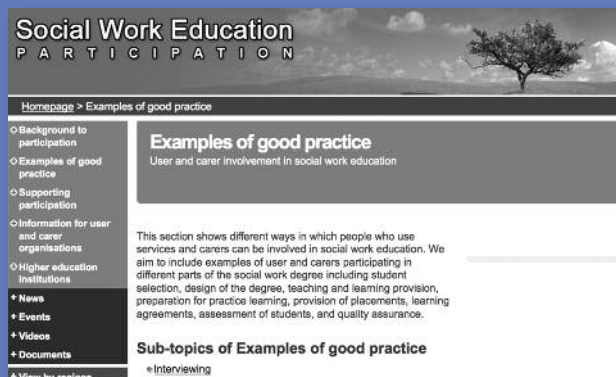
Social work education – participation

Aquesta pàgina web és una eina per donar suport al desenvolupament, la implementació i el manteniment de bones pràctiques. A més, té com a objectiu compartir les pràctiques actuals i fomentar la creació de xarxes interactives, la discussió, el debat i el suport pràctic.

Té com a missió reunir usuaris i organitzacions dirigides per cuidadors, institucions d'ensenyament superior, els educadors en pràctiques, estudiants i altres persones involucrades en l'educació del treball social.

A més, informa sobre la importància de compartir experiències per poder utilitzar-les com a exemples i així enriquir els coneixements de totes aquelles persones tant físiques com jurídiques relacionades amb l'àmbit del treball social.

Per a més informació:
<http://practicasinclusion.org/content/blogcategory/22/44/>

Plataforma de videojocs per a la integració social dels joves

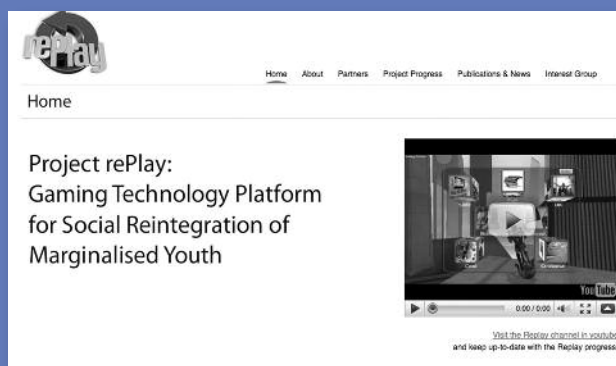
El projecte REPLAY utilitza la tecnologia dels videojocs per reeducar i integrar socialment els nens i nenes d'entre 10 i 14 anys que estan en risc de marginació per la seva conducta antisocial. S'han triat un format i un llenguatge que els siguin propers per facilitar que hi participin.

REPLAY és una plataforma de jocs interactius que proposen diverses situacions o activitats relacionades amb la família, els amics, l'escola o l'oci. Les reaccions i respostes dels joves a aquests plantejaments no s'avaluen com a correctes o incorrectes. L'objectiu és més aviat la reflexió: que aprenguin a ser responsables de les seves accions i a ser conscients de les conseqüències de les seves decisions i del seu comportament.

Per tant, el videojoc és una forma d'aprenentatge per als joves i una eina de treball per als professors, treballadors socials o professionals que treballen per reeducar els joves amb conduc-

tes antisocials. Els videojocs serveixen per donar suport a programes de prevenció i teràpies per a la integració social de nens i nenes amb risc de marginació.

Per a més informació:
<http://www.replayproject.eu>

Elaborat per DIXIT
www.dixit.cat

